

17383

891.99

u-19

5/2
✓

no 416

1041
6

2200.000

✓ 1041
D. 8

891.99

Q-19

06 DEC 2010

24 MAY 2005

ՔԵՐԹՈՒԱԾՔ

ԵՒ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՔ

Ի

Պ. Հ. ԱԴԱՄԵԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ Ս. ԱՐԵՐՈՒՆԻՔԻ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԹԻՖԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՀԱՄԱՐ. ԷՆՅԻՆԱԶԵԱՆՆ ԵՒ ԸՆԴ

1880

Յ Ա Ռ Ա Զ Ա Բ Ա Ն

Պարոն Պ. Հ. Աղամեանի սոյն բանաստեղծութիւնները տպագրելով մենք գլխաւորապէս ձեռնարկուեցանք երկու մտածողութիւններով:

ա. Յիշեալ բանաստեղծութիւնների ոճը և ստիլը մինոր երևոյթ է մեր գրականութեան մէջ: Խնդնութիւն, բայց միանգամայն կենդանի և կենսական դարձուածներով, զանազան գոյներով և բազմաձևիչ հոգեկան շարժուածներով լի, աղատ աղբիւրից բըղխած մարդկային և արտաքին բնութեան արձագանք են հնչում այդ ոտանաւորները: Այդպիսի նորութիւնը, կարծում ենք, օրինակելի կը լինի պ. Աղամեանի չկոյտին հետևողներին և համակրելի ժողովրդեան համար, քանի որ մինչև այսօր մեր բանաստեղծական գրականութիւնը, ըստ մեծի մասին թարգմանութիւններով էր լեցրած, և սխալաստիկական դամբանականութիւնով: Մարդկութեան հոգեւոր և իմաստի աղատութիւնը տեղիք չունէին մինչև այսօր, միմիայն վանկերի թիւը և նոցա գեղեցկութիւնն էր հեղինակներին հաճելի: Զենք մոռանում և պ. Գամառ-Քաթիբայի գրուածքները, բայց նոցա մէջ մենք միշտ նկատել ենք տաղանդաւոր:

Дозволено цензурою 1879 г. 29 декабря, Г. Тифлисъ.

3478
40.

ւոր միակողմանութիւն հայրենեաց և աշխարհական երեսօթներէ վերաբերութեամբ միայն:

Այն հոգեբանական բանաստեղծութիւնը, որ կայ պ. Աղամանի քերթուածներէ մէջ, մենք չենք կարդացել մեր գրականութեան մէջ, այն հոգեբանական բանաստեղծութիւնը, որ Բայրոնի և Պուշկինի լիրան կընուագէ: Այն է համահնչութիւն մարդկային սրտի և արտաքին բնութեան: Յարծում էք որ խկ դա է իրողական պօղիան, երբ արտաքին բնութեան առարկան նորա կեանքը և աճումըն և մահը տալարում է մարդու հոգեւոր վերայ և նմանութիւն է գտնում մարդկութեան կեանքի մէջ: Այդ համեմատութեան ստեղծագործութիւնը յատկանիշ և խմաստուն բառերով է միայն կատարեալ բանաստեղծութիւն:

Մեզ կըթուայ, որ պ. Աղամանի ներկայ գերուածքները այդ կողմանէ օրինակելի են, և կըլստահանանք կարծել, որ ներկայ տպագրութիւնը մեր կողմանէ մի փոքրիկ ծառայութիւն է մեր աղքատ գրականութեանը: Թող սորանով միանգամայն ըստ արժանւոյն պ. Աղամանի պատուելի անունը գրականութեան մէջ հռչակուի այն աստիճան, որքան նա հռչակուած է հայկական թատրոնի պատմութեան մէջ, իբրեւ նորա ռոգի և կեանքը:

Բ. Խակ այդ վերջին հանգամանքը, իբրեւ ժողովրդական միաբերան համոզմունք և պատգամ թելադրեց մեզ տղազրել պ. Աղամանի ոտանաւորները ի նշան այն յարգանաց և նորա արժանաւոր-

քութեանց, որ մեր ժողովուրդը իւր պարտքը կը համարէ և այս ձեով պատուասիրել իւր քաղմակողմանի տաղանդաւոր արուեստէրին սորա թատրոնական տօնախմբութեան օրը (29-ին դեկ. 1879 ամի ի Տիխիս):

Աւելորդ չենք համարում խօսել այստեղ պ. Աղամանի թատրոնական արուեստագիտութեան մասին: Ամենքն էլ գիտեն, որ այդ արուեստագիտութիւնը պարօնը հասցրել է մինչև կարելի կատարելագործութիւնը, նուիրելով հայկական թատրոնին իւր ամբողջ կեանքը, իւր խորին ընդունակութիւնը, իւր հարուստ լեզուագիտութիւնները և դատողութիւնները, ուսումնասիրելով իւր դերերը հոգեբանօրէն և պատմաբանօրէն: Այսպիսի մի երեսօթ մեր բեմի վերայ արդէն գնահատուած է ստանալով «զարդ» անուանակոչութիւն: Կարծում ենք աւելորդ չի լինի ասել, որ իւրաքանչիւր կարգիցը դուրս, անսովոր ընդունակութիւններ ամենայն ազգերի մէջ, նմանապէս մեր մէջ, հանդիպել են դանազան յանդիմանութիւնների, բայց յաւիտենական կանոն է, որ ճշմարտութեան եւ յաղթանակութեան լուսափայլ դրոշակը տրվում է այն մարդուն, որոյ սրտի մէջ կայ սիրտ և լուսաւոր հոգի և որոյ կամքը և գործը ազդում է ամբոխի վերայ: Այսպիսի մի դրոշակ երեակայօրէն տալով պ. Պ. Հ. Աղամանի ձեռքը մենք նորան ողջունում ենք, իբրեւ աղգային ասպարէզի մէջ գործող անձի:

Ս. Ա.

Այս գիրքը՝ իմ յուզեալ սրտին զանազան ալե-
ծուփի զգացմանց նաւահանգիստն է:

Այս եջերուն վրայ կը հանգչի այժմ այն ամեն
բոլուն եւ խաղաղ ներշնչմանց զբաւոր տիպարը,
զորս աշխատելու եմ բացատրել՝ պարզ եւ ժողովրդ-
դական բարբառով:

Ասոնք երգերն են իմ երիտասարդութեան՝ որ այ-
սօր ի լոյս կը նծայուին և ներդաշնակ լսելի կը լի-
նին, մտերմութեան քնարին շնորհիւ, զորս ի սրտի
ունեցաւ ինձ համար իմ հայրենասէր Մեկեման և
արդարակորով բարեկամս, պ. Սենեքերիմ Արծ-
րունին:

Ընդունէ ուրեմն ի նուէր և ի յիշատակ քոյ ա-
ռատածեան և աղնիւ սրտին, այս իմ սրտի փշրա-
նաց աղքատիկ մախաղը, որ կը ձօնեմ քեզ յարգա-
նօք, և միանգամայն թիֆլիզու հիւրասէր և զարգա-
ցեալ հայ հասարակութեան: Այս նուէրը, լերանց
ծաղկի նման պարզ է և համեստ. սակայն զոնեաց
միշտ Սէր և երախտագիտութիւն պիտի բուրէ:

Հէ. Գ. Խ. Խ.

1879 Դեկ 29 Թիֆլիս

ԱՌ ԵՐԳՔ ԻՄ:

Թշուառ բեկորք, քնարիս աղատ,
Արտսունք, ժըպիտք և հառաչանք,
Որ վհատեալ և յուսահատ
Վը պահէի զձեզ ի փականք:

Ձինչ արեգակն ի շողն այդուն
Հողի ծաղկանց տայ կիսամեռ,
Ձեր ալ տկար նշխարներուն
Կեանք տուաւ Օտեան պաշտպանս ու տէր:

Գնացէք ուրեմն, ընդ յօղս ի թռիչ,
Մանկտիք ողույն հէգ քերթողին,
Համբուրել ձեռքն այն աղատիչ՝
Ինչպէս թուունքն իրենց պապին:

Եւ ջանացէք՝ որքան կրնաք՝
Ի հանգստեան, լուռ պարապոյ,
Քլլալ զբօսանքն իւր ներդաշնակ,
Ֆայնժամ ինձ էլ լինիք հաճոյ:

Եթէ որ դձեղ տկար դատին
Իմ անաչառ ընթերցողներ,
Բանդէն նոր էք ելած, ներնն,
Լճաւ հս, թէ տան ձեզ քաջալեր:
1878 Օգոս. 20:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ . . .

Աշխարհ մի կայ, երկիր տըխուր,
Սգազեցիկ և աւերակ,
Անկեալ մահուն յար առաթուր,
Ծածկի իւր փառքն՝ ոսկերաց տակ:

Դորա երկինքն է միշտ ամպոտ,
Ձիւնակատար վերայ լերանց.
Անդ չի բուսնիր դալար մի խոտ,
Է գերեզման նա դիւցազանց:

Թէ գիտուածով այդ կողմերից
Հայ ուղևորն անցնի մոլոր,
Խոյս է տալիս, սիրան ի թախիժ՝
Նուաղեալ աչօք՝ արտասուաթոր:

Տրտում ամեն ի լռութիւն՝
Չկը բնաւ ծաղիկ, ոչ մի ձեռնուկ,
Իւր վնճ քաջաց ոսկերք, աճիւն
Են լոկ դարդերն մահաչառու:

Այլ չէ տխուր բնաւ ինձ համար՝
Զի կը սիրեմ յոյժ այդ տեղուանք:

Այն սեւ հողին հէգ սիրահար՝
Հոն կը կարծեմ դանել յոյս, կեանք:

Այն լըռութիւն սէր խօսեր է
Իմ սրտիս հետ, շատ լեզուանի,
Հողիս էլ հոն մշակեր է
Յիշատակի դրախտ գեղանի:

Թէ լինէի մի փոքր ծաղիկ՝
Սրտասունքի ցողով դեռ թաց,
Կամենայի հոն ծիլ մենիկ,
Շիրմի մը վրայ մեռնիլ թառամած:

Թէ ծիծեռնակ զարնանաւէս՝
Թռչքաւի շուրջն այն տեղին,
Աւերակաց մնալ ի դէս՝
Ու երբ ասել ողբ դառնաղին:

Այլ թէ սարեկ, երգիչ սոխակ,
Մէկ փոսի մէջ չինէի բուն,
Հաւատարիմ մնալ խօսնակ՝
Արձազանգաց այն լեռներուն:

Սափոր չիրմին փեթակ արած,
Սրտէս սիրոյ հիւթ քաղէի,
Մեղր չինէի կարօտամած՝
Թէ միւր մեղու ևս լինէի:

Գերութիւնն է կեանքի դադադ,
Աղատութիւն հոն չկայ վսեմ,

Կարօտ սրտիս յոյս չտայ խաղաղ.
Մերթ վհատեալ կը հառաչեմ:

.
.
.
.

Երգս այս գրեց դողդոջ իմ ձեռք,
Քնարս էլ՝ հոգոյս առած թելեր,
Հիւսեց ցաւոյ այս եղերերդ,
Ում նուազն է հառաչանքներ:

Այլ դուք սեւակն Հայոց աղջկանք,
Թէ զայս երբեմն երգէք գողտրիկ,
Գէթ հոսեցէք մարդրիտ արցունք,
Ու յիշեցէք ձեր հայրենիք. . . .

Ո՛հ, էր սիրեմ ես այն երկիր,
Ձի դարմանայ իմ ընթերցող,
Թէ կը սիրէ իւր վերնաղէր,
Հայրենիքն այն է իմ ընկի հող:

ՈՐԴԵԿՈՐՈՅՍ ՄՕՐ

Ո Ղ Բ

Et rose, elle a vécu ce que vivent les roses,
l'espace d'un matin.

Եւ վարդ, ապրեցաւ, որքան վարդք ապրին,
սլահ մ'առաւօտին:

F. Malherbe.

Լեռներ, լեռներ տան ողբերուս արձագանք,
Ձի կորուսի իմ մէկ հատիկ սիրովանք,

Գ.Լ.Ս. նորատի, չիրինն եղաւ իւր օրրան.
Քնքոյշ դաւկէս ժառանգեցի ցուրտ դամբան:
Լեռներ, լեռներ տան արձագանք իմ ողբին,
Ձի կորուսի իմ ողբին՝
Իմ սիրտ, իմ կէսն, իմ հողին:

Որքան կին մը լինի անդուծ, անդգայ,
Իւր սրտին մէջ միշտ սրբազան կայծ մը կայ.
Ո՛հ, մայրական սէրն է այդ հուր անմեկին,
Որ արդ վոխի յիւսի տանջանա մահազին:

Լեռներ, լեռներ տան արձագանք իմ ողբին,
Ձի կորուսի իմ ողբին՝
Իմ սիրտ, իմ կէսն, իմ հողին:

Մարդն այլ կնոջ պէս չզղար կորուստն իւր ողբուն,
Ձի նա հաճոյքն մերթ վայլէ իւր սիրոյն,
Իսկ ինչ հողեր. . . մայր մը կրէ . . . և ինչ դող. . .
Երբ նորածին դնեն զաւակն ի սե հող:
Լեռներ, լեռներ . . .

Երէրադուռդս էր, ծիծաղաստուեր այն զուլս,
Ո՛հ թէ գիտնա՞ք, որքան ցաւով գնեցի սուղ.
Այլ սիրաջերմ գրկիս մէջ երբ սեղմէի,
Թըւէր՝ թէ մարց երջանկագոյնն ես էի:
Լեռներ, լեռներ . . .

Առաւօտուն՝ իմ գեղղնդուն էր թռչնիկ,
Ձոյն աւետէր, փայփայելով գիւ գողտրիկ.
Ի գիշերի՝ կապոյտ աչքերն չի փակած,

Չէի գիտեր թ' արե իւր մարն է մտած,
Լեռներ, լեռներ

Թըւէր Երոս, թէ կը սըրէ իւր նետեր,
Մինչ ամայո՞ք բառը վարդէ բերնով կը հնչէր,
Ո՛հ, մեղրակաթ համբուրէի այդ չրթունք,
Մօր մը սիրոյ մատենին թերթք սիրասունք:
Լեռներ, լեռներ

Անոր վրայ տեսնէի լոկ դ'անցելոյս
Գողարիկ մնացորդ, իմ կուսութեան սիրայոյս
Նւ կամ սիրոյս հրեշտակն էր նա երկնառաք
Յ'ամուսնութիւն, պարծանքս եղաւ և սլակ:
Լեռներ, լեռներ

Ծոցեկիս մէջ քնէք՝ իբրեւ վարդ անփուշ,
Սամոյր մաղերո՞վ վերմակ մարմնոյն էր քնքոյշ.
Քաղցրաբուրիկ ջերմութենէն իւր չնչին,
Բազմապատկէր բաղխիւնքն ուրախ իմ սրտին:
Լեռներ, լեռներ

Թէ բնութեան մէջ ամենն արքայն իւր ունի,
Իմ հրեշտակս ալ մանկանց մէջ էր արքունի.
Զի ճակտին վրայ բնիկ իրեն թաղն ունէր,
Համբոյրներէս խոնաւ ոսկեայ իւր մաղեր:
Լեռներ, լեռներ

Նրբ սպիտակ տեսնեմ դ'ամպլմբ երկնից վրայ,
Որ քամիէն երկչոտ փութով խոյս կուտայ,

Որդիս յիւր ծոց կարծեմ բերէ, այլ ցրուի . . .
Նւ քայքայեալ իւր դիակին նըմանի:
Լեռներ, լեռներ

Այժմ թէ լսեմ երգն երածիշտ սոխակին,
Այլում քաղցրիկ, այլ ինձ թըւի լալաղին,
Թէ մշտալաց սօսւոյն վրայ ալ թառի,
Վայ քեզ, վայ քեզ, մայրիկ, գոչէ ու թըռի:
Լեռներ, լեռներ

Դեռ մաքրական չի վայլած սէրն ու ճաշակ՝
Յամաքեցան աչացս աղի ալ բաժակք,
Հոս իւր շիրմին անտաշ քարը ցողեցի,
Հոն մէկ քանի մեռեալ խոտեր մշակեցի:
Լեռներ, լեռներ

Աստուած իմ, դի՛ թողուցիր զիս անդաւակ,
Յաւոցս հետ՝ մնացի յերկիր այս դարտակ,
Ո՛հ երկնից մէջ հրեշտակ պակսէր քեզ համար,
Որ իմինս ալ ինձմէ առիւր դու՛ի սպառ:
Լեռներ, լեռներ

Ո՛հ ման՝ խնդրեմ, սակայն ունիմ ես մայրիկ,
Նեցուկ, խնամող, միա՛կ սիրող իւր դստրիկ,
Բաւ, թէ շերիք Ըլլան հէզին ողբակից,
Թող իմ մահուամբ չլինի մայրս ինձ բաղդակիցէ:
Լեռներ, լեռներ տան արձագանք իմ ողբին,
Զի կորուսի իմ որդին՝
Իմ սիրան, իմ կէս, իմ հողին:

ՀՐԵՇՏԱԿ ՍԻՐՈՅ:

Մենէ աղէկից զրախտէն զալիս է,
Որ էնքան լուսով աչքիս երևում է.
Հրեշտակաց քնարէն ձայն փոխ առել է,
Տայ մեղ աւետիս սիրոյ և մահուան,
Ու հոգի ճան կուզէ զուրպան:

« Երկնքէն ի ձեր երկիր իջնալի,
« Իմ ստեղծողին թագէն փոխ առի
« Մի ջուխտ աղամանդ՝ աչիցս ընդ արի»
Ասաց, որ «էսպէս այրեմ սիրտք մարդկան,
Ինձ հոգի ճան, անեմ զուրպան:

« Լուսնիակն է իմ թաղ, մաղերս են փայլուն,
« Ատեղք լալիս են, զի չգնամ հեռուն,
« Արեգական եմ հարս կըրակասուն.
« Նորա հետ կեանք, սէր տալիս եմ մարդկան.
Հոգի ու ճան են ինձ զուրպան:

« Եւ արեգական նաչխուն ու ճերմակ
« Ամպոց են նմանում իմ ծոց, իմ ստեանք.
« Հոն եմ թաք պահել իմ սիրոյ կայծակ,
« Որոյ հարուածից զերեզմանդ: Բանան.
Հոգինեք ճան կընեմ զուրպան:

« Ինձ էլ ուսացի. « սպանել ուղում ես,
« Սիրոյ խաչի վրէն զու գիս քամում ես.

« Մէկ որ ուղենաս, իմ արեւ, կեանք ես.
« Տուր ինձ ծոցիդ մէջ զարդիս բուժարան,
« Քեզ ճանս, հոգիս լինին զուրպան:

« Ան աչերուդ մէջ պատկերս եմ տեսնում,
« Դուրսը լաց կ'ընիմ, իսկ էնտեղ ժպտում.
« Ջահերն են հոգոյս, երբէք չեմ կարծում
« Որ մօտ իմ շիրտին սեւ լոյս ցոլանան,
« Նրբ ճանս, հոգիս է նրանց զուրպան:

« Մէկ հեղ որ յերկիր կամեցել ես գալ,
« Էլ չէ կարելի քեզ վերադառնալ.
« Հեշտ չէ քեզ կորցնել ու կենդան մնալ,
« Թէ ինձ թողում ես, ցոյց իմ մահի դամբան,
« Իմ հոգի ճան, միշտ քեզ զուրպան:

Գողտրիկ զուարթունն մնջիկ ժպտեցաւ,
Կապտոսկի թեկն հէնց յայն բաց արաւ,
Իւր ոտն էլ հողից մէկ քիչ վերացաւ.
Ուղում էր սլանալ երկնից ի խորան,
Նրբ ճանս, հոգիս տայի զուրպան:

Էլի ես իրան ասացի նորից.
« Թէ քրչիկ խառնեմ լուսոյդ իմ մթիւք,
« Արշալոյս լինի սուրբ սիրոյ ամբիւ.
« Որոյ Աստուած է արեւ սիրական,
Ում որ աշխարհ լինի զուրպան:

Էսպէս խնդրելի, մինչ նա օտարին
Թեոյ մէջ առած բարձրացաւ յերկին.

Անդուլթն զիս մենակ թողեց առանձին:
Սրդ բոլոր աշխարհն է իմ գերեզման.
Կեանքս էլ ամբողջ ներա ղուրարան:

ՈՐԲՈՒՀԻՆ

Տեսայ կուսիկ մ'որ տըղեկ,
Չունէր հայր, մայր՝ կենաց իւր ղեկ,
Այս աշխարհիս մէջ էլ անփորձ,
Չէր գիտեր չարն, ինչ և աղէկ:

Կը տեսնէի զ'էն ամեն օր,
Մերթ սեաւ ի տիղմ ծածկեալ պղտոր,
Կամ քաղքին սէջ թափառական
Մեծ ճամբուն վրայ չլճամուրտ:

Առաւօտուն ընդ արշալոյս
Կուշայր մաղթեւ ինձ. « բարի լոյս »
Ու սէկ ժպիտս իմ մտերիմ,
Ամենօրեայ էր իւր խրախոյս:

Գեղեցիկ էր երկնքին պէս,
Որոյ գիշերն մընար ի տես,
Այդուն վճիտ աստղին նման
Պարզ էր, չունէր պաճոյճ պէսօղէս:

Պայծառ ճակատ, սե խոտրակք,
Կապոյտ աչքեր, սամոյր յօնիկ,

Պատառօտուն զգեստներով,
Գլուխ զուարթնոյ, ոտեր բորիկ:

Տիկնայք կարմիր՝ ճերմակ քսուած,
Մաղերնին բարձր, բալրերնին ցած,
Դրսուանց սիրուն մերթ երեխն,
Այլ ներքինը ճանչնայ Աստուած:

Երիտասարդք լսէք իմ խօսքին,
Պատիւ տուէք անդարդ կուսին,
Մի նմանիք արագադին,
Զի ճանչնար զին մարգարտին:

Ինչ որ դրսուանց զարդարանք է,
Սառած սրտի մերթ փականք է.
Զգուշացիւր երիտասարդ,
Գուցէ օրերդ, կիանքդ վտանգէ:

Իմ սրբունիս մուրացիկ մ' էր,
Այլ ապագայ հրեշտակ մ'ի սէր,
Բերանն ունէր սիրոյ ժպիտ,
Յնցոտեացն հետ հակապատկեր:

Ո՛հ անդգամ այս աշխարհի
Գայթականն էր անմեղ վայրէ,
Դիմաց ժպիտն անցայտ կ'ըլլար,
Ողողուելով յ'արտօսք աղի:

Նէ ևս մատաղ ունէր սրտիկ,
Սիրոյ յարմար օթեկանիկ,

Որոյ սէրն չէր համարձակեր
Տակաւին տալ վէրք մը գողտրիկ:

Փուշերու մէջ ծնած թշուառ,
Տնանկութեան եղած աւար,
Պատառ մը հաց ի ձեռին
Արցունքներովն ուտէր՝ թանաք:

Օր մ' ալ փողոցն, աւանդ, տեսայ
Խեղճ որբիկս արիւնիլըսայ.
Մեծատան մը կառք չքաղիր,
Զախջախեր էր հէգն անխնայ:

Խեղ մը մարդիկ հոն ժողովեցան,
Անհոգ, անխիղճ վրան նայեցան,
Արհամարհանք դէմքերնուն վրայ.
«Մուրացկան մ' է՞ս ըսին անցան»:

.
.
.
.

Այլ մինչ գիշերն էի ի քուն,
Լուսապատկեր տեսի զուարթուն,
Հէգ որբուհւոյն հոգին ի գիրկ,
Վերամրառնար յ'ատտեղատուն:

—

ՊՈՒԼՊՈՒԼՆ ԴՐԱՍՏԻՆ

ի

ԳԼԲԵՏՄԱՆՍ ՀԱՅՈՅ:

Լուր ինձ թռչնիկ, մի՛ թաւիր հոս, անց ու գնա,
Այս տեղեաց մէջ ցամքած արիւն, արցունք կայ.
Թողեալ դրախտին զհոյլ ծաղկանց մշտաբոյր,
Մի՛ կենար հոն, ուր որ երգողն պիտի լայ:

Մի՛, պուշպուլիկ, թողուր դաշտերն ու մարդեր,
Մնալ թափառ աստ առանձին, անընկեր,
Մի՛ հեռանար այդ ափերէն խաղաղիկ,
Ուր ման կուգան մեր վեհ նախնեաց ոգիներ:

Արշալուսոյ հոն չեն պակսիր շառաւիղք,
Յ'որքս ծածկին անմահ սիրոյ սուրբ շաւիղք,
Լիճք արծաթեայ, ծառոց տերեւք են ոսկի,
Հոն շինէ բոյնդ, հոն լըսին երգք և տաւիղք:

Գուցէ այս վայրն լինի երգոցդ ասերախտ,
Ամենն է սուգ, մի՛ վնասուր հոս զըրախտ,
Հոս ծիծաղին վարձատրութիւնն արցունք է.
Ուր կենաց դէմ ծանր մահն եղաւ մշտայաւթ:

Հոս երգերուդ կուտան միայն արձագանք
Սե նոճիներ, աւերակք ու դերեզմանք.
Զնիխուլն տեղ ուրուականք լոկ կը հեծեն,
Գուցէ քնարիդ թելերն պատէ մահուն ժանդ:

Մահալայրիս չէ քեզ յարմար օթևան,
Ձի աստ ներկայն ընդ անցելոյն է կործան,
Հոս բուն միայն թաղաւոր է քստմնալաց,
Յոսկերց չիրմն չինած իւր սրտիկ, դաւադան:

Կխակործան եթէ սիւնի մը վերե
Բոյն յարդարես, առեալ նոճեաց ըզտերե,
Հառաչանաց հոս փոթորիկ կայ մահու,
Տունդ քանդէ իւր աւերիչ ու ժանտ թև:

Աւերակացս հէդ պահապան դեղուհի,
Որ բնակի յառանձնութիւն տիրալի,
Նոճեաց սօսին առեալ նուագ իւր ողբոց՝
Հայաստանեայց մայրն է թշուառ՝ այն ողի:

Ծարաւ է, չի կայ աղբիւր աւաղան,
Ինչպէս վիշքերն արցունքներովն իւր թանան,
Ի նոյն՝ ծարաւն մեղմէ դաշուի իւր չրթանց,
Քարերն իւր բարձ՝ փոշին, հողն է ննջարան:

Ելթ պուլպուլդ իմ, երթ, այլ երբեմն այս չիրմաց
Այց ել, դի հոս կարօտ մը կայ սիրտանաց,
Այս մռայլ տեղեաց փարատէ զսե լռութիւն,
Ի ձայն հեղիկ, մխրթարիչ քո նուազաց:

Գնա՛, ճն, սլացիր, դեղդեղելով թևաբաղիս,
Մտիր ի դրախտ, վարդ մը քաղէ սիրաշաղ,
Բեր ու ձգէ զրկացը միջ Հայուհոյն,
Որոյ բուրմամբ պաղչիկի սիրտն անխաղաղ:

Գլուած ըլլայ թերթերուն վրայ այդ վարդին՝
Թէ Անին աւեր, և կամ դրախտն Եդեմին,
Հայաստան են, միանգամայն Հայուն հող,
Թէ օր մ' Անին պիտի նմանի Եդեմին:

Յայնժամ ըստ իս դու չես պուլպուլն սիրերդակ,
Որ խանդապար երդէ ծաղկանցն ի պուրակ,
Աւետաբեր դու իմ անբաղդ Հայրենեաց,
Սիրոյ, յուսոյ զըւարթունն ես երկնառաք:

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՔ

և

ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Աշխարհս ունայն ու շատ դէշ է,
Ուր մարդուս կեանքն հալ ու մաշ է.
Գերեզմանին մէջ կու հանդչի,
Այլ մինչև հոն թնչ ցաւ քաշէ:

Ինչո՞ւ ծնիս, դու ո՞վ խեղճ մարդ,
Ի դառն վշտաց մանկս թակարդ.
Անշուշտ չի ծնած, չէիր գիտեր՝
Թէ երկրիս վրայ փուչերն են վարդ:

Ինչ բան է մեր ծննդեան պատճառ,
Արդեօք Տիրոջ կամքն է արդար,
Թէ տուփանաց ունակութիւն,
Գուռ մ' որ ուսկից մանենք յաշխարհ:

Դանեա յաւոց սա հովտին մէջ
 Յ'մահ հաճոյք մ' րլլար անտիրջ.
 Տեղական բան մը չի կայ.
 Ամեն ունի զիւր ելեկջ:

Սէրն է մ'այն, որ մեր կենաց՝
 Միշտ խռովայոյզ ի ծով ալեաց,
 Իբրեւ լուսին կը շողայ. բայց . . .
 Շատ ու շատ կան ամալք սեւամած:

Երկնաբուսիկ ծաղիկ սիրոյն,
 Այգոուն ի ցող վարդին հանգոյն
 Վախճանադուրիկ, անյոյս մեռնիւ,
 Սկիզբէ ինչու մօտ է վերջոյն:

Տափանաց հուրն թերեւ կիզէ,
 Խոնաւ բաժակդ թէ լափլիզէ,
 Եւ թառամիս դու գլխակոր,
 Զի ծոցիդ մէջ արցունքդ դիզէ:

Մարդիկ, մարդիկ, տամ ձեզ խորհուրդ.
 Մի առփանաց տաք սէրն յազուրդ,
 Սիրաւ սիրոյն թէ վառարան՝
 Զերմ առփանքը շիրիմն է ցուրտ:

Առաջադրեմ այսուհետեւ
 Պաշտել զէնի հոգոյս զարեւ
 Միշտ ի հեռուստ կամ ոտից տակ,
 Որ իմ սէրն ալ չ'ըլլայ անտեւ:

Զի սիրելին իմ ոսկեհեր,
 Շողն է երկնից՝ ինձ կենսաբեր.
 Զուգեմ իրեն շատ մերձեցնալ,
 Որ սէրս չխանձեն իւր ճաճանչներ:

Թէ զեանաքարչ ոտքերն ինկնամ,
 Հոն է իմ աեղս, հոն տի մնամ.
 Գրկէն ինկնալ շատ զիւրին է,
 Գեանէն, յոյս կայ որ բարձրանամ:

ԼՈՒՍԻՆՆ ԵՒ ՍԻՐԱՀԱՐՔ

Նուէր առ սիրելին իմ քեռայր եւ մտերիմ
 Պ. Քերովրէ Թաշեան

Յեզերըս ծովուն գիշերուան ատեն
 ձեմէինք, բնութիւնն երբ ննջէր յամեն.
 Լուսինն արծաթեայ բաժակէն յերկիր
 Բիւր կայծեր ու շող սփռէր ցանուցիր:

Գիշեր անմոռաց, յորում այն զուարթուն
 ժպտովն՝ քու հոգոյդ տար հրճուանաւ անուն.
 Նրբ քեզ որոշելն էր անկողնիս,
 Լուսինն էր, թէ նէ, որ լոյս տալիս երկրին:

3478
40

Ձեր հառաչանքներն խօսէին մինչ Սէր,
Զնոյն հնչէին ալիք ոսկեհեր.
Յաչա էլ ձեր խոնաւ պլպլար լուսին՝
Ձերթ ի ծոց ալեաց սիրոյ լճակին:

Ծովակն արծթածուի, անկողին աստեղց,
Գայր երջանակաւտ փշրիլ ձեզ ի մերձ.
Տայր սիրոյ ողջոյն, զխոտտումս բարեաց
Այն երկրին, ուր սէրն է միշտ անմուռաց:

Ալիք ձեզ ասեն. « դուք էլ մեզ նըման
« Յովիեան սիրոյ կոճակք անբաժան՝
« 'Լինք իրարու նեցուկ անմեկին,
« Մրցիլ ընդ մերիկ, ժպտիլ ընդ լուսին:

Լուսիննն է գողարիկ սիրողաց կանթեզ,
Սիրան իրենց պատրոյզ, արցունքնին տան եղ.
Աղջկունք՝ մաղերնէն հիւսեր են շղթայ,
Կախեր են երկինք, որ իրենց լոյս տայ:

Կամ երկնից կապոյտ կամարն են ծակեր,
Ուակից ներս տեսնին լուսոյ աշխարհներ.
Նայեցէք, կարծես այդ ծակէն կլոր,
Մեզ զիտէ Աստուած՝ աչօք լուսաւոր:

Արդ ձեր անյլ կենաց ձմռան մութ ամպեր
Դեռ չմթաճած ըզՍէր կենսարեր,
Լուսնկայն զինչ ակն վեհին ձեզ վկայ,
Յաստեղց մլուրթեան ձեզ սրակ գոյանայ:

ՉԿՆՈՐՄՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՈՐԴԻՆ:

Ա.

Ձկնորս մը կար, ծեր մ' աղքատ,
Այլ չէր բնաւ յուսահատ,
Ձի անդադար աշխատէր,
Մարմնով առողջ, ու գոհ էր:

Տնակ մ' ունէր, կխափուէ,
Նաւակ ձիւթոտ ու խարխուէ,
Որ զեփուէն իսկ ծովուն,
Ձղուչանար միշտ արթուն:

Այլ նախախնամ ձեռք մը կայ.
Որ խեղճերն այս կը հողայ:
Գոսն տարի չարունակ,
Դիմացան տէրն ու նաւակ:

Փոթորիկներ տեսան շատ,
Անձրև ու ձիւն յորդառատ.
Այլ միշտ յուռկան ձկնորսին,
Որհնութիւնն կար Պետրոսին:

Այնքան կանուխ նա կերթար
Որսալ ձկներ արծթալառ,
Որ խեղճներէն շատերը՝
Չէին տեսներ զարեւը:

Ետքն ի շուկայ փութար փոյթ,
Հոն վաճառքին դիզէր կոյտ.
Չայնը մարէր պոռալով,
Ու ծախէր, գոհ քիչ շահով:

Գլխետան մէջ ցերեկին,
Որպէս զի փայլ տայ ձայնին,
Քիչ մը պանրով, չոր՝ աղի,
Կը խմէր չորս հինգ գլինի:

Տունն աղքատիկ ի սեղան
Ուտէր լուբիայն, ըմպէր զթան.
Վերջէն մտած խոր ի քուն,
Խռկար մինչեւ իրիկուն:

Մարդն այս տղէտ, բարեսիրտ,
Արդար, այլ կոչտ, բնութեամբ բիրտ,
Հորիզոնէն իւր անդին
Կարծէր չի կար այլ երկին:

Բ.

Զաւակ մ' ունէր աննըման,
Վամ գեղեցիկ զաւարթնոյ նման,
Որ տնակի մը մէջ տըխեղծ,
Մներ էր հողուլ բանաստեղծ:

Խը հօր դէմքին հետ սեւցած,
Կաշեկազմ և կնճռոտած,
Կարելի չէր բաղդատել
Գլուխ պատանւոյն ոսկեթել:

Երբոր զերենք տեսնէին՝
Հայր և որդի միասին,
Զարմանք ազդէր, կարծելով
Վարդ մը բուսած ժայռին քով:

Հայրը, փայտի մը նման,
Ահարոնին դաւադան,
Որնոր հրաշքով մը յանկարծ՝
Մաղիկ տըլաւ պըտղաբարձ:

Նիհար զգայուն պատանին,
Տաղանդ ունէր քերթողին.
Այլ հիւղին մէջ լոկ, մենակ՝
Սիրոյ երգէր զնըւադ:

Գ.

Սրտի տէր ես, կամ քերթող,
 Ի սէր մաշի կեանքդ ի դող.
 Երջանկութիւն կայ անխուշ՝
 Անսիրտ մարդուն եւ ապուշ:

Կատակ ու խաղ մ' է այս կեանք,
 Վայլոյդին լսկ իւր հրճուանք.
 Ողբերգութիւն ձեռնայ՝
 Եթէ խորհիս անխնայ:

Հայ ձկնորսի էր որդի.
 Սակայն ունէր հուր սրտի:
 Զի ստեղծողին ձեռք միայն
 Կարող է հոն վառել զայն:

Այդ կրակէն սրբադան
 Ելին ողիք զանաղան.
 Դիցիան, Մողար, եւ Տանթէ,
 Շէքսպիրու, Հիւկօ, եւ Կեթէ:

Այլ պատանին սիրավառ
 Հիւժէր մարմնով, եւ տկար.
 Ահա ինչո՞ւ հուր եւ խանդ
 Փշրեցին իւր մամնոյն բանդ:

Դ.

Մտայս աչօք զայն դեռ տեսնեմ դալիպղին,
 Ի տնանկութիւն, հօրենական յարկին սակ.
 Ճարճատափայլ լուսովն հողէ կանթեղին,
 Խոկալ, խորհել, ապագային հեղինակ:

Իւր դալիաճար, իւր մահադրօշմ դիմաց վրայ՝
 Կեանքն ընդ մահու, ողին ի սէր մաքառի.
 Հէզ բոյսին պէս, որոյ գլուխն ակամայ՝
 Ապառնալից հողմաց առջև խոնարհի:

Կարօտութեան մէջ նա հեծէ միայնակ,
 Զի կը սիրէ . . . քերթողավառ տրիսնօք.
 Այլ մերթ ի քուն երազէ սէլն իւր կուսիկ,
 Ու ձեռն ի կուրծք՝ կարծէ զրկել զայն բաղկօք:

Շշնկոց մը վանէ ըղբունն աչքերէն,
 Որոշ լսէ, թէ կոչեն դինքն յանուանէ,
 Գուռը բանայ . . . և սիրելոյն իւր տեսքէն
 Մնայ հիացած, կարծելով դեռ երազ է:

Ե.

Հայրն ալ անխոյթ էր իւր որդւոյն զերթ փուճ մարդ,
 Զի շատ տնկամ խրատած էր զինքն՝ որ թողու

Թուղթ, զիրքն ու զրիչ, ու ձկնորսին առնուկարթ.
Իւր հին միջոց պատառ մը հաց ճարելու:

Այլ տեսելով ցաւերն հէզին մահալտանդ,
Աղատ թողուր իւր վշտացն հետ, գրքերուն.
Ու թափելով քանի մ' արցունք, հայհոյանք,
Երթար լըռիկ նստիլ մօտ իւր ձկներուն:

Սակայն փութով չիջաւ դարուն քերթողին.
Որոյ ծաղկունք քարացուց մահն յիւր ձմռան.
Անմահ երդոց զիրքն ի հարուած մանդաղին
Գեռ չ'աւարտած դոցեց. բացաւ դերեղման:

Կամ թէ ստեղծողն, ստեղծելոյն սիրահար՝
Իւր մանկլաւիկ ընտրեց, հրեշտակ թեազեաց.
Կամ երկնից մէջ՝ եւել քնար մը թերեւ կար՝
Կամ գուցէ հոն պակսէր քերթող մ' օրհներգուաց:

2.

Յնցոտեաց մէջ՝ անմահացաւ, մահացաւ:
Խարխուլ մահճի մը վրայ դրին իւր մարմին.
Աղքատութեան ուղեկանին մէջ դտաւ.
Երկինք՝ առաւ, զերթ մարդարիտ սուրբ հոգին:

Հէգ կենդանւոյն կանթեղին բոց պղպար
Գեռ ճրագին վրայ՝ բարերաստիկ մեռելոցն.

Երբ ծեր հայրը սենեակ մտաւ՝ ու շանթահար
Գամուած, անմռունչ, մնաց դիական մօտ որդւոյն:

Պատին դամած, պատկեր մը կար Տիրամօր,
Հին, ցեցակեր, հազիւ ստուերքն որոշուէր,
Դէպ այն ուղղեց նայացք մը լուռ ու խոփու՝
Յետոյ զաւկին համբուրեց պարզ շրթունքներ:

Ո՛չ գանդտեցաւ, և ոչ արցունք մը թափեց,
Այլ հաստատուն քայլերով՝ գնաց բացաւ դուռն,
Որ ներս մտնէ իւր քահանայն տաներէց,
Մեռելն օրհնէ, ու սրսկէ վրան օրհնած ջուրն:

Է.

Այս կենաց մէջ չիք վայելք.
Իմաստունն է միշտ անխելք.
Այլ անգամ մը որ մեռար,
Աշխարհ չարժէ քեզ բուրվառ.

Իմ քերթողիս ծանօթներ
Էին իրեն անտարբեր.
Աշխարհս այսպէս շինուած է,
Գնան մեռիւր, որ սիրէ:

Ձի դրանց առջև տնակին,
Բաղմութիւն մը անագին,

Յուզարկաւոր պատրաստուէր,
Որ դադաղին ընկերէր:

Ձկնորս հայրը յուսահատ,
Քսակով, մոքով էլ աղքատ,
Չէր ըմբռներ տակաւին
Պատճառն այդ խուռն ամբոխին:

Սակայն հանդէսն երբ դանդաղ
Հանեց տնակէն զդադաղ,
Ձեռքերովն իւր զողղոջուն՝
Սրբէր արցունքն աչքերուն:

Հեծէր ձայնով մը խռպոտ,
Կուրծքը ծեծէր սեւ, մազոտ,
Այլ խուժանն որ հետ տեսաւ,
Կարծես աչքերն չլացաւ:

Բազմութիւնն մինչ գերեզման
Հետ դայր որդոյն իւր թաղման,
Չէր հասկանար եղկելին,
Թէ կորսնցուց գանձ մ' անդին:

Ականակուռ զգեստներ,
Նախիտրոնք, զարդք, խաչեր,
Որք առիւն փայլէին,
Քան ձկունքն իւր ուռկանին:

Թաւ ձեռքերովն խորդ ու բորդ,
Շփեց ճակտին կնճռած մորթ,
Նւ գէթ պահ մ' ի զարմանաց,
Մոռցաւ իւր ցաւն անմոռաց:

Յանկարծ հոգիս զըւարթացաւ,
Տըխրութիւնս փարատեցաւ,
Դողղոջ մատունքս կիթառիս վրայ
Թռթռացուցին երգ ուխանայ:

Ըսի, քաւ չէ քեզ ո՛վ Մայիս,
« Երգ Սոխակին, ծաղկեայ թագեր:
« Զմայլելիդ, քեւ զմայլիս,
« Աւելորդ չե՛ն իմ խեղճ երգեր:

« Վսեմ քերթուած վե՛հ արարչին,
« Որոյ երգոց՝ բնութիւնն է քնար,
« Դու Հարսն ես այն Համաստեղծին,
« Ում պսակն է աստեղաց պար:

« Թէ ինձմէ ալ գովեստ մ' ուղես,
« Քնարս անձ ծառին վրայ կախ,
« Դողտրիկ երգեր քեզ յօրինես՝
« Թէ զայն շնչովդ օրես խաղաղ:

ԱՌ ՄԱՅԻՍ.

Վաղուց էր՝ որ իմ խեղճ քնար,
Անձայն, ժանգոտ, գիրկըս մընար.
Զի վե՛հ Մուսայն իմ երգերու,
Դատապարտած էր զիս լալու:

Հառաչելու համար միայն
Կը շնչէի, այլ ընդունայն,
Սիրտս էր անմուռնչ ի սէր եւ յերգ,
Սիրոյ ցաւոց դարձած մթերք:

Սակայն մի օր, օր Մայիսի,
Քաշուած էի լուռ, մեկուսի,
Ի գիրկ մարդաց ծաղկածիծաղ,
Ի լուր թռչնոց, դառանց մատաղ:

Զ'իտեմ ուստի հով մ' անուշիկ
Վառ ճակատքս գգուեց յուշիկ,
Զայն մը հասաւ ուղիդ սրտիս,
Զայն Մուսայիս հնչէր « Մայիս »:

Voulez-vous plaire aux femmes, flattez-les.
 Կուղէք հաճելի ըլլալ կանանց, շողոքորթեցէք
 (զիրենք:
 Chamfort.

Ա.

Վարպետ նկարիչ մը, որ ունէր համբաւ
 Աշխարհիս առջեւ, տաղանդովն անհուն,
 Թագուհւոյ կողմէն պատուով կանչուեցաւ,
 Որ զինք նկարէ, նման և նաշխուն:

Գնաց. եւ թագուհւոյն ներկայացուցին,
 Որ ճոխայարդար մենակ յիւ խըցիկ
 Պառկած, հովահար բռններ էր ձեռքին,
 Միւսովն ալ շոյէր իւր որսի շնիկ:

« Հա ողջամբ եկիր» ըսաւ, « պատրաստ եմ,
 « Տարադովն Աստղըկան ծն զիս նկարէ,
 « Դիր շուրջըս ծաղիլունք, հեշտութեանց զնդեմ,
 « Միայն իմ դեղս զանոնք թող գերազանցէ:

Մտան անցուց վարպետն իւր ներկայանալ
 Եւ կտան իսկոյն ծեփեց մոթ գոյնով.

Ու ճարտարաշարժ, գիտուն վրձնոյն տակ
 Կուրս ցայտեց զլուխ մը, գողտր երանգներով:

Քանի որ կտաւին զարնէր ըզլրձին,
 Հոն կենաց հետք մը, շուշան մը թողուր,
 Տայր նմանութիւն, գլխոյն պերճ անձին,
 Մինչ նէ արուեստգէտն զիտէր մունջուլու:

Բ.

Հինգ նիստէն վերջը, երբ օր մը մենակ,
 Վարպետը պատկերն խնամօք աւարտէր,
 Բացուեցաւ դուռը, եւ Գլխոյն նուիրակ
 Մանոյց իւր դալը. հետն իւր բամբիշներ:

Մտաւ թագուհին, ու նկարին առջեւ,
 Կանգ առաւ լռիկ, ակնոցով զիտեց
 Պատկերն եւ ըսաւ. « շուքերն են շատ սեւ»:
 Յետոյ զառնալով իւր տիկնանց, յարեց.

« Դուք ըսէք, խնդրեմ, սա ինձ կ'նմանի,
 « Ըսէք, իմ գոյնը այսպէս մթին է.
 « Տեսէք սա աչքերս, որ աշխարհս հաւնի,
 « Մուրթ ստուերաց մէջ ծածկեր պահեր է:

« Վարդ կարմիր այտերս այսպէս նկարեալ,
 « Ոչ վայլ մը ունին եւ ոչ ալ հրապոյր.

« Կարծես պառաւի դէմք է զառամեալ,
« Որ ի գերեզման հայի մահաթոյր:

« Ո՛չ, ո՛չ, աւրեցէ՛ք» յարեց. «խնդրեմ շուտ
« Հասկցայ, դուք մարդ չէ՛ք կրնար նկարել.
« Գծեցէ՛ք լեռներ, ձորք ապառաժուտ,
« Ու կոշիկէն վեր ջանացէ՛ք չ'եղնել»:

Այսպէս այս գողտրիկ դժոյն, ալ կամշուտ,
Անհամբեր ոտքով ծեծէր ըզգետին,
Բաղմոցի մը վրայ, դիրքով վաւաշուտ,
Փռուած՝ սեւեռէր աչքն առաստաղին:

Գ.

Այլ այսու հանդերձ, նկարն էր նման
Եւ հրաշալի, պարծանք վարպետին.
Զի աշխատեր էր ոճով ֆրլաման,
Ուր որ կը մըցի լոյսն ընդ ստուերին:

Քաջ պատկերհանը՝ սրտէն վիրաւոր,
Հոն իբրեւ քարէ կոթող մը կենար.
Զայրացած սրտին բաղխմունքն ահաւոր՝
Զանար խափանել աջովն՝ որ դողար:

Այլ նոյն պահուն իսկ ձայն մը բղղանայ
Տաղտկալի լռութիւնն ընդհատեց մէկէն.

Մեղու մ'ըն էր այն, որ խոտորագնաց՝
Ներս էր մտեր անխոթ, բաց լուսամտէն:

Իբրեւ թէ նոր լուր մ' ուղէր հաղորդել,
Ամենուն զատ զատ ականջին քղզայ,
Յիտոյ գչիկ մ' ալ խաղաց քնարին թել,
Եւ լռեց մէկէն նուագերգուն ծաղկանց:

Դ.

Նկարին այսերուն վրայ հանդարտիկ,
Թառած էր, վարդին կարծելով նման,
Եւ հոն կը թափէր վրիժուրն ոսկեղնիկ,
Որ ի ջուրց ծնունդ տըւին Աստղըկան:

Նկարին ուրախ, դոչեց. « թագուհի ,
« Տեսէք Մեղուն իսկ ճանչցաւ ձեր այտեր .
« Ահա, հոն նստած, նիւթ քաղէ մեղրի,
« Մինչ դուք կ'ըսէիք՝ թէ ձեզ չէր նմաներ»:

Պչրող թագուհին մնաց, «վերջտպէս»,
Եւ մզո կանչելով՝ նկարչին ըսաւ.
« Եւ խոստովանիս որ վարդքն իմ այտին
« Տեսնելով՝ Մեղուն նոյն իսկ խաբուեցաւ:

« Զի այսքան օր է, որ քեզ կուտամ նիստ,
« Գովեստ մը առ իս չի լսեցի բերնէդ.

« Վրձինը ձեռքդ կ'աշխատիս հանդիսոտ,
« Անտարբեր կերպով, հայուածքդ անհեթեթ:

« Փորձառութեան ալ ունեցիր արուեստ,
« Եւ այս դիպուածը քեզ լաւ դաս մ'ըլլայ.
« Գիտցիր որ կինը կը սիրէ գովեստ,
« Դշխայ, սպասուհի, ինչ կուզէ ըլլայ:

« Եղիր նորատի, ունեցիր հանճար,
« Գեղեցիկ արուեստ, ոսկի, ամեն բան,
« Արժէք մը չունիս բնաւ կանանց համար,
« Թէ բերանդ իրենց չ'ըլլայ գովարան»:

Այս ըսաւ Դշխայն, եւ ձեռքն փափուկ
Կարկառեց նկարչին, զոր պագաւ խոնարհ:
Յետոյ ժպտելով մրմնջեց. «մանուկ,
«Յոն ինձ հետ եկուր, սլառներն ալ հետ առ»:

ՄԱՀ ԿՈՒՍԵԿԻՆ:

Որքան սիրատուն, փափկիկ, քնքուշ էր.
Էարծեա թէ յերկնից մոռցուած հրեշտակ մ'էր.
Անմեղ դէմքին վրայ զարմանք նրկատուէր.
Ո՛հ ինքն էլ ըզգար թէ այս երկրէն չէր.
Ճայռի մը վրայ յաամիկն ու շուշան
Չեն կարող ծաղկիլ ու մնալ կենդան:

Միքէլ Անճէլօ, եւ ոչ Ռաֆայէլ՝
Երցին այդպիսի կոյս մը նկարել.
Անոնք ջանացին բնութեան հետեւել,
Այլ կուսիկս անմահ՝ էր երկնաւայել.
Ինչպէս Փիդեասի լըպիրչ Աստղիկայ
Սրբատուն կոյս մը օրինակ ըլլայ:

Յօնքերն մէջ տեղէն վեր վեր բարձրացած,
Սամոյր կամար մ'էր վերայ իւր աչաց,
Որոնք սեւեռէր երկնից աստեղաց.
Յորս նկատէի, որ զրեւ էր Աստուած՝
Կնիքէն սիրոյ սուրբ եւ երկնային՝
Որով գուշակուէր՝ թէ չէ երկրային:

Հրճուանաց սիրոյ զոյգ մը արտասուք
Չեակերպէին սախնքն իւր փափուկ.
Երկնագունդ էին ձիւնափայլ, երկուք,
Որոց վրայ պըճնէր մէկ մէկ վարդ աստղունք.
Կարծէի թ'երկնից հրեշտակք նորածին
Այդ կրծոց կաթամբ մնունդ առնէին:

Ա՛հ, սիրամիմունջ երբ նէ կու խօսէր,
Թըւէր՝ թէ երկնից սիրոյ տաւիշն էր,
Ուղղակի սրտիս իւր դաշնակն ազդէր,
Հոգոյս տար անդորր, ի ցաւ տարուբեր.
Այլ ո՛հ, վախճայի նայել շատ իրեն,
Որ նախանձելով երկնից չի գրաւեն:

Քոյրս էր՝ կամ զաւակ, ծաղիկ կենդանի.
Ձի չէ մահացուն անմահն հոմանի.
Յերկիր այս վշտաց՝ տխար դեղանի
Էր երկնից զրախտին, եւ Աստուածայնի.
Երբ յաստեղատուն չըւելը տեսայ,
Յայնժամ առաւել արժէքն իմացայ:

Ասացի իրեն թէ՛ դու աստ եկար՝
Չանմահին տալու վըսեմ գաղափար.
Գոնէ դնացիցդ երկնից ի կամար,
Տուր ինձ զրկիդ մէջ տեղ սիրայարդար,
Որ ես ալ քեզ հետ յերկինս վերանամ.
Ձի քենէ զրկուած՝ հոս կը մահանամ:

Հաւատք ունեցիր, ըսաւ, հանդարտէ,
Իմ կարողութեան դու միշտ վստահէ,
Քուսն անձանձիր, սիրէ, ողորմէ,
Գիտցիր որ աշխարհս արտասուաց վայր է.
Էւ ես խոստանամ ի վերուստ օգնել,
Երբեմն աչքիդ արցունքը սրբել:

Այսպէս խօսելով աշխարհէս նըսեմ
Վերացաւ. այլ ո՛չ մահուամբ դաշկաղէմ,
Այլ Աստուած յերկնից ձայնով մը վըսեմ.
«Ն'կ հարսդ իմ» դոչեց. «Եկ, քեզ սպասեմ:
«Դու անմեղութեան լուսափայլ շուշան,
«Ն'կ բուրել երկնից լուսոյ ի խորան»:

Մութ գիշեր մըն էր, անթափանց եւ սեռ,
Տեսայ հորիզոնն ամպերով սեւցաւ,
Ու սենեկիս մէջ լոյս մը փայլեցաւ.
Ձի ամպոց մէջէն կայծ մը սլացաւ,
Ամբարձաւ յերկինս անմեղին հողին,
Փողլով զիս թշուառ ի վիշտ ցաւաղին:

ԼՔԵԱԼ ՀԱՐՄՆ.

Ա Յ Լ, Ա Բ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն:

Մաղիկ մ'էի

Ի գիրի դաշտի,

Միշտ ծպտէի.

Ոսկեխոտոպ սլառանիներ,

Զմայլէին յիս և կոյսեր:

Արեղակին,

Իմ մտերմին,

Հառադայթին

Ասլառառանած՝ դո՛հ ասլըէի,

Մահկանացու՝ մահ չ'զգայի:

Որ մ' ալ յանկարծ,

Մին գիս կտրկեաց,

Սիրո՞վ դոչեաց,

Ո՛վ իմ ծաղիկ դու աննըման,

Սիրտ իմ ըլլայ քեզ ծաղկաման:

— 39 —

Այլ համբուն վրայ,

Ո՛հ անխնայ,

Ձիս թողուց նա.

Եւ այն արե իմ կենսատու

Յամաքեցուց հէքս ի հողու:

ԿԱՆԹԵՂ ԳԻՇԵՐՈՅՄ.

Վառէ, վառէ, պլպլիկ,

Կանթեղդ իմ սեւ գիշերին,

Դու լուռ վըկայ միայնիկ՝

Տառապանաց իմ սրտին:

Համանդաղներ քոյ աղօտ,

Ո՛հ քանիցս վալկեցան

Աչքերուս մէջ արցունքոտ,

Որպէս պատանդ ի դամբան:

Բայց քոյ լոյսն էլ կը բաւէ

Յոյց տալ կուսիս հրաշագեղ,

Տըխուր սրտիս, սիրավէր

Յաւն՝ ու աչաց իմ հեղեղ:

Վառէ դու դեռ, սլալիկ,
Ո՛վ գիշերոյս իմ արեւ.
Արշալուսոյն ոսկեղնիկ,
Ո՛հ, տի մարէ զքեզ տիւ:

Հա՛ն ճարճատմամբ սպառի
Հէ՛զ կանթեղիս նշոյլներ,
Այդպէս կեանքս ալ թէ՛ մարի՝
Էրնէ՛կ կըլլար ինձ, ո՛վ Տէր:

Խորհրդաւոր իւր ի լոյս
Չի ժպտեցայ դեռ, աւանդ.
Նա տի ժպտի, այլ անյոյս,
Մահուն պողպատ ի մանդաղ:

Պըլպլան դու տխրազին,
Աղքատ չիրմին իմ վերայ,
Լեր ուղեցոյցն իմ կուսին,
Թէ՛ արցունք մ' ինձ տալու դար:

ԱՐԿԱՇ ՍԻՖՈՅ.

ԵՒ ԿԱՄ ՍԷՐ

ՄԱՀԱՔԵՐ

Երիտասարդ մ' անխորձ՝ ունայն աշխարհի,
Համբայ ելաւ, թողլով ըզյարկն հայրենի,
Կոյր աչքերէն խեւ բաղդին
Փնտռել նշոյլ իւր կեանքին:

Անցաւ լիւններ, ձորեր, դաշտեր ծաղկամած,
Սլացաւ ծովեր, մերթ հանդարտիկ, մերթ կատղած,
Մաշեց ժայռեր սայրասուր,
Գնաց հեռի, եւ այլուր:

Ահա տեսներ քաղքի մը ստուերն ի հեռուստ,
Չապաղային կարծէր հանդիսան ի մօտուստ.
Բաղդախնդրին ապաստան,
Խեւ երազոյն Օթեան:

Դեռ կէս մըզոն մընայր ճամբայ այն քաղքին,
Արդէն արեւն մանէր հանդարտ յիւ մարին,

Ծառոց, ոստոց եւ թռչնոց

Տալով դերանդս ոսկեղոծ:

Հոգնած, դադրած, գետնին վրայ ծարաւի,
Ջուր կը խնդրէր, գէթ ամոյներէն երկնքի,
Զանգակի մը մօտ գանչին
Նորից իրեն գօրութիւն:

Նա մեղմաքայլ դիմէր ձայնին ուղղութեան,
Մինչ ծառոց մէջ նշմարեց գողտր օթեան.

Զանգակատամբն իւր ողորկ,

Յոր ճգնէին երկնից քորք:

Ղնաց ուղիղ եւ յուսալիր, անվհատ,
Բաղխել ըզգուռ մենարանին ցանկապատ,

Խնդրել սնունդ եւ անկողին,

Պխառք, խոնջեալ ճամբորդին:

Հսկումներէ մատերն վըտիտ ու նիհար,
Ձեռք մ' սպիտակ՝ դռներն իրեն կը բանար.

Ձայն մ' երկնային, սրտակէղ,

Հարցուց քեզ քայր, ինչ խնդրեալ:

Տղան յանկալօծ վերցուց աչքերն ու տեսաւ
Շուշան պատկեր, մահիկ յօնքեր, աչքեր սեռաւ.

Պէլլէտերի իբր արձան՝
Ապշեալ մնաց հոն անձան:

Կապայ հագած, կոյս մըն էր այն, քոյր երկնից,
Որ մըմնչեց, շրթունքներովն իւր անրիծ.

« Արդեօք ճամբորդ մ' էք հոգնած,

« Որ զայք խնդրել հանդիստ, հաց»:

« Ո՛հ, ոչ», գոչեց երիտասարդն. « քաղցած չեմ.

« Թո՛ղ պահիկ մը հիանամ զիմօքդ այդ վըսեմ.

« Ձեմ զգար քաղցն ալ մարմնոյս,

« Ծարաւ տըւիր իմ հոգոյս»:

Անմեղ կուսիկն յարեց, զնալով իրեն մերձ,
« Լէ՛ք խնդրեմ, յայս ապաստան երկնից քերց,

« Խաղաղութեան մէջ զըւարթ

« Մի՛ խըռովիր սիրտս հանդարտ:

« Բերկրանք երկրի, հարստութիւն, նաև սէր,

« Գիտցի՛, եղբայր, ունայն են միշտ, անվաւեր.

« Ձի քեզ սիրող մահացու,

« Մահը կ'ըլլայ տարվածու»:

Այլ պատանին այրէր սիրով. կոյսն արդէն
Ջգայր թէև սէր մը սրտին խորերէն,

Այլ նա իրեն ոճիր մ' էր,

Ձի առ Աստուած ուխտեալ էր:

Տղայն յուսահատ, փարէր աղջկան ոտքերուն,
Լնչպէս բաղեղն ցօղնին վըրայ վարդենւոյն.

Գոչէր, «կենացս իմ աստղիկ,
«Ըրէ թշուարս երջանիկ»:

Կոյսն այլ տրտում, աչքերն երկինք սևեռած,
Կը հոսէր ջինջ վըտակ սիրոյ մարգարտաց,

Ու ելեէջն իւր կրծոց,
Մատնէր սրտին, սիրոյ խոց:

Ձանդակն յանկարծ դանդաղ հրաւերէն հնչեց
Քերց հանդստեան, զերթ ձայն մահու սրտահերձ,
Կամ հրաժեշտի ձայնարկու,
Լրկու սիրող սրտերու:

Հէգ սպտանին մարած ձայնով եւ խեղդուկ,
«Մնաս բարեաւ» դոչեց «դի կեանքս իմ ի սուգ,
«Գերեզմանին է աւար.
«Ի բեզ թողում հոգիս վառ»:

Ըսելով, թռաւ լեռներէն վեր ցաւազին,
Մինչդեռ ոսկեայ ամպոց մէջէն, դեռ լուսին
Շարունակէր ըզտեսիլ
Կուսին զիմաց երկնածիլ:

Հառաչանք մը սլացաւ կուրծքէն սիրադրաւ,
Վերջին հառաչք, յետոյ դետին զլորեցաւ,
Զի չեշտակի սիրոյն նետ,
Խոցեր էր սիրան, հոգոյն հետ:

Այրէր ճակատն երբ աչքերը միգապատ
Բացաւ. . . . տեսաւ պատկեր կուսին իւր դունաստ,
Որ մերձ ցաւոց իւր մահճին,
Հսկէր նըման հրեշտակին:

Զի եղկելին տանջուէր տենդով մահադոյժ.
Մարմինն ի ցաւ, այլ սիրան ի սէր. . . . «հ» անբոյժ,
Ծածկեցին սուգ սեւ հողեր,
Թողլով ըզկոյսն կիսամեռ:

Եթէ երբեմն անցնիս, ճամբորդ, այդ տեղէն,
Հէգ սիրելեաց այց ել շիրմին վիմեղէն.
Սերինայի՛ ծիրառայ,
Արցնոնք մը տուր, անց ու գնա:

ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՍԻՐԵԼԵԱՅ:

Տէս խորդուրորդ քարերու մէջ,
Ուր կուծլին վայրի բոցներ,
Ի գիրկ ձորին, լերանցամէջ,
Ճերմակ, անտաշ, քար մ'են դրեր.
Անպաճոյճ է տեսքով,
Լի հարուստ նշխարով:

Երկու անբաղդ սիրելեաց է
Այդ մամուապատ, լուռ տապանիկ:
Որոց հողին զ'երկինս վայլէ.
Կան սիրախառն աստ ոսկերաւք.
Զի այնտեղ քովէ քով՝
Թաղեցին արցունքով:

Միահողի եւ երկմարմին,
Ի սէր միակամ, էին ուրախ.
Այլ արշալոյսն իրենց կեանքին,
Ո՛հ, անարե շիջաւ, աւանդ. . . .
Արդ ննջեն ի գորով,
Ընդ վիմաւն անխորով:

Թէ այս աշխարհ չ'ըլլար ունայն,
Կամ անարդար սիրելեաց դէմ,
Գուցէ այժմիկ վիմակն անձայն
Զէր աստ յուշիկ, մահու դժխամ.
Այլ անղարդ իւր տեսքով,
Թանգարան է սիրով:

Արեմտեան կարմիր ամսեր,
Հորվոյնին վրայ լուսամած,
Երբ սքողեն արիւտն չողեր,
Հոն աղօթին խումբ դիւղացեաց.
Յարդանօք ու սիրով,
Յօղեն քարն արցունքով:

Իրենց անունն ի մի անկիւն
Փորած էի աղքատիկ քարին.
Այլ յորդառատ անձրեւն ու ձիւն
Զայդ այլ ի սպառ աւերեցին:
Այլ միակ իւր տեսքով,
Շարժէ սիրան ի դորով:

ԼԵՐԱՆՅ ՎԱՅՐԻ

Կ Ա Մ

ԲԱՐՄԱՅԻ ՄԱՆՈՒՇԱԿ

Լեռնաբլուզի,
Մեր մենակ,
Իմ մանկիւնակ՝
Սիրադուշակ:

Նա մանկութեան
Նորեկ զարնան,
Է նախնական
Ժպտիւն օրբան:

« Գարնան վրտիճակ ,
Երես , « ծաղիկն եմ .
« Յուրտ ձմեռն դէմ՝
« Կեանք աւետեմ :

Բնդ տիրութեան,
Փշոյ ի դող,

— 49 —

Վերջին անգի
Ջերթ համեստ քորք:

Եւ սիրահոծ
Խաբանց ի ծոց,
Քըւի կայ բոց,
Մերթ սիրոյ խոց:

Հետ վարդենուցն,
Ծաղիկ սիրոյն,
Է սիրաբոյն,
Խօսնակ կուտոյն:

Ձինքը քաղեն
Ձեռք ձիւնեղէն,
Վաշտաւայրէն՝
Կամ անտառէն:

Ձի իմ ծաղիկ
Է շատ հեղիկ,
Յամեն վայրիկ
Բուսնի լըւիկ :

Նա կուտութեան
Է ծիածան,
Եւ լուրջ նըշան
Սնամեղութեան:

Նա երկնաբոյբ
Սիրոյ համբոյբ
Տայ սեւաթոյբ
Հեբաց տամոյբ :

Փափկիկ թերթեր,
Ուր շատ սրտեր
Ընթեռնուն սէր՝
Երջանկաբեր :

Այլ ինձ նման է,
Զի ախուր է,
Լոկ զեփիւռն է,
Որ զինք զգուէ :

Ոմանք զինուով,
Եամ կընոջ քով,
Հարբին սիրով .
Ես, իւր հոտով :

Արդ փունջ կաղմբն
Մանիշակէն,
Թող մօտըս զնեն՝
Որ սէր բուրեն :

Կուսկտունին
Սիրոյ նետին՝

Զարդ է անդին,
Փունջն իմ ծաղկին :

Թէ յայն վնջիկ
Մածկէ կուսիկ
Անդու յորտիկ,
Սէր վաղանցիկ,

Այդ փաղաքուշ
Փունջն ըլլայ փուշ,
Տայ վէրք ս' անբուժ՝
Շրթանցն անուշ :

Ի ՆԻՆՁ ՄԱՆԿԱՆ.

Սիրատառան յօրորոցի հանդարտիկ,
Ոսկեղանդուր ննջէր զուարթունքն մանկիկ .
Այտից վրայ քրտինքն իբրեւ մարդարիտ՝
Փայլէր, ինչպէս ծաղկին ի թերթ ցողին շիթ :

Եւ ընդ թեւօք ծածկեալ զուխըն, զերթ թռչնիկ,
Ստեանց մօրկան ծարաւ չրթունք բացխըրիկ,
Յողաբարձիկ նման վարդի ժպտալիւր,
Յ'որս զեռ շողայր կաթիլ կաթին լուսածիր :

Մինչ անկասկած նիրհէր մնջիկ զըւարթուն,
Գողորթիկ ներկայ, ում ապագայն սիրասուն
Արձանաղբէր թերես երկնից ի մատեն,
Աստուածայինն արդարութեան վեհ յ'ատեն:

Զի տարածամ չըւեաց մայր իւր ի յերկին,
Լքեալ մանկիկն յ'օրորոցի առանձին.
Արդ պահապան իւր հրեշտակին ընդ թեւօք,
Լըւիցէ՛ նա յերկնից ճիւղ իւր եւ բողոք:

Ո՛հ մի կական, որդեակ, ո՛հ մի՛ բառնար ճիւղ,
Անմայր եւ դու, այլ հայր քոյ մնայ քեզ տածիւ.
Եւ արարիչն այլ տայ խնամս մանկաւոյն,
Փոքրիկ թռչնոց, եւ մինչ առ հասն ցորենոյն:

Յամաքեցան թէպէտ լանջքն մայրենի.
Այլ փոխարէն կաթիլք քրտանց հայրենի,
Մարդարտայեւ պարանոցիդ են շղթայ.
Եկնաց փականք են քեզ դոքա, հաւատն:

Այլ յորժամ դու լինիցիս դուստր նաղաքայլ,
Յիշեսցես դէթ ըզլանջ մօրկան սիրափայլ.
Որ քանիցս կաթամբ իւրով կենսատու,
Յօղեաց զարմատըն վարդենւոյդ սիրարկու:

Թէ լինիցիս կին սիրաբոյր, դեղանի,
Յիշեսցես դու զալեւոր հայրն ծերունի,

Որ ի սէր քոյ հսկէր խոնջեալ, քրտնամած.
Արդեօք յուշիկն մնացցէ՛ ի քեզ անմոռաց:

ԵՐԳ. ՎԱԽԱՇՈՏ ԿՆՈՋ.

Դեւ նորատի էի կուսիկ,
Երազէի սէր խաբուսիկ,
Ապագայն ինձ, եւ ալ անոր՝
Կը ժպտէինք յուսամուր.
Խաչ մ' ոսկի միակ՝
Էր զարդս ու մանեակ:

Պարանոցիս հատ մ' աւելի
Մանեակ եղաւ ինձ գգուելի.
Սիրելւոյ մը կտորի՞ թեւեր,
Որ միշտ անլոյծ ինձ կը թըւէր.
Առաւ այդ մանեակ,
Խօցեց իմ հոգեակ:

Անօրէնըն, որ այն օրէն՝
Ամթահար իմ ողբերէն,
Հալածեցաւ, զնաց այլուր,
Տալով ցաւեր աղկիտուր.

Մօրկանս յիշատակ,
Շախեցի զմանեակ:

Կրեցի քաղց, տաղնապ, ու ջաւ,
Որոց փոխան երկինք տըւաւ
Իմ ցաւերուն անմեղ ընկեր,
Քնքոյշ մանկիկ մը ոսկեհեր,
Ոյր ճիւղն է՝ աղաղակ,
Ողբոյս էր նըւաղ:

Ծարաւաշուրթն արտասուէր նա,
Կլուինն յենած կրծոցըս վրայ,
Առատ էին աչացս արցունք,
Քան իմ ստեանց աղբերակունք,
Ոյց կաթին բաժակ
Չոր էր եւ ջամաք:

Լանջք մայրենի կեանքն են զաւկին,
Մինչդեռ իմ ծոց, ցամաք ցրտին,
Շիրիմ եղաւ սառած մարմնոյն,
Ծալ աւամահ իմ խեղճ սրդոյն,
Որ զէթ վշտառաք
Հրճուանքս էր միակ:

Կը յուսայի թ' անհուն ցաւեր
Համառօտեն իմ սեաւ օրեր,
Սակայն բաղդըս վատ, անողորմ,
Միշտ հալածէր թշուառս անորմ:

Ջերթ տերեւ ցամաք,
Հողմոց խաղ ծանակ:

Ինչպէս Աստուած, մարդիկ նոյնպէս
Երբ զարձուցին ինձմէ երես,
Սառեցաւ սիրտս ու քարացայ,
Եւ այն պահուն ալ ըղձեցայ
Իմ արտասուափակ
Շրժաղկոտ զիմակ:

Յայնժամ անանք, որ անցթարար
Կը նայէին կնոջ թշուառ,
Շինծու ժպտէն իւր խաբուելով,
Մարմինն աւար ըրին սիրով,
Եւ զիւր անառակ
Պաշտեցին զզիմակ:

Մարդիկ քաղեն իմ համբոյրներ,
Մեղադրելով վայլեն զ'իմ սէր.
Վշտամոռնոյ սիրոյ եմ ծառն,
Ու տափանաց պտուղ տամ՝ դառն:
Ունիմ անառակ
Ժպտերես զիմակ:

Երբ ժամառամ ճակտիս ծաղկունք,
Զօրս ցողեցին աչքիս արցունք,
Վեղնած այտիցս վարդն ու յամբիկ,
Ժպտիտ չրժանցն իմ բացխըրիկ,

Ո՛հ մի հաւատաք,
Դիմանկ են, դիմանկ:

Համեստութեան քողով ծածկած
Միթէ կանայք չեն տեսնուած.
Անգութ գայլեր, որ ոչխարին
Անմեղ դիմաց տակ ծածկուին.
Այլ մի հաւատաք.
Դիմանկ են, դիմանկ:

Սիրող սրտին բարոյական,
Անբուժելի ժանտախտ կուտան,
Ու շուայտաբար ծածկեն ի ծոց
Ծաղու ժպիտ, եւ մահու խոց.
Մինչ աչացս առուակ
Ծածկէ զիմ դիմակ:

Արհամարհեն եթէ սիրուին,
Արեամբ ջուր տան սիրոյ նետին.
Ես սիրեցի, հալածուեցայ.
Սէր կեանք տուի, վիշտ ստացայ.
Անտէր, անդաւակ,
Մնացի խեղճ մենակ:

Մ' անխժիր զիս, համեստ կուսիկ.
Ես ալ մօր մը էի դատրիկ.
Արցունք մը տուր զի՛ք թշուառիս,
Որ չ'ըլլայ ինձ վիճակակցիս:

Չի դու նշաւակ
Չես կրեք դիմակ:

ՅԻՇԵՄ ԶՔԵԶ.

Կը յիշեմ դքեղ, երբ ծաղիկ ծաղկին
Համբոյր տայ քնքոյշ.
Յիշեմ ես դքեղ մինչ թեք դեղինութիւն
Գգուեն զիս անոյշ:

Յաջնան լ' ի ձմռան ես միշտ դեռաւթթիթ.
Հողոյս իմ բուսիկ
Յիշեմ ես դքեղ, մինչ աչերս վըճիտ
Յողեն քեզ ցօղիկ:

Յիշեմ ես զիմ տէր, երբ դալուկ մահու
Շուրթիս վրայ բաղմի.
Կը յիշեմ դքեղ արտասուօր աղու
Յետին վայրկենի:

Թերևս դեռ յիշեմ քեզ մինչ գերեզման,
Այլ ցուրտ շիրմիս քար
Իմ հառաչանաց է յաւէտ խափան,
Անդ մնայ միշտ յար:

ԱԼՕՔ ՍՈՒՅՈՒՒ

Ո՛չ ձայն մը կար եւ ոչ շշուկ ի Կէօք սու.
Իսկ դալլալիկ լսուէր թռչնոցն դասու,
Ուր մայրն իւր ձաղ հրաւիրէր յաղաստան,
Հանդչիլ ի բոյն, թողլով դաշտն ու ծառաստան:

Ոսկենկար լերանց ժայռից ի կատար
Ոսկեծալիտ արեւն վերջին ողջոյն տար,
Ամպոց ի գիրկ, որք նոր հարսանց պէս պատրաստ,
Վարմբելով զրկեն զփեսայն յառադաստ:

Հովնաք եւ բլուրք, նկարք Հաստայն երվներանդ,
Ի՛նչ սրտերու արդեօք արւիք արձագանդ.
Սիրահարաց ունայն երգմանց դուք վըրայ,
Որք անցնելով թողն ծաղկունք ձեր վըրայ:

Որքան ծիծաղք, համբոյրներ ու շշկոց
Ընդ սօսաւիւն դաշնակեցան այս ծառոց.
Քանիցս իրենց լափնառարած ստուերներ
Ժամատեղին եղեն սրտից՝ վառ ի սէր:

Անդ զիւղական հաճոյից հետ հեղ, հանդարտ,
Հակադատներ կանգնի կայսեր Բէօշին հպարտ.
Ճիւղից մէջէն, իւր սպլտակ քանդակներ
Ունայնութեանց տան զշիրմին լուրջ պատկեր:

Այլ կապուտակ ծովակն անգամ Վոսփորի,
Որ զեփիւռին դէմ իսկ ցասկոտ կը փրփրի,
Պատկառանօք հոսի յայն դաշտ սիրածոց,
Յորում հային աղջիկ, ծաղիկ՝ սիրահոծ:

Կարծէի թէ հրեշտակի մը հառաչանք
Բլուրն քանդեր եւ բացեր է այդ հոսանք,
Ուրկից ի ներս, սիրելոյս հետ նաւակով,
Ո՛հ ես տենջամ զիմեկ ի սէր անվրդով:

Թէպէտ նա յոյսն է նաւորդին,
 Կամ արեգակ իւր գիշերին,
 Այլ անդ. զերթ ջան յանդունդս ալեայ,
 Լուսաւորէ զմահ զրկաբաց:

ԼՈՒՍԻՆՆ ԵՒ ՓՈԹՈՐԻԿ

Խուլ մռնչմամբ դռայ բնութիւն,
 Ի տարերաց կատաղութիւն.
 Որոտնդոտա՝ հուր երկնացոյ,
 Սպառնալեաց սփռէ նշոյլ:

Մովըն թըւի արտ մը ջրեղէն,
 Բիւր ախօսիւք արծաթեղէն,
 Յորս Աստուած ինք սփռէ առատ՝
 Շիթք անձրեկն, սերմ կենսակաթ:

Ոսկեքըզանց ի սեաւ ամպոց
 Պարզէ լուսին դիւր դէմն ի լոց,
 Որ ի մրցում ընդ կայծական՝
 Լուսաւորէ զայդ տեսարան:

Կամ զինչ կանխեղ մնուկազգեաց,
 Խղճատանջի մահճին ի քղանց,
 Որ գհհնին լոյսն արձկէ,
 Մինչ եղկելին մռնչէ, հեծէ:

ՕՐՈՐ ՍԻՐՈՅ

Օրոր, օրոր, երբ գայ Աւրոր
 Նոր կեանք բնութեան աւետելու,
 Յրկրիս՝ կենաց համբոյր տալու,
 Քու լոյս գէմքիդ հետ մրցելու.
 Յայնժամ եւ դու սրտիս Աւրոր*)
 Զարթնուս, մեջես, երթանք յօրոր:

Երեսմ սէրդ իմ, նախ գիրկս եկուր,
 Սիրանորոգ համբոյր մ՝ ինձ տուր,
 Փարէ զիմ լանջք քնքոյշ թեւօք,
 Յետոյ երթանք օրուիլ անհող.
 Թող մեզ օրէ ոսկին Աւրոր,
 Ստիպին ի վարդ երգէ զօրոր:

*) Aurora կամ eureka, արշալոյս կամ արշալուս
 լոյսն զիցունի:

Թռչունք իրենց թիւոց վստահ,
Հախսին ուրախ արիւնոյն ի ջահ.
Եւ ցողաքիրտ անբւոյ մէջէն՝
Արեւադաշն մեղ աւետին.

Գեղղեղելով, աղջնոյն Աւրոր,
Պարզեւեցիր մեղի նոր օրոյ:

Մեղ ալ սիրոյ թեւ չարժական
Կախաղանիս ըլլայ տախտակ,
Որոյ վերայ զերթ զոյգ տատրակ
Մերթ խոնարհինք, մերթ վերանանք.
Շուրթն ի շուրթն սիրատառան,
Ու միասին երգենք զօրոր՝
Ողջունելով Գլխոյն Աւրոր:

Ճօճանակիս այս խեղճ փայտիկ
Օրորոցիս էր մէկ կտոր,
Յորում ի նինջ կայի անդորր,
Գիւթեալ երգօք քաղցրիկ իմ մօր.
Այժմ սիրոյս է օրինակ,
Որով քեզ հետ, հողւոյս երկւոր,
Եւ տառանինք յօրոր, յօրոր:

Միակ փափագ մ' ունիմ, լսէ,
Թի սիրամաչ, քենէ առաջ՝
Հողւոյս վերջին տամ ըզհառաչ,
Ճեղքէ տախտակն, ու չինէ խաչ:

Հանդած փոսիս վրայ անկէ.
Հոն մեռելոց երգէ զօրոր,
Դու որ կենացս եղար Աւրոր:

ԱՌ

Եթէ ըլլայի վարդերու փնջիկ,
Կուղէի ծածկել քեզ տերեւթափ.
Այլ եթէ հրալար՝ նետ սիրոյ գողարիկ,
Յանկայի սիրտը խոցել սիրատապ:

Ձի աստուածային այդ վեհ աչքերէդ,
Թափանցեց ինձ սէր, կայծակի նման.
Քեզ տըւի սիրտըս, կենաքս ալ կուտամ՝ գէլք
Որ ոտիցըդ տակ ըլլամ սրտուանդան:

Աւանդ ասիսոս, ըսեմ թէ քննչ շահեցայ,
Երեք տարի անդնդի մէջ խենթի նման,
Մերթ ի կասկած կամ ի նախանձ մաշեցայ.
Կարծես իւր գիրկն մահու եղաւ վնճ օրրանս:

Բարեբաւորիկ օրերուս մէջ վախնայի
Որ չ'ըլլայ թէ շուտով անցնին խարուսիկ.
Ապերջանիկ ժամերուս մէջ աւելի
Կը սիրէի երբեմն ի յոյս խաղաղիկ:

Եւ տրտմութեան վայրկեաններուս մէջ սաեւ
Կը խորհէի, թէ մեծատունն բազմահայ
Սեղանին վրայ՝ չ'զգար ախորժն այն անվրէպ,
Որքան աղքատն՝ ունի անկեալ փշրանաց:

Միշտ թշուառին սփոփանք է, երբ խորհի՝
Թէ ի բարին կրնայ վիճակն իւր փոխուիլ.
Լաւ է ուրեմն ըլլալ թշուառ յուսովի,
Քան թ' երջանիկ, ապագայէն երկնչիլ:

Ինչպէս որ աղն կիրակուրին համնմն է,
Արդեւքն է որ համ տայ սիրոյ շատ անգամ:
Այլ անադիլ՝ մտերիմ սէրն ալ տեսող չէ.
Ձի շատ հեղ վերջն է մատնութիւն անդղտմ:

ԱՆԴՈՒՆԴ ՍԻՐՈՅ.

Ա.

Նս ալ եղայ երիտասարդ սիրահար,
Ու արտիէր սիրտս. եթէ աչաց մէջ կուսին
Նշմարէի յուսովի՝ եւ սրտախառ
Սիրոյ խոստումն, աշխարհս թըւէր ինձ երկինս:

Վաղաթառամ եղաւ դարունս սիրարծարծ,
Ձի շուտ հասաւ դեղնադղեցիկն այն աշուն,
Ճանչցայ կորուստս, այլ հեռացաւ նա անդարձ.
Հասաւ ձմեռն, տըւաւ համրոյր պաղպաղուն:

Բ.

Այլ քննչ անոյշ վայրկեան մ'էր այն, չեմ մոռնար,
Երբ սուաջին անգամ տեսի իւր պատկեր.
Ապշած, սառած, մնացի հոն իրբն քար,
Մինչ ձեռք մ'անտես ներքստ կուրծքիս կըրպղխէր:

Գ.

Այն որ ունի սիրտ մը սիրող եւ փափուկ,
Որն որ հեշտիւ վիրաւորի եւ զաղտուկ
Խարոյկ զնէ հոն հրապուրիչ կայծն աչաց,
Զգուշանայ. այն մահուն է զօղտը հարուած:

Նիւթը միայն սպանէ մահուն դառն մանդաղ,
Այլ նեաք սիրոյ՝ բարոյապէս եւ դանդաղ
Մահ պատճառեն մեր մտաց եւ մեր հոգւոյն.
Ուտի նետերն՝ են քան զմանդաղ զառնաղօսն:

Ոտիցը տակ այդ համանւոյն պաշտելի,
Սիրաքօղեալ անդունդ մը կայ ցաւալի:
Երբ ծնրաղբերք՝ չի զլորիլ հոն մեր մարմին,
Զի սրտերնին փականք ենք զրաժ վերապին:

Այլ երբ ահեղ խկութիւնն ակներե,
Սպառնալից, կանգնի զլսոյն մեր վերե,
Յեռս գոչենք սիրտըն յեղերց անդնդին,
Սակայն ի վիշտ մաշած գոնենք մահաղին:

Յայնժամ զգանք, թ' այն գրկաց մէջ գտանք մահ,
Յոր սիրան հոգւոյն զերեզմանին եղաւ բահ.
Որոյ բերան կը ժպտի մեզ ահեկի,
Այլ շատ տարբեր կնոջ ժպտէն սիրելի:

ՄԻՍՄՈՌՆԱՐԻԿ.

Myosotis անուն ծաղիկը.

Վերջին խնդիրքս այս է քեզի,
Սիրելի.
Մ'իս մոռանար, քո մտերիմ
Վազեմի:

Ք' չլաւաղնոյն թէ դու քան զիս
Հանդիպիս,
Մի ընդ օտարն մոռնար վշտերն
Իմ սրտիս:

Զէ կարելի, որ կենտայոյս
Իմ սիրոյս,
Աստղի մ' աղօտ շողն սքօղէ
Զվերջալոյս:

Յիշատակն իմ յարդէ դու միշտ,
Եւ անվիշտ
Անցնին օրերդ, երջանկութիւնն
Քեզ նաժիշտ:

Մեռեալ սրտիս տխուր պատկեր,
Անաւեր
Յամենայնի տեսնեն թափառ
Քու աչեր:

Աչացդ մէջ սիրոյ կար դահ,
Ա՛հ ու վահ,
Գոնէ սիրտդ յիշատակիս
Չ'տեսնէ մահ:

Վաղուց, զիրար երբ սիրէինք,
Լժպտէինք.
Այսօր անցեալն յիշելով լանք
Ու տրամբինք:

Թէ ատեն մը պսակդ էր վարդ
Սիրաբարդ,
Միամոռնարիկն այսօր ըրէ
Սրտիդ դարդ:

Սիրոյ անցիցն յուշկածաղիկ
Է փոքրիկ.
Վշտագնեւոյն սփոփանքն է
Միայնիկ:

Կուսին կապոյտ աչացն հանդոյն
Երկնադոյն,
Յոր դու կարծես վառի անցեալ
Կայծ սիրոյն:

Թէ սիրտդ ի սէր է քարացած
Ու սառած,
Հոն քանդակէ զէթ յիշատակս
Ամուռաց:

Յայն՝ ծաղկաման պեղեն ի սուդ
Արտասուք,
Որ մնայ թարմ Միամոռնարիկն
Վաղանցուկ:

Ե Ր Գ Ե Ա Լ

Ի

ՀԱՍՍԱՐԱԿԱՅ ՊԱՐԱՀԱՆԳԻՍ

Հնչեն նըւադք, ծն պարեցէք, աղնիւ տիկնայք,
պարեցէք.
Ձեր ընկերոջ թեւն ձեզ նեցուկ, լաւ մը իրեն փա-
րեցէք.
Ամենքնիդ ալ՝ սիրոն տիկնայք, բնութեամբ նման
իրարու,
Արտաքուստ ալ շատ նմանիք, երբ խառն ելլէք
պարեկու:

Չի բոլորն ալ նոյն կերպն ունին, աղջիկ, տիկին,
նշանած
Կամ ամուսին հաւատարիմ, որ ուրիշ մը է գրկած.
Մայր է զուցէ, որոյ մանկիկ կուլայ ծաղուած մօր
կաթին

Մինչդեռ մօրը կուրծքերն ճնշի լանջացը վրայ պա-
րակցին:

Համեստ կիներն իսկ, կաքաւասէր, եւ բրանաթոր
սիրտն ի դող,
Հոն կը վաղէ, սատանայէն սեղիմակ մը առած փոխ.
Հոն ի ձայն բիւր Նուագաց, երգոց, կայթին սահլին
խւր օտքեր,
Տեղափոխին սրտին նման, որ փոփոխի միշտ ի սէր:

Պարն՝ Աստղական մեղի հանդիսից յիշատակն է
ի նախնեաց.
Ատոնք բոլոր մերկ պարէին ըզմիմեանս ընդդիմած.
Եւ այսպէսով կը պատուէին, մեղի տափանաց զի-
ցուէին.
Դուք ալ սիրոյ Աստուածն պատուէք. միայն ծած-
կած է ձեր մարմին:

Գնք աղախինք, այդպէս անկարգ ոտներըս,
Ձեր արժէքը կը կոխոտէք, այդ գողտր քնքոյշ ոտ-
քերով,
Նիթէ հիններն ձենէ առաջ մարմնով միայն էին մերկ,
Աւաղ . . . դուք ալ բարոյապէս պատուով կ'ըլլաք
մերկ ու լիւրի:

Տարիաւորաց յիշեմ ըզպար, որ Տանթէի զփոխքն
մէջ.
Ուր որ կըսէ, զիրար գրկած, դառնան ողբովք յեկեղջ:

Դուցէ, Տիկնակք, այս աշխարհէս կուղէք առնուլ
դայդ ճաշակ.
Այլ ձեր սրտը տարբեր է շատ, զի ողբոց տեղ
հնչեն նուագ:

ՎԱՅ ՔԵՂԻ.

Վնի քեղ, թէ անփորձ եւ դեռ պատանի,
Մի անգութ ոգւոյ, թէպէտ գեղանի,
Սէրն քոյ սրտիդ մէջ ապաստանի,
Յաւոց ալեաց մէջ կեանքդ տառանի,
Մեղք չ'ըլլար քեղի:

Թէեւ ունենաս սիրտ մ' անկեղծ ու արդար,
Լեզու մը՝ թարգման հոգւոյդ սիրախառ,
Վեհ ճակտիդ վըրայ սեւ մաղեր գալար
Վհանձն սրտիդ թէ տան ըզտիպար,
Ի՞նչ օգուտ քեղի:

Ի՞նչ օգուտ քեղի չ'ըմանցը միմունջ՝
Որ վարդ կը բուրէ, ունի սիրոյ շունջ.
Թ' ամեն մէկ բառերն կազմեն սիրոյ փունջ,
Այլ քեղ խօսակից սրտերն մընան մունջ,
Ի՞նչ շահ է քեղի:

Թէ կեանքըդ ուղես զո՞ւ մը տալ ի սէր,
Երբ անհոգ նային քեզ կուսին աչքեր,
Խեղճ մուրացկանին պէս՝ քողուն քեզ անտէր,
Երբ համբոյրով մ' իսկ՝ կրակդ չեն մեղմեր,
Կսկիծ չէ՞ քեզի:

Դաշտաց ծաղիկն որ մենակ կու ծլլի,
Ռբեուն երեսն ի վեր քեօյլի,
Փոխարէն առնու գոյներ կենդանի.
Վայ. զի սէրդ այդքան արժէք մ' ալ չունի,
Ի՞նչ վայ է քեզի:

Թէպէտ անապատ տեղեաց ծաղիկն է,
Լեռանց հարազատ՝ վայրի բուսիկն է,
Երկնից հոմանոյշ գեփուռին քոյրն է,
Կուսիկն զայն զգուէ, նա երջանիկ է.
Իսկ բիւր վայ՝ քեզի:

Մահուան գրկին մէջ թէ դունաւ տեսնես
Քեզ, ո՞վ պատանեակ, երես կը դարձնես.
Քու սրտէդ օտար՝ չարիք բիւր ամեն
Սեւ հողերուն հետ վրադ կը զիգեն:
Ի՞նչ վայ է քեզի:

Թէ օր մ' ոգեսպառ, վերջին չնչով մը,
Սրանայ կուրծքէդ արիւնոտ բառ մը,
Սիրոյդ վերքերուն մուռալ զանգատը

Խալիանէ ձայնըդ, անգութ ծիծաղ մը
Կ'ըսէ՝ վայ՝ քեզի:

ԱՔՍՈՐԵԼՈՅՆ ԵՐԳ.

Ձեռն ի ճակատ և մտայոյդ,
Լքեալ, պանդուխտ մնամ աստ անյոյս.
Ի հորիզոն լայնատարած
Եր թափառին աչքերս ցամքած:

Կարծեմ թէ անդ, յայնկոյս լերանց,
Կայ նոր երկիր մ' երջանկութեանց.
Հոն այլ երկինք, որոյ արփին
Չը տայ տեղի մոռթ գիշերին:

Ի վերջալոյս գերանգս առնու
Հաղար ու բիւր ծաղկներու.
Մինչ սեւ ժայռից խաւար գօտի
Մեզ բաժանէ յաւէտ անտի:

Աստեղք իսկ մերձ հորիզոնին
Կը դալկանան, ու փայլ չունին.
Ձի լոյսըն որ հոնկից բղխէ,
Մեր աստղերը կը մթադնէ:

Չունի հոն սէրն հաւառաւորդ,
Բիւր հաճոյից՝ բիւրք են հաղորդ.
Չիք անդ արտօսք, եւ ոչ դամբան.
Ամեն սիրոյ են սուրբ խորան:

Հոն թաղապետակ չիք նենդաւոր,
Որ խռովէ զերկիրն անդորր.
Ճշմարտութիւնն անդ միապետ՝
Իշխէ ի սէր, բարւոյն ի սէր:

Հոն են դուցէ իմ սիրելիք.
Մայր վշտահար, ծերուկ հայրիկ.
Հոն է կեանքիս դոհարն անդին,
Սիրելի վիշտ հէզ պանդխտին:

Հոնկից ելլէ արեւն ալգուն,
Որ նախ ամեն՝ ինքն է սրբուն.
Կուսիս յաչաց փոխ առնէ լոյս,
Գայ շօշափել ճակատս անյոյս:

Այսպէս՝ ինձ հետ միշտ խօսակից
Է հորիզոնն այդ վառ անրիժ.
Նրբեմն յուսոյ հառաչանքներ
Կորդէ հագւոջ իմ սիրավէր:

Թէ մահն այլոց թըւի դահիճ,
Ինքն է իմ լսի պաշտպան փրկիչ.

Խաւար թեւոյն ապաւինած՝
Վերջ տալ յուսամ կաբօտանայ:

ՔԵՐԹՈՂՆ.

Նուէր առ մտերիմն իմ քերթող Պ. Անմեղեսն:

Ո՛վ երգեցիկըդ հովիւ Մուսայարնակ ի Պառնաս,
Հոգիդ քնար երգերու, սիրտըդ ի սէր բոցատենջ,
Միշտ զեղեցիկն սիրահար. եւ ճշմարտին ոչ նըւաղ,
Որ տանջանք տան ու պարծանք քեզ այս ցաւոց
հովտին մէջ:

Վըսեմ քնարիդ թեւոյ վրայ միշտ բարձրերէն
թռչտիս.

Նիւթականը քեզ համար չունի հաճոյք ու յորդոր.
Յոչնչէ դու ստեղծես. լրբ հեղինակ բանահիւս,
Քաղցրիկ ժամեր հայթհայթիս մեզ երգերովդ ողոր:

Ինչ որ տրխուր յայս ի վայր տայ մեր սրտիցը
հրապոյր,
Ինչ որ ժպիտ մեր բերնէն կամ արցունքնիս է դրա-
ւած,

Ծանօթ են քեզ խօսակից, հոգւոյդ իբրեւ բռնիկ քոյր.
Քեզի համար են ստեղծուած, հանճարոյդ են ըն-
ծայուած:

Շաղիկ, շուշանն ու մարդեր, և սիրաբոյր վարդենին,
Հոյն աստեղաց և արեւ, անհունութիւնն անպարփակ,
Կամ կապտերանդ վառ ակունք սիրաբարբառ կուսե-
կին,
Քերթողին են ընտանի, նիւթք իւր տաղից քնարեր-
գակ:

Բանաստեղծին այլ՝ թշուառ կեանքը զլորի միշտ
ի ցաւ,
Իւր մեծ հոգւոյն յանդիման աշխարհս տըխեղծ երևայ,
Մահկանացու մարմնոյն մէջ, հոգին անմահ, զերթ
ի նաւ,
Տառապանաց ընդ ալիս՝ միշտ տառանի ծփծփայ:

Իսկ այդ նաւուն նաւապետ իւր հոգին է սիրահար.
Լայնատարած թևերով. երկնայինըն նաւաստի.
Յանդգնարար նաւարկէ փրփող ալեաց ի կատար.
Սիրոյ յափուռս նա զիմէ, թողլով ժայռերն միշտ
հեռի:

Այլ հէգն յանկարծ շփոթի, զի այդ ծովուց խորերէն
Յշուի ժայր մը ծածկաղղկաց՝ սակայն ներքուստ ա-
հարկու.
Աչք քերթողին ի պատրանս՝ սիրոյ կղզի մ' այն
կարծեն,

Գիմէ, փշիւ անդ իւր նաւ, սուղեալ յանդունդս ծովու:

Անմեղ քերթող կեանքդ է այս. իսկ ժայռն է սիրտ
այդ կնոջ,

Որ արտաքուստ հրապուրիչ, դրաւէ սիրտդ ու հոգիդ.
Մինչև որ զնէ նիւթ գողարիկ ընես քնարիդ սիրազոչ,
Յետոյ շիրմիդ պեղէ փոս, ի մատնութիւն մահառիթ:

Հողիդ միայն հանճարոյդ ոսկեփետուր թևոց վրայ,
Թողու դմարմին իւր ցաւոց, ի ծով սիրոյ նաւաբեկ.
Ի ճեմարան վեհ ոգւոց յերկինս ի վեր ամբառնայ,
Իրեն առած առաջնորդ զերկնայինըն քերովբէք:

Քերթողն է նման թիթեռնիկին, որ ախորժի
թռչտի:

Երբ կը տեսնէ կանթեղին զրոցն ու հուր որ պլպլայ.
Ի՞նչ պէտք ոգւոյդ այդ բոցին այդքան մատչիլ և
յարիլ:

Թևերդ արդէն լուսաւոր ինչո՞ւ խանձել անխնայ:

ՈՒՌԵՆԻ.

Մենակ էի վշտերուն հետ,
Լճի մ' ազօտ նստած մօտիկ.
Մեռելաչուք ուռննուոյն տակ,
Որոյ արտօսք է տերեւիկ:

Գլուխս առած ձեռքերուն մէջ՝
Նը խորհէի. և իմ աչաց
Յամբեր արցունք, որ Պաշտամ
Է սրտերուն վիրաւորուած:

Գոնեա սփոփանք մ' էր ուռնին
Ինձ, որ իմ տեղս լուռ արտասուէր.
Աչացս այսօր կրէ պաշտօն,
Անշուշտ վաղն ալ. . . շիրմիս է ստուեր:

ՀՐԱԺԵՇՏ ԱՌ ԻՄ ԽՅԱԿ.

Բարեաւ մնաք, իմ սիրասուն առարկայք.
Տխուր կամ զուարթ վայրկեաններուն լուռ վկայք.
Մնաս բարեաւ, աղքատաշէն իմ խցիկ.
Գու, սիրազուրկ թռչնոյս համեստ վանդակիկ:

Թողում՝ յաւէտ մրաշաղխի ձեր ողմունք,
Ընդ որս երբեմն դէկր զողորջ իմ մատունք.
Գուք արձագանդ տայիք զիշերն իմ ողբոյ,
Նրբ՝ զեռ անքուն յաչս իմ չողաթ այգուն բոց:

Հապտ խարխուլ Աղամանկան իմ մահիճ,
Արտասուած հոծ երազներուն իմ ճահիճ,
Առազաստիս սիրոյ չ'եղեւ անկողին,
Զի տարաբաղդ սիրոյ զոհին էր բազին:

Հոս միայնիկ, ճիշդ՝ հինգ տարի ապրեցայ.
Մերթ ժպտելով աչլ յոյժ բացի սրտմեցայ,
Ինձ խօսակից էին լըռիկ անկիւններ,
Յիս ի տեղիլ ինձ հրեշտակիս դայր աշատկեր:

Պէտք է երթալ եւ հրաժարիլ, ճար չի կայ.
Զգամ, Աստուած . . . զիս ճալածող ձեռք մը կայ.
Չեռքն այն, որ ինձ երջանկութեան դուռ բանար,
Կրունք սենեկիս փակէ ներքուստ, ո՛հ, ի սպառ:

Մի՛ դու քոյրիկ, սիրելիք իմ, այդ զրան
Քաղխէք, զի հոն չեմ ալ, որ տամ ձեզի ձան.
Մարմարիօնէ ձեռք մը փակեց այն դռներ,
Որոնց փականք սառած լեզուս է զրեր:

Գերեզմանի պէս համր է լուռ իմ խցիկ.
Իսկ իւր կմախք բացակայիս է յուշիկ.
Զայն բանալու չ'ըլլայ բնաւ աշխարհիք,
Զի իւր տեսքէն դուցէ յիշէք զիս, արտմիք:

Միայն երբեմն ականջ զրէք այդ զրանց.
Ու թէ լըսէք խուլ մռնչիւն հեծեծանաց,
Հաւատարիմ են իմ որմունք սենեկին,
Որք զեռ կրկնեն հառաչածքներն իմ նախկին:

Ի ՅՈՒՂԱՐԿԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆԿԱՆ.

Աչք կիսաբաց, ղէմքը գունատ,
Մահալճուոյն ղերթ մազաղաթ,
Վաղամեռիկ մանկան մարմին
Դըրին փայտեայ ի դադաղին:

Պարանոցն էր այնքան նիհար,
Յօղուն ծաղկին խորշակահար,
Որ թեթեւ իսկ ցնցումներէն
Տարուբերէր զլուսն ոսկեղէն:

Գնտակի նման ի ձեռս մահուն
Խաղալիք մը եղած խաղուն.
Եւ կամ կսկռն, որ բաժնուած
Վարդէն, մօրմէն, մեռնի ցամքած:

Մէկ քանի խեղճ բանուրք միայն
Դադաղին հետ գնային անձայն.

Ու շահասէր տէրտէր մ' աղքատ՝
Աղօթք միմուար լոկ հատ ընդ հատ:

Ի հող իջաւ մանուկն անպարտ,
Փայտէ տուփովն պարզ եւ անզարդ,
Զարդարանք մ' ալ եթէ ունէր,
Իւր հրաժեշտի վերջին ժպտան էր:

Այդ մահաստուեր մունջ ժպտին տակ,
Քանի խորհուրդք ծածկին, որդեակ,
Երկրիս զգուանք, թ' երկնից հրճուանք:
Թողին չբխանցդ ժպտին նշանք:

Այլ նա զարդ մ' ալ ունի անդին,
Ոսկեխոպոպ վերայ ճակտին,
Որ շողշողայ հանգոյն աստղի,
Իբր առաջնորդ շաւղին երկնի:

Ինքնակալն իսկ իւր թաղին վրայ,
Ի ծիրանին ճոխ, բեհեզեայ,
Զունի այն զարդն, այդ ջինջ գոհար,
Այդ չիթ մ' արցունք է մօր թշուառ:

Ահա ինչո՞ւ, երբ արդ տեսնեմ
Զաստեղս անթիւ, յերկինս ի ճեմ,
Ո՛հ ձեր մէջէն, կըսեմ, շատեր. . .
Որդեղուրկ մարց են արցունքներ:

ԵՐԳ Ի ԴԱՇՆԱԿ

ՆՈՐԱՏԻ ԱՂԶԱՆ.

Սիրտս է լեցուն, հայր իմ, առ քեզ երախտեօք,
Վառէ ճակատս որդիական սիրոյն հուր,
Սիրոյ լուծեր լեզուս կապեն անողոք,
Մինչբիւր մաղթանս ցանկամ ձօնել սիրալուր
Առ քեզ, Հայր իմ եւ պաշտպան,
Ծաղիկ հողուցս նախնական:

Ահա այսպէս երբ անստոյգ խորհէի,
Գտի յանկարծ լեզուիս թարգմանն ու Մէնտոր,
Հրեշտակաձայն տարած զիս մօտ դաշնակի,
Վարժեց մատաղ մատունքս ի նուագ անմուր.
Ուտտի երգեմ քեզ Հայրիկ,
Մաղթանք կենաց երջանիկ:

Ինչպէս շուշանն սիրատարիկի արեուն,
Եւ հեղ քամին թռթռուն ծաղկանց սիրահար,
Կամ օրհներգու պուլպուլին նման ի զարուն,
Սիրեմ ըղքեղ, օրհնեմ կեանքիս բարերար.
Հայրիկ, կենաց իմ լապտեր,
Հաստչիս վըսեմ դու պատկեր:

Երախտազէտ ե որդեսէր սրտերու,
Աշխարհիս մէջ, ո՞հ ընտանի չիք բարբառ.
Մատնատեղիք լոկ դաշնակիս սիրարկու,

Կամ քնարից թելք են խօսուն և յարմար՝
Անոնց, որք միշտ կը սիրեն,
Եւ սիրածնին ալ օրհնեն:

Թէն որքան ճակատդ ըլլայ ձիւնահեր,
Ազնիւ սիրտդ հոն պիտի փայլի անկնձիւ,
Որչափ քայլերդ դողդոջ, տարեօք ծանրաբեռ,
Երախտածիլ եմ քեզ նեցուկ սիրալիր:
Մարմինս ծերոյդ դաւադան,
Շրթունքս առ հայր օրհնարան:

ԱՌՈՒԱԿՆ ՈՒ ԼՃԱԿ

Լեռներէն, բլուրներէն
Առուակն պարծենկոտ
Իջնէ սիդալով՝
Ի դաշտ ծաղկահոտ:

Եւ խրոխտ մրմնջէ.
« Ե՛ս եմ կենսաւէտ
« Ծաղկանց, մարդերու,
« Գարնան՝ կարապետ:

« Ես կուտամ ծաղկանց
« Լեանք, եւ դոյն, բոլոր.
« Առանց ինձ անոնք
« Թռումն ղլխակոր:

« Եկնայ հետք թողում
« Միշտ օձապտոյտ,
« Ի գիրկ պարտիզայ,
« Քարանց իակ ի կոյտ:

« Նման խանդակաթ
« Մայր մը՝ կը փնտռեմ
« Բոյսերն, իմ որդիք,
« Զրուխ կերակրեմ:

« Հոն կերթամ, ուր որ
« Չոր խոտ տեսնուի,
« Ու ծածուկ կը ջրեմ,
« Եւ կառնու հոգի:

« Այլ այսու հանդերձ
« Համեստ եմ. դեսնէն
« Միշտ կը սողոսկիմ,
« Գոհ իմ վիճակէն:

« Այլ ինչ անօղուտ
« Զուր է սա լճակ,
« Որ լուռ՝ ծուլութեան
« Մնայ ի վիճակ:

«Անշարժ ու դանդաղ՝
« Զերթ փուճ կենդանի,
« Լայնանիստ, հանգիստ,
« Ինքզինքը խորհի:

«Նա, ինձ բաղդատմամբ,
« Ուլկեան է ջրոց,
« Այլ օգուտ չունի
« Իւր մերձ իսկ բուսոց:

«Աստուած կարծեմ թէ
« Լաւագոյն կ'ընէր,
« Թ' անոր տեղ, պաղոց
« Ծառ, ծաղիկ տնկէր»:

Բ.

Երբ այսպէս երկնից
Հայլի լճակին
Դէմ կը բողբոջէր՝
Առուն զայրադին:

Յանկարծ վէտ ի վէտ
Պատուեցան ալիք
Լճակին արծաթ,
Որ կենար լը՞նկ:

Ու Կոյս մը, հրեշտակ,
Նրեւցաւ ի ջրոց,
Բուրել սկսաւ,
Զերթ վարդերու խուրձ:

Պահ մ' ատշեցաւ
Ինքըն իսկ առուակ,
Ու շփոթեցաւ
Ճամբան խոտորնակ:

Այլ լճակն անդէն
Դռչէր, « բարեկամ,
« Միթէ քու բոյսերդ
« Ունի՞ն կուսիս համ:

« Ո՛վ դաշտամուրը
« Դու իմ խեղճ ընկեր,
« Գնա՛ թափառական,
« Ջրեղ քու ծաղկներ:

«Եւ միշտ քուկինէդ
« Վիճակս է տարբեր,
« Յիշէ՛ մի մոռնար
« Որ քենէ եմ վեր:

«Ես լուռ կը կենամ
« Այն, իրաւ է.

« Այլ իմ մէկ բողոք
« Ամբողջ կեանքդ արժէ »

« Պաշտօն ունիս ջրե՛ք
« Գաշտերն ծաղկաբոյս,
« Այլ ես, կեանք կուտամ
« Կուսին սիրայոյս »

Ի ՃԱՆԱԳԱՐ ՀՈՐԳՈՒԹԵԱՆ ՍԻՐԵԼՈՅՄ.

Ո՛հ մի, խնդրեմ, հոս դիմ մենակ մի թողուր,
Հատոր հոգոյս, սրտին իմ կայծ, դու հրեշտակ
Թէ դու մեկնիս, առանց քեզի մնամ տխուր,
Կատակերդուս՝ ցաւոյ կ'ըլլամ ողբերգակ:

Ինձ ըսին թէ, ծովով հեռու պիտ' երթամ,
Այլ կէս ճամբէն գուցէ դառնալ կամք ընեմ,
Զի ծովուն վրայ հառաչանքներս փութալա՜յ
Տի փոթորկէն դայն՝ ալեկոծ, փրփրաղէ՛լ:

Ու պիտի դան արծաթ ալիք,
Նաւիդ ի կող պիտի փշրին:

Դիտցիր արցունքս են իմ լըռիկ,
Որոց պատճառն ես աղբւրին:

Թէ արտասուքն այն անկարող
Ըլլան նաւըդ խորտակելու,
Յորձանք կընեմ այս սիրտս ի դող,
Սիրապաշտ դայն կուլ տալու:

ՄԵՌԵԱՂ ԾԱՂԻԿՆ.

Երկայնակեաց ինչպէս ծաղիկն այն աշնան,
Որ դեռ բուրմունքն ունի ժպիտ մը դարնան,
Այլ դայ օր մը, որ գոյնն ու բոյր թառամի,
Յուրտ քամիներ կորզեն թերթերն մի առ մի:

Թերթը իւր ցամաք, ի շունչ հողմին տարուբեր,
Լերկ դաշտաց մէջ, կամ լիւրանց վրայ՝ ձիւնահեր՝
Թափառելով, կարծես պատմեն հէզ ծաղիկին
Սիրատենջիկ պատմութիւնը իւր կեանքին:

Սա՛յայն հունտերն, որ իրեն կեանք տան նորէն,
Երբ որ ձմեռն հրաժեշտ առնէ ընտրեանէն,

Օտար հովտաց, անապատաց մէջ մշնակ՝
Փթթի, բուրէ, դերթ բարմային մանուշակ:

Դաշտամուրար անշուշտ օր մ' ալ հովուհին՝
Այցելելով առանձնաբնակ այդ տեղին,
Պիտի քաղէ խորհրդաւորն այն բուսիկ,
Որ հոն լքեալ՝ կայր անապատական իբր կուսիկ:

Առանձնակեաց յայնժամ ծաղիկն անընկեր,
Պիտի գտնէ հոն իւր նման ընկերներ,
Ատոնք այտերն են վարդ՝ աղջկան դաշտածին,
Որոյ ի ծոց բուրէ թուով սիրազին:

.
.
.
.

Իմ ալ ահա բուրաստանէն սիրամշակ,
Խնեց, խամբեց, նախանձն զվարդ անուշակ,
Շունչ մը տարաւ վանեց սերմն ալ շատ հեռուն.
Այն ալ մեռաւ, զի իւր վերջինն էր դարուն:

ԼՈՒ՛ ՍԻՐՏ.

Լռէ խեղճ սիրտ, բարախմանցդ ալ դադար տուր,
Զի անօրէն ի ձեռս սիրոյ վշտագին,
Կուղին խեղդել ու մահ մը տալ քեզ անուր,
Սիրա, որ սիրոյ արիւնլըաց էր բազին:
Բնւ է սիրտ իմ, ալ լռէ.
Ծաղիկ կեանքիս խնայէ:

Դրախտն էիր այն վարդենւոյն սիրաթերթ,
Արեանդ հողոյդ մէջ դայն սնուցիր զգուանօք.
Կենացդ էր շունչ, մտերմիդ էր միակ սիրտ.
Զ'աւիր բուրումն, հապա խայթեց քեզ փշօք:
Վիրաւոր սիրտ, ալ լռէ,
Ծաղիկ կեանքիս վերջ մօտ է:

Իրեն համար, իմ խեղճ սիրտըս մերկացաւ
Ամեն օտար Սէր, եւ հաճոյք եւ իղձեր,
Իւրաքանչիւր բարախմանց հետ մահացաւ.
Արիւն սրտէս, վաղեց արտօսր իմ աչքեր.
Բնւ է սիրտ իմ, ալ լռէ
Դու ալ սիրոյս հետ մարէ:

Չմուսն մէջ իսկ, դարուն բուրբեր սէր սբտէս.
Բնութ . . . որքան վայել չիջաւ լոյսն իմ արմուտն,
Եւ նոր ի յոյս բացուած հոգւոյս դռնէն ներս
Յուսնատուրիւնն յիս սլացաւ սաստկագոյն.

Դո՛ւ ալ սիրտ իմ՝ ալ լըռէ,
Չմուսն եկաւ, ալ սառէ:

Օ՛ն. . . կարծրացիր ու ժայռացիր, և փութով
Կուրծքս պատռէ, և օդուն մէջ սլացիր.
Դա՛իր դանդուրն, ու գլխոյն վրայ գոռալով՝
Քարկոծէ զայն, արեամբ կարմրած՝ Էտ դարձիր:
Այլ ո՛չ, սիրտ իմ, հանդարտէ.
Նա Աստուծմէ տի դռնէ:

Խաղաղէ դեռ, մինչոր լեզուս ալ կարկի,
Եւ անկարող ալ սիրոյ բառն հնչելու,
Իմ սառնահալ շրթանց շիրմին մէջ փակի,
Թարգման սրտիս հաղար ու լիւր ցաւերու:
Հանդարտէ սիրտ ու լռէ.
Հակատաղիրն քո՝ այդ է:

Համբերէ դեռ, այլ երբ անդուրն հերարձակ՝
Դայ զիմ դամբան դերեղմանաց մէջ դռնէ,
Ու զղջանօք ծնրադրէ հոն միայնակ՝
Թէ վառ ճակտով զիմ ցրտիկ վէմ շօշափէ,
Ո՛հ յայն, ո՛ սիրտ, բաց տէ,
Շիրտիս իր վրայ տապալէ:

ԱՌ ՏԻԿԻՆ *

Ի ՊԱՏԱՍԻԱՆԻ ԻԻՐ ՆԱԾԱԿԻՆ:

~~~~~
Le style c'est l'homme.
Բիւֆօն.

Մարդն իւր ոճէն
Ճանչցուի, կ'ըսէ
Մեծն Բիւֆօն,
Ծագիկն հոտէն:

Բուրումն անոյշ
Ձեր նամակին,
Տըւաւ սրտիս
Բերկրութիւն յոյժ:

Այլ կարգացի,
Յայնժամ ոճէն
Ճանչցայ ըզկինն
Առաքինի:

Որ ի թղթեակ,
Բարեւ սիրոյ
Հաճեր էր զրեւ
Չեռքն սպիտակ:

Այդ մոքէն ըզխած նամակին բառեր,
Լորջ համեստութեան կրէլն ըզպատկեր:

Ո՛հ, այդ նամակ չէր, շուշանի թերթ մ' էր,
Բայց չեմ զարմանար, հողիդ է ծաղկոց՝
Եւ այդ պաշտելի զլուսըդ սիրահոծ,
Ծաղիկ մ' է սիրոյ. բլբլ երնէկ անոնց,
Որոյ բուրումը վայեր են շատոնց:

Այլ նամակին
Անոյշ հոտն ալ
Ինձ կը բաւէ:
Խնդրեմ՝ կրկին,
Խրկէ, Տիկին,
Որում մնամ
Ակնկալու,
Հոտոակալու,
Համբուրելու:

Սպասէ,
Սիրան ի դու,
Քայլ քերթող:

ՆՈՒԱԴ.

Բոլոր հողումն թէ քեզ սիրեն էր յանցանք,
Պատժեցիր դիս, պարգեւելով բիւր փորձանք.
Ուրախութեան մէկ ծիծաղին փոխարէն՝
Անթիւ արցունք իմ քաղցր աչքերէն:

Սէրն ի նախանձ սնուցանել կարծեցիր.
Սիրաս այդ կերպով ոտքերուդ տակ պահեցիր.
Յուսամ, ահա, կատարեալ է ամեն բան,
Խելքս ալ առիբ. յիմարեցայ իբր անբան:

Սակայն, ափսոս, եղեռնաւոր այդ միջոց,
Որոյ չունէր պէտք իմ սրտիս անհուն բոց,
Անտանելի պատճառեց ինձ յիշտ ու ցաւ:

Այդ ցաւերէն տկարացաւ իմ մարմին.
Սիրա. . . ալ չունիմ, սա զայդ, ոճրոյդ է բաժին.
Սակայն զգամ, հողիս քենէ հեռացաւ:

Նշիր, ըսի, բոցիւ լապտեր,
Նաքը չըսես. զի՛նչ շուտ անցաւ:

Նախանձն է՝ մոռնջ սիրոյ մրրիկ.
Ասեւթիւն, մահ, իւր ողբիք.
Որ սրտամաշ չնչովն իրեն,
Կը հաշածէ սէլն անմեղիկ:

Ալ չի մնար հետք խարոյկին.
Մոխիր նշխարքն անգամ ցրուին.
Սեւցած կոճղ մ' ալ եթէ գտնես,
Դա անկենդան է իմ մարմին:

Այդ հուրն, սիլ դո՛ւ. . հոգով խնամէ.
Բիւր զգուանօք պատասպարէ.
Թէ հոգւոյս մէջ բորբոքեցիր,
Գողարիկ ծոցիդ մէջ մշակէ:

Այն ալ թերես չիջանի. . . բայց,
Մոխրին ի խոր թէ ելլես այց,
Մտերմութեան աննիւթ սիրոյ՝
Պիտի գտնես հոն միշտ վառ կայծ:

ԳԱՆԳԱՏ

Ե Ի

ՔՈՐՔՈՐ ՍԻՐՈՅ.

Ո՛հ քր ընդ իս անգութ վարուի,
Իրմով հոգիս մինչ կու հալի.
Իմ արտասուաց լճակն աղօտ,
Ծաղու ժպտին ըրած հայլի:

Վաղուց սիրտս էր դատարկ ունայն,
Զի չէր լրսած բարբառն ու ձայն,
Ուր երկնային աչաց կայծեր
Դրին հոն սիրոյ կրակարան:

Ո՛հ, տափանաց անշէջ պատրոյգ
էր իւր բերան՝ թերթիք վարդի զոյգ.
Ինչպէս, չղիտեմ, ճակտիս ի՛նչ սիւք
Շնչեց, վառեց անանց խարոյկ:

Վառեց կրակն եւ սնդթաղաւ.
Երբ գանգոտեցայ, նէ ժպտեցաւ.

ԱՆՀԱՄԱԶԱՅՆ ԱՄՈՒՍԻՆՔ.

Ա.

Դատաստանի մը ատենին առջեւ
 Խեղճ մարդ մը ելաւ, նիհար ու փոքրիկ.
 Սաստիկ պոռալով, իբր թէ ըլլար խել,
 Դռչեց, «Տեաքք իմ ծն, ինձ ըրէք մօրիկ:

« Դժոխքէն վիժած

« Ելին մը ունիմ.

« Փրկեցէք զիս,

« Թէ չէ, մեռնիմ:

« Եթէ գիտնաք ինչ Գոլ ուլով

« Սիրեցի զինք բոլոր սրտով,

« Այլ նէ սիրոյս չէր հաւատար.

« — Ամուսնացիր հետս անպատճառ —

« Կ'ըսէր, — սիրոյդ յայնժամ հաւտամ — :

« Ամուսնացայ իբր անդգամ,

« Այժմ ալ զղջամ.

« Օ'ն մեղ բաժնեցէք,

« Զիս աղատեցէք:

« Ըստ օրինի,

« Անօրինի,

« Իմ կնոջմէն

« Վրէժս առէք:

« Զի թոյն ունի նման իժի,

« Արժանի է ըսր պատիժի:

« Փողոց երբ ելլենք,

« Երբէք մենակ չենք.

« Երիտասարդներ՝

« Թեթևասովիներ,

« Գիթերնին ակնոց՝

« Կօչիկնին ճռոց,

« Երկայն օձիք,

« Պղտի տոտիկ,

« Մեղ ամեն դիէն

« Եւ շրջապատեն՝

« Ու խօսին ցածէն:

« Տէր Աստուած, բըքան ճանչնոր ալ ունի:

« Ալ օր մ' անհաւեր իրեն հարցուցի.

« Ո՞վ են, ըսի, այս պարոններ:

« Վեր վերցուց ընքուին,

« Ժպտով ծաղրազին,

« Ըսաւ. — Մօրեղբօրս որդիքներն են — :

« Օ'հ, տասը հատիկ

« Մօրեղբօր որդիք,

« Որ ընտանեւար

« Եւ մտերմաբար

« Կը դառնան չորսդին

« Ու կը կոտորուին:

« Տասը հատը քիչ մը շատ չէ.

« Ըսի իրեն. — այնպէս չէ —

« Նա զլուխը թօթուեց

« Ու պատասխանեց:

« — Հինգ մօր կողմանէ,

- « Հինգ հատ ալ հօրմէ.
« Շատ բնական է,
« Ու կարծեմ չատ չէ — :
« Այս. սակայն իբր ազգական,
« Ըսի, քիչ մը անբնական
« Կերևան ինձ այն կերպերը,
« Զ'ըսեր տեսնողն բնաւ այս խումբը
« Որդիք՝ Տիկնոջ մօրեղբորը:
« Զի աւելի քան ազգական
« Քեզ պատիւ տան ու զուրկուրան:
« Պատասխանեց. — ալ լըռէ,
« Հանգիստ թող զիս պապանձէ.
« Դիտողութիւնք չեմ ուզեր.
« Այս ամենուն անտարբեր
« Եթէ ըլլալ բնաւ չ'ուզես,
« Լաւ է հիմկուց զիս արձկես:
« Այս.
« Լաւագոյն է բաժնը ինք,
« Միմեանց հեռի, զո՞ն ապրինք:
« Զի նախանձոտ ես,
« Զի կասկածոտ ես,
« Հետս ով որ տեսնես՝
« Սիրահար կարծես — :

Բ.

- « Ո՛հ սակայն օր մը, օր աղետալի,
« Երբոր սենեկին իւր դուռը բացի

- « Ի՞նչ եղաւ ցաւըս, զարմանքս՝ երբ տեսայ
« Մէկը կնոջըս մօտ, ու ծնկան վրայ:
« Զիս որ տեսան՝
« Շատ շուարեցան,
« Կնկանս թեւէն բռնեցի,
« Նախ՝ աղէկ մը ցնցեցի,
« Յետոյ ըսի.
« Տ'ուր ինձի շուտ պատասխան.
« Ո՞վ է այս մարդն, որ ոտքիդ տակ բռնեցի.
« — Կօշկակարս է — ըսաւ — ապրէ, չես տեսներ
« Որ զետնին վրայ, հոս, ոտքերուս չափն առնէր — :
« Զայնով մը խեղդուկ,
« Իբրեւ փախուկ,
« Պառայի.
« Միտքդ զարձեալ զիս խարել է.
« Անցեալ օր ալ կըսէիր թէ
« Մօրեղբորդս որդին է,
« Միթէ այս ալ նոյնը չէ:
« — Այս — ըսաւ հանդարտաբար,
« Ըսածըս բնաւ չեմ ուրանար.
« Մօրեղբորդս որդին է այս,
« Այլ արուեստով կօշկակար — :
« Ո՛հ, այս անգամ ալ կոկորդըս նեղնար,
« Սուտը՝ կլէկու ծակին խոշոր դար,
« Ու ճիշդ խենդի պէս վազեցի փողոց,
« Կատղած, չնչաւաւաւ, աչքերըս ի բոց,
« Առաջին դիմացս հանդիպող խեղճին
« Վիզը ցատկեցի, պոռալով ուժգին.

« Կրան՛կ Կայ Կրան՛կ,
« Տո՛ւնս տեղս այրեց
« Կնիկս անառակ:
« Մարդն ինձ գթալով հոս առաջնորդեց.
« Հիմայ դո՛ւք տեարք իմ,
« Արդար և ուշիմ
« Եկեալով մը դիս դատեցէք,
« Ու կնոջմէս բաժնեցէք»
Նախագահը, եղունգները դիտելով
Եւ զլուսը քանի մը հեղ շարժելով,
Բացաւ բերանն եւ ըսաւ.
« Երբոր այնքան սիրէիր,
« Որ քեզի կին ընտրեցիր.
« Պէտք է սէրըդ նորոգես,
« Գուցէ ընթացքն իւր ուղղես:
« Կինքն՝ գողտրվի և անուշ,
« Վարդ մ' է, որ շատ ունի փուշ.
« Ով որ բուրմունքն իւր վայլէ,
« Խայթումաճքին փշոց համբերէ »:
Սակայն թշուառ էրիկն իսկոյն
Պատասխանեց. « Նա օձի թոյն
« Ունի, տէր իմ, և հրէշ մըն է.
« Հետն ապրիլն ինձ անհնար է:
« Եթէ անիուշ վարդ ալ լինի,
« Այլ ինձ չէ բնաւ ընդունելի.
« Թէ հրեշտակի ունենայ թեւ,
« Նեխքուստ կը կրէ դժոխք ու դէս.
« Այցեալ գիշեր՝ քնոյս մէջ տեսայ ևս որոշ,

« Որ պոչ մ' ունէր, ու կրակալառ զոյդ կոտոշ.
« Այն, տէր իմ, նա պոչ մ' ունի,
« Եւ նորեւուկ ու գեղանի.
« Հանդերձից տակ ծածկէ դադանիս:
« Դատաւորն այս որ լսեց,
« Հաղիւ ծիծաղն իւր զսպեց:
« Բնաւ իրեն. «պոչն զգեստով ծածկեցիր.
« Պատասխանէ, եղջիւրներն ուր պահեցիր»:
« Պատասխանեց անտարբեր.
« Զանոնք ալ ինձ է յանձնեք »:

ՕՐԻՈՐԴ ԱՏԷԼ:

Թեթեալ քայլերով, նման եղջերուին,
Վերջին մօղայով հագուէր թանգ շորեր.
Կապոյտ զգեստուց վրայ իբրեւ ծիր կաթին,
Եօթը կարգ ճերմակ գանթէլ է շարեր:

Հովահար կապոյտ, հանդերձիցն հանդոյն,
Կը շարժէ դանդաղ, անզոյգ թևի նման.
Մերթ անով նշան կընէ սիրելւոյն,
Իբրեւ թէ սիրոյ ըլլար բառաբան:

Ինչպէս կապուտակ յերկնից ուղկան,
Կը փայլին պայծառ աստիղաց հոյլեր,
Նոյնպէս այդ կապոյտ հանդերձանաց վրան՝
Գութըն սիրածոյլ ցոլար լուսահեր:

Կամ գլինչ մոլորակ լուսնին դրացի,
Սրտեր մոլորէ, իրեն պէս վառէ՝
Թէ հուրն աչքերուն անանց թափ անոյնի.
Հնոցք սիրավառք, շաղուած կայծերէ:

Ուղեցի հետը լաւ ծանօթանալ.
Ըսի. «անուննիդ կրնաք ինձ չնորհել».
«Ատէլ է՞», քսաւ, «թէ կուղէք գլտնալ.
«Այլ արուեստս է միշտ սիրել, ոչ ատել»:

«Վարդ մըն էք դրեր գլխարկնուդ ետեւ,
«Վարդը՝ որ սիրոյ է առհաւատչեայ.
«Պէտք էր որ, ըսի, կուրծքերնուդ վերեւ
«Գնէիք. ամենքը տեսնէին գոնեայո»:

Նէ պատասխանեց. «այդ շինծու վարդ է.
«Ուրիշ զոյդ մը վարդ ունի՞մ գեղեցիկի.
«Բնն ձեռք սիրոյ դրուած թակարդ է.
«Որոնք այտերս են վարդանման զողարկի»:

ԴԻՏՈՎՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.

Աւագ ուրբաթ օր մըն էր,
Եկեղեցեաց կը հնչէին զանգակներ.
Ամենուն դէմքն ուրախութեամբ կը ցոլար.
Հագուած զուգուած կնիկներ:

Թէպէտ օր էր սգալու,
Սուրբ տաճարաց այցելութիւն ընելու.
Այլ անկից դուրս ուրախ զուարթ երթացին
Խմելու կամ խաղալու:

Իսկ շատ տիկնայք նորասէր
Հագուած էին վերջին մօղա զգեստներ.
Քսուած ճերմակ, քիչ մ' ալ կարմիր, ու ծարիր.
Ձեռքերնին կար սուրբ զրփեր:

Երբոր զարդերն այս տեսայ,
Նախ կարծեցի թէ մօտ տեղ մը հանդէս կայ.
«Խաչ պաղնելու կերթան» երբոր ինձ ըսին,
Շիտակը՝ շատ զարմացայ:

Մեծ մեղք է այս անբնական.
Պարահանդէս թէ տայ հարուստն իւր ի տան,

Շուտով նոր նոր զարդեր դանենք, սուտ ծաղկներ,
Տանթէլներէ ճոխ ֆիտտան:

Այլ Աստուծոյն մարդասէր,
Որ մեզ համար տանջըներ է ու մեռեր,
Մահուան Տօնին, եթէ երթանք ի տաճար,
Սեւ զգեստ մ' իսկ չենք շիներ:

Թէ մէջերնիս մին մեռնի,
Այցելութիւն եթէ ընենք, սըղալի
Կերպ մը կառնունք, ու սեւ լաթեր կը հագնինք.
Աստուած չարժեք աւելի:

Գուցէ շատերն ուրախ են,
Ու ժպտելով երթան տեսնել խաչին վրէշ,
Այն Աստուածը, որ մեր մեղաց տայր պատիժ,
Արդեօք աղէկ գամբը են:

Ո Ւ Ղ Ե Ր Ձ

ԱՌ ՎԵՐԱՊԱՏՈՒՆԷԼՆ

Ն. Կ. Վ. Ս ի պ ի Լ ե ա ն.

Մինչ յաւերակս հայիմ վըսեմ հայրենեաց,
Ի շտեմարան հայոց քաջացն ի փառաց,
Նըսեմ ի ստուեր տեսնեմ զողին Հայկական,
Որ թափառի ակն յարտասուս ի կական:

Այն ողին իսկ քեզ առաջնորդ առեալ, հայր,
Որ պահպանէր ըզոխրամած չիրմավայր,
Ի մի ձեռին առեր ըզխաչ քեզ պաշտպան,
Միւսըն զինեալ ջահիւ լուսոյ զիտութեան:

Անդ փռչեծածկ ի գերեզմանս, ի բաղին,
Իւր օգնական հայաստանեայց էր ողին.
Ինչպէս վիրդիլ առաջնորդէր զՏանթէ
Ի տուն զժոխոց, յարքայութիւն ի բանդէ.

Նշմարելով քերթողական յերազի
Զստուերն ի լոյս Սիպիլեանի անդ տեսի,

Նարեկացին, Շնորհալի մ' ինձ թըւէր,
Որ կենսադարձ զՀայաստան այցելէր:

Նիհար բաղկօք, ողին Հայոց հայունի,
Չկախարիչս առնոյր չիրմաց մեկուսի.
Անդ ընթեռնոյր ըզգրութիւնս արձանաց
Մութ, աներշմար ի Սաղուռայ շօշափմանց:

Այնք՝ որ դիւրեանս ի լոյս կարծեն գիտութեան,
Անգիտէին զհնութիւնս հայկական.
Դու ի խաւար աւերակաց ասպցոյց
Ածեր առ այն յիմաստութիւն սիրալոյց:

Ի մեռելոց թէ մեր կենաց բերես լոյս,
Կենդանեաց, և տաս ըսփոփանք՝ տնանկին յոյս.
Ո՛հ անձնուրաց առաքինին ալսոր,
Բանտարկելոց է հայր, որբոց սրգաւոր:

Ըղմայլմ քեւ, պատկառելի ծերունիդ,
Որ ճշմարտին, բարւոյն ի սէր կեայ հօգիդ,
Զի մինչ չթեռնք քո բարբառին զգիտութիւն,
Սիրո քս և ձեռք տեղան անբաւ գիթութիւն:

Երեքին կան ձիւք սուրբ ի քեզ, Սիպիլեան,
Ո՛հ, չեն դոքա առասպելք քերց Սիրիլեան,
Մին երկնաշնորհ է սէրն անյաղթ ճշմարտին,
Սիրո Բարեպաշտ, երրորդըն՝ միտք լուսածին:

Գայցեն աւուրք, որ իմաստուն քո արդեանց
Փոխան կոթող կանգնեն որդիք հայկազանց.
Այլ վարձ անմահ առաքինւոյդ մարդասէր,
Օրհնութիւնքն ևն տընանկին՝ որ քեզ դիմէր:

ՆՈՒԷՐ ՀԱՐՍԱՆԵԱՅ

Օր. Մ. Ս. ընդ Օ. Էֆէնդի Փ.

Վերամբարձիր, քնար քերթողին, ի թըւիչ,
Առեալ զերթ թեւ նուաղերդուն ըզզըրիչ,
Եւ կուսութեան զյաթանակ փառաւոր
Երթ աւետել զուարթնոց դասուն կրկնաւոր:

Սուրբ յաղթանակ, յոր ըղմայլին և մարդիկ,
Զէ նա պատիւն, զոր ստանայ քաջ մարտիկ
Յաղթարազուկ, կամ բռնաւորն զինադաւ,
Ապալինեալ դօրաց՝ ընչից իւր անբաւ:

Այս յաղթութեան օրինաւոր իրաւունք
Քեզ ընծայեն այսօր երկնից զուարթունք.
Քեզ, ո՛հ Մարի, շուշանդ կուսից ի դրախտ,
Տան աստղ յուսոյ, զՅան ճակտիդ բարեբաղդ:

Ունայնութեանց յաշխարհ ծաղիկ դու համեստ.
Տոկուն, զօրեղ քան ըզմայրիս հաստաբետ,
Ընդդէմ հազար ու բիւրաւոր վտիւրկաց
Անդրդուելի, առաքինի սա եկաց:

Շուշանդ անգին, որ ի սիրոյ պարտիզակ
Եւ լոկ անխնամ, անծանօթ և անմըշակ,
Սիրտն իւր պարտէղ նըւիրէ քեզ արդ Օհան,
Աղնիւ ծաղիկի արժանաւոր պարտիզական:

Արշալոյս մ' էր Մարի մօբեկան յիւր ի գիրկ,
Անմեղութիւն լոկ ցոլանայր հողւոյն ձիւրք.
Իսկ այժմ ահա սիրոյ կենաց իբր արփի,
Ի հորիզօն ցոլայ ի թեւ Օհանի:

Տեսէք ինչպէս կուսադդեցիկ
Ու քաղցրաբայր իբրեւ յասմիկ,
Երդման գիւմէ սուրբ սեղանին,
Ուր միութեան ըմպեն զգինին:

Ի բաժակին նըման գինւոյն
Ներկին այտերն բոսորագոյն,
Եւ սպիտակ ծաղկունք պսակին
Տան զպատկեր մաքուր սրտին:

Հրեշտակք լինին երդման վըկայք,
Մինչ ձեր կենաց միանան շղթայք,

Ներկայն ահա, և խոստանայ
Սիրոյ, յուսոյ, գողտր ապագայ:

Մարին քնքոյշ կոկոն վարդի,
Արդ երկնաբոյր ահա փթթի,
Բաժակն առ սէր բանայ անփակ,
Համբոյր անկնիք, սիրոյ նամակ:

Այդ գիրն, եղբայր, քեզ ուղղեալ է,
Հաստչին ձեռքն այդ գրեալ է.
Երջանկութեան տայ դաւետիս
Ծերութեան իսկ մինչև ի տէս:

Այլ թէ ամեն է անցաւոր,
Սէրն ևս գուցէ անցնի մէկ օր,
Սակայն ի ծառ մըտերմութեան
Փարեալ նմացէք զերթ բաղեղան:

Ձեզ աղաւէն ըլլայ այդ ծառ,
Որոյ յերկինս հայի կատար.
Ընդ հովանեաւ իւր սիրասունք,
Բարեօք աճին ձեր զաւակունք:

Եւ սերունդք ձեր նըմանին ձեզ,
Շողան, շատնան աստեղաց պէս,
Վեհ պարծանաց պըսակ բարի
Կաղմնն ճակտիդ, աղնիւ Մարի:

ԱՌ ԶՈՒԱՐԹՈՒՆՆ ԻՄ, ՏԻԳՐԱՆ
ԵՍԱՅԵԱՆ.

—

Ո՛ւր կերթաս, իմ անուշիկ,
Ուսըդ չալկած հրացանիկ,
Բռվէդ կախած դաշոյն սուր,
Արդեօք վնտուես թշնամիք:

Դեռ պղտտիկ ու մատաղ,
Պատերազմին սիրես խաղ.
Մինչ լուսափայլ երեսէդ,
Սիրոյ կաթին չիթք խաղաղ:

Դու հրեշտակ մեր կենայոյս,
Հօրըդ փափուկ աչքին լոյս.
Հաստչին քովէն նոր հասար,
Ի մեղ թեւօք նորաբոյս:

Համբերէ դեռ, իմա Տիգրան,
Հօրըդ սիրոյն ի խորան,
Իւր անցելոյն մնացորդ
Մարդարխան ես աննըման:

Յնողացըդ յարկին տակ,
Ճառաղայթ մ' ես դու, որդեակ,
Որոց զիմաց տառ ժպտա,
Զերթ ջահ անչէջ սիրաբակ:

Դու կենդանի ես քընար,
Հօրըդ վզէն կախած վար,
Եւ ի համբոյր՝ երգ ունին
Խոնաւ շրթունքդ մեղրատար:

Թո՛ղ ուրեմն, իմ անուշիկ,
Հրացան, սուսեր, և թմբիկ,
Հոս ամենքս ալ քեզ պաշտենք,
Դու դեռ չունիս թշնամիք:

Ա՛ռ դու կապարճ, մէկ ալ նետ,
Լար մը չինէ մաղերէդ,
Եւ այնպիսով քու սիրոյդ
Տուր վէրք անոյշ քու ձեռքէդ:

Քու աղնիւ հօրդ՝ միշտ անձայն
Հնազանդ եղիր, սիրէ դայն.
Անոյշ նիրհէ, կեր, խմէ,
Ու մի՛ խորհիր զվաղորդայն:

Նման մեղուաց խմբակին,
Ուր կը բզզան մերձ ծաղկին,
Մենք ալ երբեմն այտերէդ
Թո՛ղ քաղենք մեղր համբոյրին:

Սուր ի պատեան, ծն, թռչնիկ,
Խաղաղութեան զինուորիկ,

Քեզ համբուրել ուզողին
Չեն ընկեր սրով սպառնալիք:

Օր պիտի դայ, որ մեծնաս,
Կտրճանաս, զօրանաս.
Ո՛հ, այն ատեն ուրդ յաշէ
Թշնամւոյն դէմ աղղափնաս:

Յայնժամ անշուշտ քեզ նման,
Եւ քեզի հետ տի մեծնան
Փոքրիկ սուսերդ և դաշոյն,
Խաղիդ թիթեղ հրացան:

Այլ այն պահուն, քնջ մարտիկ,
Գրկէ ծերուկ քո հայրիկ,
Առ օրհնութիւնն իւր վահան,
Ե՛րթ պաշտպանել զհայրենիք:

Պիտի առնես դու պսակ
Եւ պատուանշան մրցանակ,
Եթէ քեզմով քու բանակ
Կանդնէ փառաց յաղթանակ:

Իսկ արդ՝ պահէ քեզ Աստուած
Անբաժան հօրդ ի դրկաց,
Գուցէ օր մը . . . ո՞ր գիտէ . . .
Պարծանք ըլլաս հայրենեաց:

ՆՈՒԷՐ

ԱՌ

ՀՕՐԵՂԲՕՐ ԳՈՒՍՏԻՆ ԻՄ

Աննա Աղամեան:

Ահա ձմռան շունչ պաղպղուն
Փչեց, վանեց երկրէս ղՆուն.
Տերեաթափ եղած ծառեր,
Անապատան մընաց թռչուն:

Ամենայն ինչ է տխրադիաց,
Դաշտ և լերինք բոլոր դեղնած,
Մեռեալ բնութեան հառաչանքներ
Տխուր հնչեն մեր ախանջաց:

Ո՞ր այժմ արդեօք իմ երածիշտ
Չըւեց սոխակս, հոգւոյս նաժիշտ,
Որոյ թրթռուն թեւից վրայ
Իւր նըւագներն յօրինէր միշտ:

Սիրաթռուցիկ դոյզ մը փետուր
Յանձնեց հողմին թևոց ի դուր.

Այն ալ վերջին իւր յիշատակ
Ո՞ւր մնաց արդեօք, որ քարին տակ:

Այլ սփռվանք մ' ունիմ թռչնիկ,
Որ ողջ տարի երգէ մնջիկ,
Նա ընտանեաց մեր պարտիղին
Անմահ սոխակն է նաղենիկ:

Դաշնակն անոր կընէ անհետ
Ֆաւն, ու սրտիս է յուսաւէտ.
Հոն է սոխակ, հոն է դարուն,
Ուր որ երգէ քոյր իմ Աննէթ:

Ո Ւ Ղ Ե Ր Ձ

ԱՌ

ՂՈՐԱՏԻՆ ՕՐԻՈՐԴ

Թագուհի Լուծֆիեան:

Համեստ կուտիկ, մազարիտ մօր սրտեկին,
Երկնահատոյց մըխիթարանք ծընողին,
Դան զգիւցաղն երգոց երգոյն գեղուհի
Գեղեցիկ ես, ո՞վ գեղեցկաց թագուհի:

Հողույդ գեղոյն կըրէ զտիպար եւ մարմին,
Իւր վիհ ձեռքերն զիմացդ վրայ կը փայլին,
Յորոյ ի փայլ նախանձին իսկ զըւարթունք,
Մինչ աստ վայլենք տուարինի քո բուրմունք:

Երբ ձայնդ լսենք, ո՞հ, երկնային է տաւիղ,
Կամ երգ զուարթնոց յանմահութեան ի շաւիղ,
Այլ երբ ժպտիս այդ անթառամ աչտերով,
Ատոնք շիկնին համեստութեան բոցերով:

Յր սլտի գայ, որ երկնահուր այդ աչիւր
Վառեն ո՞չ մէկ, դուցէ մատաղ շատ սրտեր.
Դու յայնցանէ ընտրէ դոնէ այնպիսին,
Որ նախ քան զսիրտ՝ ճանչնայ, յարգէ քու հողին:

Երջանկութիւն տի պարգեհս սրտակցիդ,
Ընեւով իւր հողին հայլի քու սրտիդ,
Յայնժամ զաւակ, նեցուկ մը եւս կը լինի,
Դրկացք մէջ քոյ խանդակաթ ծընողի:

Ձի ձեր յաղթական կամարն է երկինք:
Ապրիք ապրիք,
Ո՛վ լուսորդիք:

ԱՌ ԱՊՏՈՒԼԱՀԵԱՆ

ԵՂՔՄԲՄ

ԱՐՔՈՒՆԻ

Լուսանրկարս

20Ն.

Աստուած ահաւոր արեւն երբ վառեց,
Եթերաց անհուն ի ծով գլորեց,
Որուն բարերար ոսկեայ ճաճանչներ
Բարւոքեց զերկիր, ներկեց և դաշտեր:
Իսկ դուք, եղբարք իմ, հանճարեղ մըտօք
Վերացեալ մինչև յաշխարհն հրաբուրքօք,
Առիք իւր լոյսը ձեր մտաց գործիք:

Ապրիք, ապրիք,

Ո՛վ լուսորդիք:

Դիւցարանութիւնն թէ ստոյգ ըլլար,
Թէ Ապողոնն է արեւ հրախառ,
Որ իւր եռակի կառքովն ընթանայ
Երկրին կապտերանդ կամարին վըրայ:
Դուք ալ արժան էք այդ վըրսեմ փառաց,
Սաւառնիլ ի նոյն ի մէջ աստեղաց:

Ինչ որ դուք գործէք իրմով աստանօր,
Չէ կարող արև հրօշն իւր բոլոր:
Եւ ձեր հանճարոյն երկնարծարծ բով մ'է:
Ինչ որ հոն ձուլէք, հրաշալիք մեծ է:
Այլ ձեզ պիտանի չէ իւր լոյսն ու հուր,
Շատանաք միայն լուսովն երկնասուր,
Նկարել ըզձիրս բնութեան ու մարդիկ:
Ապրիք ապրիք,
Ո՛վ լուսորդիք:

Ձեր ճարտարութեան թէ արեւն է շահ,
Իրմով կը յիշենք զեղբարս Ապտուլահ,
Ագրանեակք սւշիմ, իւր մոլորակներ,
Վառ փայլիք դուք աստ ի լուսապտակեր,
Ոչինչն իսկ, լուսով, զանէք ի խաւար,
Իրք միզ անձանօթ ցոյց տաք լուսավառ:
Ի վերայ թևոյ ձեր մըտաց ճարպիկ,
Ապրիք, ապրիք,
Ո՛վ լուսորդիք:

Ինչպէս ատեն մը պարօրիկք դիմէին
Պաշտել զարեգակն ի մէջ մեհենին,
Այսօր մենք փաթանք ի ձեր գործատուն,
Ի ձեզ հիանալ զարդիւնքն յիւր անուն:

Զի Արվեստէրին տաք մըտացը լոյս,
Տաղանդից նեցուկ, տկարին խրախոյս.
Զի լոյսն ի պատկեր անմահացուցիք.

Անմահ եղիք,

Ո՛վ Լուսարդէք:

Ի ՄԱՀ

ՎԱՂԱՄԵՌԻԿ ՄՕՐԵՂԲՕՐՈՐԴԻՆՅԱ

Տիրանայ Աղամեան.

Նորեկ կենացն իւր արշալոյս յուսաւառ,
Ընդ հորիզոն սիրոյ հազիւ էր նշմար.

Նախաժպիտ արեգական ճառագայթ
Թերանշոյլ անդրադառնար շուրթն և յայտ:

Մըմնջէր նա որպէս ծիծառն այգաւէտ,
Թոթովելով զանուն իւր հօր կենսապիտ:
Համբոյրք խոնաւ սքեռն մօրկան գեղանի,
Անմեղ ճակտին էին գոհարք կենդանի:

Քնքոյշ ծաղիկ, յոյր ի բաժակ մեղրաւիք
Երանութիւն քաղէր մայրն զերթ մեղու ժիր:

Յուսոյ սիրոյ կաղմէր ի սիրտ իւր փեթակ,
Որոյ դարան եղեւ զաւկին ցուրտ վիճակ:

Այլ վնաս է յոյժ մանդաղ մահուն դաւաճան,
Ո՛հ, ծարաւի է նա աւուրց իսկ մանկան,
Հեշտ է նմա հնձել ծաղիկ թերաբոյս,
Քան ըզխողան կեանք ծերունւոյն մահայոյս:

Թերեւ Աստուած անմահութեան իւր թաղին
Զարդ մը ընտրեց գոհարն անմեղ թանկազին:
Անթիւ աստեղց գուցէ զոյգ մ' ալ կըսակսէր,
Ղողարիկ մանկան անմեղանշոյլ սեաւ աչքեր:

Միւրթարուիլ այլ դու պարտեա, հէգ ծընող,
Յերկինս է նա, թողեալ նշխարս իւր ի հող.
Տեսնէ յերկնից մայրն և յարսօտ իւր փայլի,
Թէ իւր խոնաւ հայեցուածքն աստեղց սեւութի:

Ո՛հ, անդ աճին թեւք անփետուր հրեշտակին,
Կորովանան առնուն զերանգս արեւին.
Յայնժամ ի թռիչ այց ելլէ մօր սրտեկին,
Որ իւր թեոց սիրտիւն է հեղ քամին:

Ի ՄԱՃ

ԱՐՔՈՒՆԻ ՀԱՐՏԱՐԱՊԵՏԻՆ

Յակօր Պէյի Պալեան.

Չէ սա քերթուած քընարերգակ,
Ոչ ալ սիրոյ երգ խանդավառ.
Այլ իմ ցաւոյ է արծաղանդ,
Արցունքներու է իմ սև շար:

Յաւ մ' որ իմ սիրտ պատառտակց,
Ուսկից ըղխին դառն արցունքներ,
Երբ սիրելոյն մեր կեանքն հնձեց
Մահու մանդաղն արտատուահեր:

Մեծ արվեստէրն ճարտարապետ,
Ըսին, մեռաւ Յակօր Պալեան,
Եւ հանճար մը եղաւ անհետ
Աշխարհէս այս մոռացութեան:

Բայց չէ, ո՛հ, չէ, նա չի մեռաւ,
Մանաւանդ թէ հիմակ կապրի
Իւր հանճարին յիշատակաւ.
Անմահ, այլ ոչ մոռանալի:

Նա ոգի մ' էր, տաղանդ անհուն,
Չունէր նըման սիրտն ալ բարի,

Նա Միքէլանժոն էր մեր դարուն.
Թող հայութիւնն իրմով սարծի:

Մեծատուն մ' էր սրտով աղքատ,
Հեղահոգի, բարձրաստիճան.
Կարօտելոյն կուտար առատ,
Մինչեւ իրեն յետին լուման:

Ո՛հ, այդպիսոյն համար չէք մահ,
Երախտագէտ մինչ կան սրտեր.
Ատոնց մէջ միշտ ունի զիւր զահ,
Եւ անմոռաց յուշիկն ի սէր:

Գեղեցիկին միշտ սիրահար՝
Գեղեցկագոյնն զընաց տեսնել.
Երկնից սիրոյն միշտ կը տենջար,
Հասաւ ըզձին իւր անարգել:

Ջի ապերախտ այս աշխարհին
Շատ էր Պալեան իւր հանճարով.
Հոս պակասէր դափնիք պսակին,
Երկինք պճնեց զայն աստղերով:

Ելլ յուսայի կարօտակէզ
Թէ որ մ' անշուշտ վերադառնաց.
Աւանդ, արին վաղեց սրտէս,
Երբօր ըսին, ո՛հ մեռաւ նա:

Ինչ որ բարի է աստանոր՝
Թշուառ ապրի, վաղ մեռանի.
Մարդիկ չգիտեն յարգն անոր,
Ձի իւր հաստչին է սիրելի:

ԱՊՐԻՄ ԵՍ. . . .

Առաջին անգամ երբ դարե տեսայ,
Մանկական ձեռամբ մօրքս փաբեցայ,
Գգուանք առաջին՝ բազկաց նորընծայ,
Այլ ձայն մը մեղմիկ մնչէր իմ սրտէս,
Ինչո՞ւ ծընայ ես:

Համբոյր խանդակաթ ծիրանի շրթանց,
Անուշիկ մօրկանս շօշափումն ստեանց,
Փակեցին բերնիս դռներ նորարաց,
Իսկ ձայն մը լռելի կրկնէր իմ սրտէս.
Ինչո՞ւ ծընայ ես:

Գեռ նորափրթիթ տխուրս գալնան
Ծաղկանց իմ մօրս գիրկն էր ծաղկաման.
ՎճՀ. . մանգաղն անգութ. խորտակեց մահուան,

Յայնժամ խուլ ձայն մը դռաց իմ սրտէս.
Ինչո՞ւ ծընայ ես:

Յերկինս նայեցայ, և յաստեղց ի պար,
Տեսայ զիւր հոգին յԱստուած վերանար,
Ինք լողայր ի լոյս, իսկ ես ի խաւար,
Երբ ձայն մը գաղտնի գոչեց իմ սրտէս.
Ինչո՞ւ ապրիմ ես:

Կարծեցի ունայն աշխարհիս ցաւոց
Սիրտս էր անծանօթ, ի մայր սիրահոծ.
Ո՛հ, կորուստն է նոր, էր նըմա բիւր խոց.
Մինչ ձայնն իւր գաղտնի գոչէր աղեկէզ.
Ինչո՞ւ կ'ապրիմ ես:

ձակտիս գիրն անգութ, ո՛հ, ինձ չը ներեց,
Որ գէթ մօրս յայտնեմ հոգիս սիրահեղձ,
Յուսալառ հոգիս սեւ սուգ պաշարեց,
Ու ձայն մը գաղտնի կրկնէր իմ սրտէս,
Ինչո՞ւ ապրիմ ես:

Դլուխըս ցաւալի, կը խնդրէր նեցուկ,
Ինչպէս ատեն մը, մօրկանս գիրկ փափուկ,
Ո՛հ, զի աշխարհիս բաղքն է յեղիեղուկ.
Սիրտս ալ իբաւամբ գոչէր աղեկէզ.
Ինչո՞ւ ապրիմ ես:

Իւր շիրիմն եղաւ ինձ ուխտատեղի,
Կերթայի թափել հոն արցունքս աղի,

Պահ մը զգայի, թէ սիրտս խաղաղի.
Սակայն նա կբկնէր, ձայնով մ' ազեկէդ,
Ինչո՞ւ ապրիմ ես:

Խեղճ թափառական, ճակատըս քարին,
Անտարբեր այս սուտ, անցուկ աշխարհին,
Հաւասար թըւէր ինձ չարն ու բարին,
Ու ցաւած հոգիս գոչէր սրտիս պէս,
Ինչո՞ւ ապրիմ ես:

Բայց օր մ' ալ յանկարծ, խեղճ հոգիս ցնծաց,
Յաւերժահարս մ' էր, ոգի, թէ Աստուած,
Հուր, սէր տեղալով հոգւոյս յիւր աչաց,
Նիւտս ըստիպեց գոչել սիրակէդ,
Ապրիմ, սիրեմ ես. . .

Իդձք իմ և խորհուրդք, եղաւ լոկ էնի,
Իմ ցամաք զարնան միակ վարդենի,
Որ կընիք սիրոյ, ծոցն երկինք ունի,
Սիրաջերմ կուրծքէս ձայն մը սիրակէդ
Գոչեց. սիրեմ ես. . .

Իւր հրամանաց՝ կամքըս գերին էր.
Սուրբ զմայլմամբ մը զիս կը լեցընէր.
Կարծեցի սղան մը, թէ մօրս հոգին էր,
Որ ինձ այցելէր, գոչէր սիրակէդ.
Պաշտեմ, սիրեմ քեզ. . .

Անցեալը մոռցայ, ներկայս զգալով.
Առաջինն ըստիմէր յիւր յանձան գործով,
Լի էր ապագաս ինձ համար յուսով,
Յոր ակնկալու սիրտն իմ սիրակէդ՝
Գոչէր, սիրեմ ես:

Բայց այս աշխարհիս օրինաց դերի,
Նըջանկութիւն մը փութով աւերի,
Սիրտս թերաբոյս, ի սէր անթելի,
Չի վայլած զիւր սէր, եղաւ սիրակէդ,
Գոչեց. մեռնիմ ես. . .

Անհնար եղաւ հիգիս մերձենալ,
Ծնգաց զուարթնոյս փարիլ, միանալ,
Չի ճակատագրիս պէտք էր զո՞ մը տալ,
Այն զոհն իմ սիրտն էր, որ յայն սիրակէդ
Գոչէր. մեռնիմ ես: —

Յայս սղանուն, կարծես տիեզերք աչքիս
Մըթնցաւ առջև, մութ սլառեց չորս զիս:
Ղերջ տալ ուղեցի դառնաղէտ կեանքիս,
Ու սիրտս թշուառ գոչէր սիրակէդ.
Մահ կուզեմ, մահ ես. . .

Զմահ խնդրէի, բայց նա հեռանար,
Երբեմն երկնային ձայն մը մըխիթար,
Գոչէր. սպասանի, ալ բաւ է, մի՞ լաք.
Այլ սիրտս յուսահատ մնչէր սիրակէդ.
Պէտք է մեռնիմ ես. . .

Ձի կեանքս թըւէր բեռ մը ահադին,
Սիրէի թէպէտ զայն իբր իմ հոգին
Յուսահատարար, մէ վկայ երկին,
Որուն կը զոչէր սիրան իմ սիրակէզ,
Մահ կուզեմ, մահ ես. . .

Խղճիս ձայն կըսէր. զու պարտքըդ ճանչնաս,
Բու մահըդ գուցէ տայ շատին վընաս.
Անձնատէր թէ չես, այլոց համար կեաս,
Հոգիդ պահանջէ սրտէդ սիրակէզ,
Ապրիլ պահաք է քեզ:

Բնական մըտօք, հոգւոյս իմ ձայնին
Եղայ ուշադիր, և զքտի անդին
Իմ կեանքն՝ անպիտան գուցէ դեռ շատին,
Հոգւով ու մըտօք ըսի սիրակէզ
Սրտիս, կապրիմ ես. . .

Ոյժ եթէ ունիմ, տըկարին օգնեմ,
Իսկ թէ իմաստուն՝ մտքեր զարգացնեմ,
Հարուստ թէ ըլլամ, պարտ մ' է ինձ վըսեմ՝
Օգնել աղքատին: Յայնժամ սիրակէզ
Կեանքըս սիրեմ ես:

Անկարող ըլլամ թէ այս ամենուն,
Աստանօր մարդուս պարտքերն են անհուն
Թէ բան մ' ալ չունի, գէթ լոյսն աչքերուն
Շատ անգամ փոխ տայ խեղճ կոյրին անտես.
Պէտք է ապրիմ ես:

Թէ իւր անտոյգ քայլիցն առաջնորդ
Ըլլամ ես՝ ճամբուն մութ ու խորդուբորդ,
Գտնէ աղօթքին կընէ զիս հաղորդ,
Աղօթք՝ որ յերկինս վառի աստղի պէս.
Ուրեմն. . . ապրիմ ես:

ԱՐՏՈՍՐ Ի ՍԼՐ.

Վայ սիրելիս, արտասուք վկայք են սիրոյ.
Չօրացնէ այն յիս սէր, հաւատք, ծիլն յուսոյ.
Ի գողտր այն ցող տեսնեմ սրտին քո պատկեր,
Էւ խաւարին աչքիս ալիւարչքն ու փառքեր:

Չի ճամարիտ արտասուքներ, որ ջերմ սրտէ կըբղխին,
Տիեզերք ունայն մեղմէ ծածկին, եւ լոկ հոգւոյն
աչք հային,
Սիրտը զգայ սէր, հոգեակն խօսի յաղբեր աչաց
բարբառով,
Խրաքանչիւր շիթք սիրաջերմ այրեն այտեր մեր
սիրով,
Անցնին սլանան, բայց լուռ ու մունջ իրարու սէր
կը մնչեն,
Էւ անցնելով իբր հետք թողուն զոյն և նշանք վար-
դեղէն:

Ի այ սիրելիս, քեզ ես սիրեմ յարտասուս.
Արտասր ի սէր է ճարտասան քան զբարբառ
Թըւի թէ սէրն բաղմի ի դէմսդ, ի զահոյս,
Մինչ արտասուք թանան ալտերդ վարդավառ
Նիծաղն ըզսէր վանէ արագ, ճն, լըսիկ՝
Եկ սուրբ սիրոյ հեղունք զարտասր, ո՛ր կուսիկ:

ԲՈՅՍՆ ՄԱՀԱՀՈՏ.

Կին մը տեսի ես սեւահեր,
Աղամանդեայ աչկունք սնէր.
Մարգարտաքերան իւր այտերով
Համբոյր կը զրուէր:

Բոսոր շրթունքն համբոյրներէ,
Մորթը մաշած, սիրոյ բով մ' է
Կարծցի ես հիանալով.
Արախօս ի ընէ:

«Ո՛հ, ո՞վ ըսի, քեզ տեսնելով
Չ'այբիր ի սէր հողավ մարմնով:

Դառն է սիրոյդ ծարաւն ու սով,
Աղետից յայս ծով:

Ֆետ ճանչնալոյ քեզ, իմ դուարթուն,
Թէ իմս չ'ըլլաս, ես եմ մահուն
Անգութ աւար, դիցունդդ զոհ.
Այլ հողավ արթուն:

Պիտի հսկէ հողիս քու վրադ,
Պահել արթուն խղճին քոյ խայթ,
Որ ընդ այլում յերջանկութիւն
Ըլլաս անհանդարտ:

Թէ մոռանաս դիմ յիշատակ,
Եւ ծաղկաքօղ փոսիս վիմակ
Թէ չի ցողեն քու արտասուքներ,
Ուր կամ սիրափակ:

Իմ ցեղաբնակ զանկին մէջ թող
Դերեղմանիս լեցուի սև հող.
Իցիւ ծաղիկ մ' իր մէջ բուսնի
Յայդուն ի ջինջ ցող:

Յայնժամ քաղէ մահուն ծաղիկ,
Վըկայ սիրոյս, զանկաբուսիկ,
Կուրծքիդ վրայ զայն դատապարտէ,
Թառամիլ լըսիկ:

Երբոր ծոցիդ մէջ նա թռումի,
Ո՛հ, յիշէ զիս, անողորմ կին,
— Սիրոյս ի ծոց — ըսէ, — այսպէս
Մեռաւ պատանին — :

ԱՌ. . . . *

Քնքոյշ ու մանր ոտքիդ տակ
Երբ ծնրադրած խնդրեցի
Համբոյր սիրոյ գեղունակ,
Ըզմայլելով քաղեցի:

Դիցունիդ խմ, խնդրեմ արդ,
Որ կրծոցըդ երկնագունդ՝
Սիւքն հոտոտեմ սիրաբարդ,
Ոյց տեսնն հոգիս հանէ թունդ:

«Երկրագունտ չեն, սըխալիս,
Ու դիցունի չեմ և ես» :
Պատասխանեց նազիկիս,
«Մահացու եմ քեզի պէս:

«Եւ ընտրեամբ ալ եմ տըկար,
Ո՛հ, մի՞ զրգուեր զիս ի սէր:

Քու ջերմ ոգոյդ այդ բարբառ,
Կրկնեն սրտիս բախուններս :

Մահացու մ՛ ես, մեր երկրէն,
Ըսի իրեն. հաւատամ,
Թէ այդ զանձերն ձիւնեղէն,
Երկրագունտը են սիրահամ:

Ո՛հ, բնց ուրեմն այդ տանթէլ,
Ոյր տեղն ես թէ ըլլայի,
Ատոնց շնչովն անարգել
Ի հուր ի սէր խանձէի:

Աշխարհադրութեանն ուսումն
Կուղեմ սովորիլ ատոնց վրայ,
Գտնել զերկիր, ուր բուրումն
Սիրոյ յաւէտ զիմանայ:

Թող վնասեմ այդ գնտից վրայ,
Թե՛ երկրիս հր կողմն է արդեօք
Սիրոյ զըրախտն Ազամայ,
Ուստի ելի արտասուօք:

ԶԳԱՅՈՒՆ ՍԻՐՏ.

Կեռ նորատի էի մանուկ,
կորուսի մայրս, չանեցայ սուգ.
Զըւարթ անմեղ ճակատիս վրայ,
Անբաղդութիւն զրուած գտայ:
Յիւան անցան, ո՛հ, փութաքայլ,
Աւուրք կենաց իմ յուսափայլ.
Դարձայ ինչպէս ցամքած տերեւ,
Հալածական հողմոց ի թեւ.
Արփւոյն երկնից էր սիրահար,
Մեռաւ ծաղիկն խորշակահար.
Հոտ մը բուրեց, օր մ' ասլընցաւ.
Կեանք սէր խնդրէր, մահ ստացաւ:
Եւ թիթեռնկացըն երամակ
Էին զակատ յիւրում բաժակ,
Սուտ մտերմաց պէս հեռացան,
Երբոր անհաց գտին սեղան:
Այս է կեանքն ալ սրտին զգայուն,
Յաշխարհ ցաւոց այս անկայուն.
Երբեմն առ այն՝ սէրն ու ժըպիտ
Կեղծ են զիմակ մահուն վտիտ:

Ո՛հ, Էր զքեզ այսքան սիրեմ, ով հրեշտակ,
Ինչո՞ւ արեւ կենացս եղար, դու լուսնակ.
Երբոր ուրիշ մ' արդէն ըզքեզ
Խամբէր, փետտէր ծաղիկ մը պէս:

Դու երկնային գաւառաց մէջ վարդենի,
Ինչո՞ւ բնակիս ափանցը վրայ զեհենի.
Արդեօք երբէք սիրտս ու հոգիս
Չ'եղէն պարտեղ քեզ սիրահիւս:

Ինչպէս կրցաւ քեզ, զիցունիդ սիրածին,
Ըլլալ արժան անհոգ, անսէր պատանին.
Ըսին անոր պիղծ շրթունքներ,
Ինչ որ սիրտս քեզ տրտիմամբ խօսէր:

Ախրաթառամ վատ համբոյրներն քու դահձիդ,
Զայս զըրօշմէր չրթանցդ վրայ սիրափթիթ,
Էին միթէ այսքան խօսուն,
Որքան արտառօք իմ աչքերուն:

Մինչդեռ բաղիօքս պարանոցէդ վար կախուած
Յայս խնդրէի շրթունքներէդ սիրաբաց,
Անօրինին զազան տրփանք,
Ըսէ՛, ունէ՛ր այդքան զգուանք:

Ո՛հ, վարդն անգամ, որ նշանակ է սիրոյ,
Բանայ զիւր ծոց արեղակին դարնայնոյ.
Եւ ցողատարփ շողք արեւուն
Համբոյր տեղան իւր թերթերուն:

Երնէկ կ'ըլլար, վարդ մ'ըլլայի սիրարոյր.
Ժպտէի մունջ մազերուդ մէջ սե սամուր.
Ճակատդ ի վայր քեզ զիտէի,
Երեսդ ի վայր արտասուէի:

Այլ երբ յանկարծ հառաչանքիս սրտակէզ
Անոյշ քամին բանար ծոցիկդ ինձի տես,
Ճակտէդ իջեալ դահալէժ,
Հոն թողուէի ես յաւերժ:

ԱՌ ԿԻՆ ՄԻ.

Դեղեցիկ ես զերթ տատարակ,
Չայնուդ սիրոյ է նըւադ,
Շրթանցըդ վրայ անթառամ,
Սէքն է զըրած զիւր պատգամ:

Ծոց քոյ սրտին սիրտալառ՝
Աւաղան է զովարար,

Կամ ծով անհուն զգուանաց,
Օրրան մահու, կամ կենաց:

Հոն կը բնակին սէր, տրեմբ,
Յորոց հիգիս չիք փրկանք.
Անդ են պտուղքն Աղամայ,
Զորս ուտելու արգելք կայ:

Բայց այդ արդեւքն է իսկ զի՛ն
Անուշ դանձիցդ քոյ, ի՛նչ կին,
Զոր ինքն Աստուած որոշեց,
Երբ հաւնելով ստեղծեց:

Որքան կոչիմ ես Աղամ,
Ճաշակելու զայն վախնամ,
Զի մի՞ դուցէ զիս զրախտէն
Երկրորդ անգամ մ'ալ վռնտեն:

Դու արարչին հրաշագործ
Չեռագործն ես սրտախորձ.
Չուղիմ բնաւին քեզ մօտ դալ,
Այլ ի հեռուստ հիանալ:

Պարտիմ ըլլալ միշտ զգոյշ
Ի հեշտութեանց քոյ մեղոյշ,
Զի յայն ի ծոց, սիրահոծ,
Գընէ մերթ օձն իւր խայթոց:

Թէ լոկ ծաղիկ մ' ալ լինիս,
Ի շունչ սիրոյ տատանիս.
Մտերմութեան բուրնս բոյր,
Մասնութիւնն մերթ քո քոյր:

Միայն տեսքովդ կ'ըլլամ զոհ,
Ի՞նչ պէտք ծաղկիդ ըլլալ զոհ.
Ողոյս հիացմանն իմ անբաւ
Նուիրեմ այս երգս, իբր զգրաւ:

Ն Ո Ւ Ա Գ.

Բարեկամիս, քերթողին հետ քովէ քով
Ճովու եղերքն նստած խաղաղ խօսելինք,
Որոյ մէջ իւր շէկ մանկչակ ամպերով
Ամրողջապէս անդրադառնար ջինջ երկինք:

Աւաղանին վրայ, յղկեալ, փայլուն և հրատապ,
Դային հեռուն ալիք փշրել վէտ ի վէտ.
Համբարդութեանն իրենց գնէին փոյթ շտապ.
Եզերաց վրայ փրփուրէ բիւր վերջակէտ:

Իրկունն այն տարօրինակ սիրարկու,
Գեղեցկութիւն մ' ունէին ջուրք ծփածայն,
Հիանալով նկատէինք մենք յըսիկ:

Այլ քիչ տեսց մեր դարմանքը, երբ ծովու
Բաղնիքէ մը յանկարծ ելաւ ժպտերես,
Գողտբիկ կէն մը, մարմնով խոնաւ գեղեցիկ:

ՄԱՂՁՈՏՈՒԹԻՒՆ.

Երկինքն էր փակ սև ամպերով,
Գնում էին թափառ հողով,
Եւ մեղամաղձ կը տային շունչ
Ծառոց ճիւղից տխրաշունչ:

Թէպէտ երկրորդ օր մայիսի,
Պաղ էր փչում հովն հիւսիսի,
Բնութիւնն կարծես սրտիս նրման
Ըզգեցել էր սըղոյ նըշան:

Աներեոյթ թըւէր մի ձևով
Բաց էր անում սրտիս մթնիք,
Իւր մէջ արտում տեսի զրած
Ախրոյ ցաւոց շարք անմոռաց:

Բաղդաստեկով ևս նըրան հետ
Աւզի վիճակն իմ անհեթեթ,

Ո՛հ, փշոտէր իմ խեղճ հոգին,
Յիշատակովդ, անողորմ կին:

Տխրամբումնջ տերևոյ մէջէն,
Կարծեցի թէ ձէն մ' ոչնչէն,
Գոչէր, աւաղ, դու խեղճ սրտիկ,
Սիրոյդ փոխան, ստացար չարիք:

Երբ զով քամին զլուխդ էր զգուում,
Երբ ունէին թռչունք խնդում.
Այլ քոյ հոգին լի կարստով՝
Ալիկոծէր սիրոյ ի ծով:

Որքան անոյշ ինձ էն պահուն
Յիշատակը եկաւ մահուն.
Թըւում էր ինձ թէ իմ հոգին
Թողած զիրկիր, սլանար յերկին:

Լաւագոյն է մէկ ծառի տանի,
Մարդերու մէջ ծաղկաւայրսակ,
Աչքերս յուսով կրկինք ուղղած,
Թողլով զաշխարհ, գնալ առ Աստուած:

Քան թէ ապրիլ անբանի պէս,
Մեռեալ սրտով և աղեկէղ,
Անգութ մի կնոջ ոտքերի տակ
Գերեզմանին առնել ճաշակ:

ԳԱՆԳԱՏ.

Ի՞նչ բրի քեզ այ անգութ.
Որ լոյս օրերս սեռ ի մութ.
Տանջանքներու մատնեցիր.
Ի ցաւոյ անդունդ:

Միթէ յանցանք էր իմ սէր,
Որ կեանք մ' ամբողջ քեզ զոհէր,
Իմ սիրախօս հառաչանք
Քեզ բաւական չէր:

Ամենքն զքեզ յարդէին,
Փափուկ ձերբերդ պաշտէին,
Պարծանքն էիր բնութեան
Ու սեռիդ անգին:

Մէկ նայուածքդ էր բաւական
Մինչ արքայից դաւադան
Գանձերն ի քեզ զբրաւել,
Թագունւոյդ արժան:

Ո՛հ, ինչ պակաս էր քեզի,
Սրտիս թեւերն, որ խըզի.
Անգութ սիրոյդ ի ճիրան
Կեանքս, որ նուաղի:

Գեղովդ էիր թագուհի,
Եւ տիրէիր աշխարհի,
Արդեօք շատ տեղ գրաւեցի
Ի հողդ արքունի:

Յոյժ փոքր էի ես մարմնով,
Երմախք դարձած հիւծուելով.
Հողիս միայն էր հըսկայ
Անդայտեալ սիրով:

Գեղեցկութիւնդ էր քու դանձ.
Այլ իմս՝ հողի սիրապանձ,
Բայց առջինն էր մահացու,
Իսկ երկրորդն անանց:

Սակայն շատ հեղ մահացուն
Պատգամաւորն է մահուն,
Անմահին՝ որ կը սիրէ
Ի վիշտըս անհուն:

Բարոյապէս գէթ մեռնի,
Այն սիրահար պատանի,

Իւր շիրմին վրայ Սիրելին
Մահարձան կանգնի:

Ինձ կանգնեցիր գերեզման,
Աստուածուհւոյդ պատուանդան,
Շուրջը փուշեր բուսուցիր,
Յուսահատութեան:

ՆԱՐԺՕ ԿԱՏՈՒՆ.

Նարբօ, Նարբօ, քծնող Նարբօ,
Գեղեցիկ ես, իբրեւ մայր քո,
Ու թշնամին մկանց տան քոյ.
Եկ թաթիկներդ զիրկրս հանգս:

Ամիսն է մարտ, ուր կատուներ
Տանեաց վըրայ հրճուին ի սէր.
Դու ալ զտիր էդ ժը ընկեր,
Յնկնէ նման քեզ մկնկեր:

Գողտրիկ Նարբօն, նման կնոջ,
Է մերթ լալկան ու վայրադուշ.
Այլ երբ շոյես, տնկէ իւր պուշ,
Իւր երախտեաց մաղոտ բողբոջ:

Երբեմն ալ Նարքոն անդուծ,
Խորշերու մէջ պահուի ի մուծ,
Յաւոյ ճիւղ մը արձըկէ սուտ,
Խորտիկն առնու ու փախչի շուտ:

ԱՌ ՕՐ. Ե. Օ.

ԹՈՌՄԱՅ ՇԱՂԻԿԸ.

Ծաղիկդ անմեղ փափկացողուն,
Զարդ պարտիկից կամ լեռներուն,
Ո՛հ, Էր այսպէս վաղ կենաղբաւ՝
Բաղդը անդուծ զքեզ բրաւ:

Միթէ չէ՞ր դու սիրելին
Քայդ նըմանեաց և երկնքին.
Ո՞ր անողորմն արդեօք զքեզ
Դեռ նորաթիթի՞ կորզեց այսպէս:

Այլ թառամած և մահամբձ,
Անոյշ բուրեւս դեռ նման քո քերց.
Այս նորանշան ինձ կը թըւի,
Պատճառն ըսէ՛ զէ՞թ, սիրելի:

«Լոյսի մը ձեռք» ծաղիկն ըսաւ,
«Բաղեց ճակտին զիս զարդ ըրաւ,
«Գուցէ՛ անկից ժառանգած եմ
«Հասն անուշիկ, որ դեռ բուրեմ»:

ԻՂՋԻ.

Երբ տեսնեմ նախկին շողերն արփւոյն,
Իբրեւ ծիրանի պատանք գիշերոյն,
Ում յուղարկաւոր են երգեր թռչնոց,
Կըսեմ, սէրդ իմ, էլ:

Նա, ինչպէս բուսիկն իցող սիրառիթ,
Տաքուկ քրտանց մէջ զարթնու սիրաթիթիթ,
Արեւն ընդ լոյս մրցին աչուին բոց.
Փութամ համբուրել:

Անհոգ և տակշոտ, չարժամաք ակամայ,
Շապիկն բացուի ու ծոցն երեայ,
Կուղեմ նորածին մանկան պէս յայն ծոց
Կեանք ու սէր քաղել:

Կ'սէ անա թամ է. . . չնչենք օդ ազատ,
Ծաղկանց զրկին մէջ, միմեանց միշտ անզատ,

Քաղնեք կոյս վարդ մը, որ թէպէտ ղեռ դոց,
կուղէ սէք բուրեւը:

«Այլ ո՛չ, զ'իրիկուան բացուին իւր թերթեր,
կս ընդ այն բանամ քեզի իմ թեկը.
Գիշերուան եմ վարդ, այլ ցերեկին բոց,
կոկոն փշարդել»:

Ըսի. Յանթեմաց քեզ հիւսեմ պրսակ,
կուղեմ ճակատիդ պճնել բոլորակ.
Յետոյ խաղողին հիւթըն ոսկեղօծ
Գրկացոյ մէջ ըմպել:

Յաջնժամ արբեցեալ, ի սէք ի զինի,
Համբոյրով մը գլուխըս ծնդացըդ վրայ դաժուէ,
Ի խաղ քանարեաց, ի ձայն քոյ երգոց
կուղեմ հոն ննջել:

Այլ երբ, վարդ կատար լեռանը վերե,
Ողջոյն հանգստեան տայ մեզի աբե,
Ես ալ բարի լոյս մաղթեմ, ի քոյ ծոց,
Գամ զիս հոն թաղել:

ԱՌ ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ

ՏԻԿԻՆ. . . Ս. . . * . . .

Արդեօք ո՞ր ձեռք, ո՞ր մտերիմ,
Սիրահառաչ ուստի ղեփիւռ
Այդ քամելեան բերաւ թողուց
Ձեր այտից վրայ լուսասփիւռ:

Չըլլայ, տիկին, որ հաւատար,
Մտերմութեան չէ այդ նըշան.
Իբրեւ զարդ մը ընդունեցէք,
Կարմիրն վայլէ ի շուշան:

Վաղաթառամ է այն ծաղիկ,
Անմեղ տիպարն է ձեր սիրոյն.
Այլ յետ մահու թէ՛ մնայ կարմիր,
Արիւնաներկ սրտիս է գոյն:

ԱՌ . . . *

Ձի սիրեցի քո սև մաղեր,
Խնկարկելով վեհ աչքերուդ,
Փոխան մահու տուրի ստուեր՝
Աքողելով կեանքըս ի մութ:

Կուրծքդ նըման ըսպիտակ ձիւն,
Սիրտդ ալնեքըուտ սառն է ձեան պէս,
Ու ծծեցիր սրտիս արիւն,
Որպէս զի դայն ջերմացնես:

Փ Ա Փ Ա Ք .

Եթէ օր մը բաղդն անդուժ
Գթար մէկէն, ինձ չնորհէր
Հարստութիւն՝ և՛ ոսկւոյ կոյտ,
Գիտես թէ սիրտս քնչ կուզէր.

Քնքոյշ կուսիկ
Սէր ի սըրտիկ
Ըլլար ընկեր
Ինձ միայնիկ:

Ոսկեղինի անոյշ զինի

Լընոյր բաժակ

Լուսագոռնակ:

Ու թարմ խորտիկ,

Շատ համեղիկ,

Փորս ընուի,

Ու նընջէի.

Ջայս փափաքիմ,

Ձի վերջապէս,

Յոր մը անշուշտ մեռնիմ տի ետ:
Ինձ համար էր, որ Տէրն ըսէր,
Ա՛րի, Պէտրէ, ճն, զէն և կեր:

Յ Ո Ր Դ Ո Ր .

ՆՈՒԱԳ .

ձերմեմ մաղերով, պիսօք եռանկիւն,
Հայ եղբարք, նստած զինեռան մ' անկիւն,
Իրարու հետ տաք կը խօսակցէին:
ձարտասան դառնայ հոն՝ խմողն օղին:

Քօնսօլիդ ևւ այլն, աղպային խնդիր,
Շուտ մը դատուելով՝ էք տրուէր վճիւ.
Ու սատանային բորբոքիչ միզէն
Կօնծէին անյաղ, ուտելով մէզէն:

Մին՝ խեղդուկ ձայնով, դարձաւ ինձ հարցուց,
«Թ' ինչ դարման Հայուն վիճակին դձուճ
«Պարտինք մենք ընել, որ բարեկալ»:

Ըսի, ամեն Հայ թող իւր պաշտք ճանչնայ.
«Ծղի մ' ամեն օր թող պակաս կուլ տայ,
«Վինն անոր շնորհէ աղղին ծարաւի»:

ԱՌ *

Բնութիւն համայն է սիրոյ խաղ,
Նա չունչ ունի յուսոյ խաղաղ,
Սիրտս ալ ծաղիկ չունի, աւանդ:

Պարտէղ սրտիս էր սէրդ անդին,
Ատոր վրայ իբր ի բաղին,
Զոհեցիր դու իմ խեղճ հոգին:

Նիթէ երբէք հանդիպիմ քեզ,
Սրտէս ժայթքած իմ արիւնէս
Թքնեմ, ներկեմ տի քու երես:

ՊՏՈՒՂՆ ԱՐԳԵԼԵԱԼ.

Աղամն գոչեց շշաա անդութ ես, Եւայդ իմ,
« Պտուղն պահես, երբ ես անոր քաղցն ունիմ»:
Եւան ըսաւ. «համ տայ պտղոյն, հով Աղամ,
« Թէ մերթ վափաքդ ես պսակել չի փութամ:

« Արդեւքն էր որ պտուղն անոյ ինձ եցոյց,
« Եւ երկուքս ալ յաշխարհ ցաւոց յայս եմոյժ.
« Ուստի՝ թող ինձ երբեմն արգելք ղընեմ քեզ,
« Յայնժամ դոնէ անձըդ ի զրախտ դեռ կարծես»:

ՏՐՏՈՒՆՋ.

Սիրտս ներսէս վառեցիր,
Սիրոյ խարոյկ ղիղեցիր.
Այլ երբ քեզի մօտեցայ,
Ո՛հ, շատ ցաւեցայ:

Եճեայ արձան մ' ես եղեր,
Պաղ է՝ անկենդան կիսամեռ.
Ո՛հ, բայց շատ ուշ իմացայ,
Աւանդ սառեցայ:

Ձմեռուան մէջ վարդենի
Դտնել զժուար կը լինի.
Ջայն ձեռք ձգել տենջայտ,
Ու շատ յոգնեցայ:

Գրկացըդ մէջ գերեզման,
Պատանք՝ զըտայ իմ մահուան.
Երիտասարդ, ծերացայ.
Սրտով քարացայ:

Իմ սէրն ինձ դէմ ըրիր գէնք,
Հողիս ցաւոց վառ գեհէնք.
Յայնժամ յԱստուած դանդաղաց,
Զի շատ ապրեցայ:

Շատ ողբացի ու լացի,
Սրտովս իմ փոս փորեցի,
Կեանքս ալ ահա տամ ընծաւ,
Զի ան ձանձրացայ:

Գարունս ձմեռան սիրահար,
Կորոյս տերեւն հողմաւար.
Կըմայք ճիւղեր փուշ ընծայ
Փոխարէն ստացայ,
Յուսահատեցայ:

ԶՈՀՆ ԱՆՄԵՂ.

Անշուշտ դիտած էք զիշերն երկնից վրայ,
Ուր անթիւ սիրոյ կայծեր շողշողան,
Աստղ մը լուսագլիծ որ անհետանայ
Անհունութեան մէջ. ի քթթեւ ախան:

Գիտունք զայն Ասուտ, Երկնաքար կոչեն.
Այլ ես աղատ եմ կարծել իւր քերթող,
Թ՛առոնք մտերիմ լաւ ողիներ չեն,
Որ գան առ ի մեղ, զիշերոյն ի քօղ:

Կամ յաշխարհ ունայն, աղջկան տնարարող,
Աստղիկն է բաղդին, որ իր կեանքին հետ՝
Վաղանցուկ ի սէր չիջանի անախտ,
Վերաթռիչ անցնի՝ իրրե սիրոյ նետ:

Մինչ աստ հէգ զոհին պաղ զիակին վրայ
Կը ծածկեն ճերմակ խաչով սե քօղ մը.
Ու մօրն արտասուաց կաթիլք մարդարտեայ,
Օրհնած ջրին ակղ, ցողեն ծածկոյցը:

Ո՛հ, վաղաթառամ, նման զըւարթնոյն,
Ծաղկունք ցամաքեալ չորս գին են պատեր,
Ոյց իւրաքանչիւրն թըւի տրտմագոյն
Իրեն զշիւղին սուղըն է բռներ:

Բէ՛հ, թող ատօք յետին անգամ մ' ալ դոնէ
Քանալ ծածկոյն այն, մահուան վերարկուն,
Բր ապագայ մը կեանքին հետ ծածկէ
Անմեղ կուսեկին, հրեշտակաց ի քուն:

Տեսէք, գեղեցիկ զոհին ողորմուկ,
Քեւերն խաչաձև կուրծքին վրայ ծալած,
Ալպեանց ձիւնին սկէս թափանցիկ փափուկ,
Որք ի շունչ մահու անշարժ մնան սառած:

Այլ, սիրոյ աւանդ, դառն ողբերգութեան
Դժբաղդ նիւթ մ' էր նա, որոյ նենգ, կապանք՝
Յետին արարի լուծին ի դամբան
Հոն զիւցաղնուհւոյն շիջանի եւ կեանք:

Զի նախ, չ'սկսած խաղն անազորոյն,
Թատրոնն սքողէ ծաղկեայ վարագոյր,
Նետի մը հարուած պատուէ զայն խտոյն,
Վերջէն՝ զրօշ մահուն ծածկէ սեւաթոյր:

Բ.

Ե՛ւ տխուր տեսիլ, ծածան իւր մազեր,
Ոսկեղէն թեւեր ցիր ու ցան չորս դին,
Էւ անոնց մէջ տեղ զլուսըն կը հանդէլը
Խոր աւուր սիրոյ ոսկեայ ի բաղին:

Սիրտն ալ չի բաղներ սիրով ապարդիւն,
Ու կրծոց վրայ՝ իւր մահկանացու,
Անմահ Քրիստոսի կայր խաչելութիւն,
Յերկէնս հարսնացեալ կուսին փեսացու:

Մերձ մահձին աղքտիկ՝ կանթեղ մը վառած,
Գերեմանական տայր մռայլ շաժանդաղ
Կամ բոց կենսապառ, իւր սրտին պաղած,
Որ հոն շիջանէր ճարճատմամբ, դանդաղ:

Քնքոյշ տղեկ մը, հագած սեւ շապիկ,
Լուրջ դէմքով մըտաւ սենեկին դռնէն,
Ու զործակատար մահուն, միայնիկ
Քահանայ մը՝ լուռ կուգար ետեկն:

Մանուկ տիրացուն կարծեցի զերօս,
Աստուածն սիրոյ սր սրտից տայ վէրք:
Դայր անդ ամբշկոտ՝ դնել իւր զոհն ի փոս,
Սըզոյ շապիկով ծածկած մարմինն մերկ:

Իրեն օգնական առած զալեւոր
Ծերունին մահու, ծպտեալ ի կապայ,
Որ պահ մը թողլով մանդաղը դարեւոր,
Զեռքը խաչ մ' առեր, աղօթք փափտայ:

Ո՛վ. . . սրտապատառ էր այդ տեսարան,
Երբոր ալ անխոյթ՝ մանուկն ու ծերուկ

Առին մեռելը դռնէն դուրս ելան,
Մայրը սառ կտրած՝ կը նայէր խեղճուկ.

Այլ ինչպէս յանկարծ շանթերն ամպահերձ
Պատառեն երկինք, ջուրց հեղեղ ժայթքին,
Մայրն ալ գոռաց արտառօք հանդերձ,
Գոչեց, «Ո՛ր տանիք զաւակս անդինդ»:

ՆՈՒԱԳ

Դժու ալ, երկինք, սա սրտիս պէս մեկամաղձ,
Որ կը կրէ սիրոյ ծարաւըն և քաղց,
Դժու ալ այդպէս մթաղնիս սեւ ապերով,
Որք է՞ք զի վրէժն զլխուս վրայ ի հոլով:

Կապոյտ երկինք, բաց քո երես սիրական
Ինձ՝ որ սիրոյ դռներն յաւիտ գոցուեցան.
Պ'ն մի ծածկեր զանոնսութեանդ ըզտեսիլ.
Թող հոն վնասեն թափառ աչքերս յուսոյ ծիլ:

Զի ալ աշխարհ շատ նեղ կու գայ իմ հոգւոյն,
Ուր վարդն անգամ բաժակին մէջ ունի թոյն,
Զմահ խնդրեմ, կեանքը թըլի ինձ անարգ:

Պիտի սլանայ հոգիս յերկնից ասպարէզ.
Եւ թող պատուար մ' ըլլան ամպերն սեւադէզ,
Բաժնեկող միմեանց հոգիս և զաշխարհք:

ԵՐԵՒԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Այս երկրիս վերայ շատ մը մարդիկ
Զոհ են փառաց միշտ խաբուսիկ,
Կուղեն ըլլալ իշխան հըզօր,
Միահեծան մեծ թաղաւոր:

Ծիրանին է կ'ըսեն չքեղ,
Ոսկի բեհեղ գոհար բիւրեղ,
Ու պատուանդան իրենց գահուն
Ոսկւոյն ի դէզ ըլլայ թաքուն:

Ո՛հ, ես ողբամ վիճակն անոնց,
Երջանկութեան հոն դուռն է գոց:
Զեմ փափաքիր այդ ճոխութեանց,
Զի երբ սիրեմ՝ մեղք է չոր հաց:

Ունենայի խրճիթ մ' աղքատ,
Ուր սիրելույս հետ հոն հանդարտ

Անցնէր օրերս մտերմաբար.
Երջանկութիւնն այն է արդար:

ՀՐԱՆՏ ԱՌԱՄԵՆ.

Փափուկ մատունքըդ, զերթ թեւք սոխակի,
Քաղխէին զղաշնակ. ի ձայն նըւազի,
Ես քովըդ լըռիկ, զմայլեալ ի սէր,
Աչքերս բեզ ի նկատ կային ուղղակի:

Ի խորոց սրտէ ըսի. ո՛վ Աստուած,
Թէ սիրտս ու հոգիս են դատապարտուած
Բանտարկիլ ի սէր յաւէտ նազիլոյս,
Հոն մեռնիմ օր մը, զէրքերով մաշած:

Այլ եթէ մատնեն, դահձին սայրասուր
Սըրոյն հարուածին զլուսս ըլլայ կուր,
Կուղեմ որ անոր մահու պողոլատ
Ըլլայ ճիշդ ձեռով յօնիցըդ սամուր:

Այդ կոկոնածն աչքիդ շրջանակ՝
Փոսըս փորողին ըլլայ օրինակ,
Թող իմ գերեզման այդ ձեռով բանայ,
Որ ի ձն աչացդ հանգչիմ սիրափակ:

ԵՂԵՐԵՐԳ.

Իրիկուն էր, ամպր ի յերկնս շիկնէին,
Երբ ճուղէր ճնճղուկն ի մութ ծառաստան,
Մարը մտնէր արեն լեռան մը ետին,
Ու տեղի տայր զիշերային մթութեան:

Տխրատեսիլ պարտիզին մէջ ամայի,
Ուր քանի մի հազիւ մնային ճեմողներ,
Ուր ծառն ի լիճ աղօտ՝ պատկերն իւր հայի,
Երբ հեղ քամին կը խռովէ իւր տերեւեր:

Մենակ, կռթնած պատշգամի մ՝ երկաթեայ,
Սառած զլուխըս ամերուս մէջ սեղմելով՝
Կը դադրէի աշխատանքէս առօրեայ,
Ու մտադրազ կայի՝ զանցեալն յիշելով:

Այդ լուռ բնութիւնն որ հազիւ թէ ընդհատէր
Շնչիւնէն զեռնաթափառ տերեւոց,
Շատ ճարտասան իմ սրտին հետ խօսակցէր,
Իբրեւ բարբառն անցեալ սիրոյս արկածոց:

Տեսայ լուսինն որ ծառոց մէջ՝ ժպտելէն
Ողջունէր զիս, հին մտերիմ լուսաբոյլ.
Ու տըւընջեան դարթնոյր խորին լիւր քունկէ,
Եւնէր փութով ամպոց մահճէն ձիւնածոյլ:

Յայնժամ յանկարծ ես յիշեցի զառնապէս
Թէ միևնոյն սլարախի մէջ, գիշեր մը՝
Ճեմէինք, երբ նէ ըսաւ «սիրեմ քեզ»,
Ու զողայի իբրեւ ցամաք տեղեւ մը:

Աներեւոյթ ձայն մ' ալ հեզնէր ականջիս,
Քարբառն սիրոյն, որ յայն մահուն էր վճիռ,
Մինչ նէ՛նդ այլում գիտեմ ջանար մոռնալ զիս,
Ու ծաղեցին ցաւք իմ ճակատն ի կնճիռ:

ՍԵՐՆ ԱՆԱՆՅ.

Ահա քամին կը սուրայ,
Գեղեցիկ օդ մ' աւետէ,
Նաւն առադատոն իւր բանայ,
Ըսէ դու ինձ, սիրելիս,
Ո'ր կողմ երթալ փափաքիս:

Տար զիս, ըսաւ, ի յափունս,
Ուր մշտատեւ խէր կըլլայ,
Ըսի իրեն. սիրասուն,
Գեռ բնաւ այն տեղ չէ՛ տեսնուած,
Ուր սէրն ըլլայ միշտ անանց:

ՀՐԱՆՏ ԱՌ. . .

Թէ թաղաւոր ես ըլլայի,
Գային ինձմէ խնդրել հրաման,
Թէ ուր յարմար կը դատէի
Դնել իմ գահ արքունական,
Գետնի վրայ ոտքերուդ քով
Փափաքէի հանգչիլ սիրով:

Թէ բիւր երգեր և նուադածուք
Օրօրէին հեշտ իմ ժամեր,
Քնար քերթողին հնչէր փափուկ,
Հրաման տայի ձայներն զաղբէր,
Եւ լսէի զմայլանօք
Հառաչանքներդ սիրաբորբոք:

Թէ բերելով ճոխ ծիրանի
Մարդարտայեռ՝ զիս ծածկէին,
Աղամանդեայ և արքունի
Թաղով մը զիս պսակէին,
Չանոնք ի հուր կը նետէի,
Քու թուխ մազօքդ ծածկուէի:

Թէ ծաբաւի, տային համեղ
Գինին ըմպել յոսկի բաժակ,
Թէ սեղանըս առատազեղ՝
Ըլլար ընթրիս բաղմատեսակ,

Բաւ էր ինծի քան ըղբիւր զանձ,
Միակ համբոյրըն քոյ չրթանց:

Արքայութեանս իմ անսահման՝
Կենդրոն մը լոկ որոշէի,
Եւ քեզի հետ հոն անրաժան
Պարզ գիւղով մ'ալ զոհ ըլլայի.
Բնակարան մեզ անձաւներ,
Եւ ապարանքըս անտառներ:

Իսկ եթէ զուն բոլորովին
Իմս ըլլայիր սիրոյ ընկեր,
Յայնժամ ես քո ծառայն, գերին,
Կը ծաղրէի երկրիս փառքեր.
Եւ քու շղթայն սլարանոցիս
Գար ինձ անոյշ քան սլասկ ճակտիս:

ԱՌ. . . . *

Սեւափայլ աչքերդ հայլի են սրտի.
Մինչ բոսոր շուրթերդ, ան, վարդ կը հոտի.
Բնութիւն դէմքէդ զաղափար առնէ,
Ծաղկընէր բուսնի, լեռներ զարդարէ:

Սուրբ մտերմութեան սրբազան հրոյ,
Մուսայդ երկնային, ես պաշտօղն եմ քոյ,
Գլխեմ յանդուզն է սիրելն դքեզ,
Այլ ի՞նչ փոյթ, մահ տաս, դարձեալ ինձ պէտք ես:

Եթէ հառաչանք սլանան կուրծքէդ՝
Ուր սեռի մաղերդ խոնին վէտ ի վէտ,
Սիրատապ գլուխս մեղմիկ հովահրեն,
Աչքերս ի համբոյր քնոյ կը փակեն:

Այլ թէ ժպտախառն հոսես արցունքներ,
Մեղաց օձին նման սողուն առուակներ,
Որոնք տրիանաց ձեւայննն դժով,
Թող կեանքս հոն անցնեմ, ի սէր լողալով:

ԼՐՈՒՄՆ ՍԻՐՈՅ.

Ինչո՞ւ, սիրտ իմ, այնքան տկար բարախես,
Ինչո՞ւ, հոգիս, յօտար աշխարհ դու չըւես,
Հարցի սրտիս, հարցի հոգւոյս ես այսպէս.
Ըսին, քենէ թռաւ սէր.
Ըսին, լրացաւ պաշտօն մեր:

Ինչո՞ւ, ճակատ, արծաթափայլ մաղերով,
 Ինչո՞ւ, այտեր, ծածկի՞ք ստուար փուշերով,
 Հարցի այտիս, ճակտիս՝ ձեռքը դգուկով.
 Ըսին, ալ մեզ չէք համբոյր.
 Ըսին, մեռաւ սրտիդ քոյր:

Ինչո՞ւ, շուրթեր, դիակնագոյն դալկանաք,
 Ինչո՞ւ, աչեր, դուք բացխրիկ լուսափակ,
 Հարցի աչացս, հարցի չրթանցս այսդունակ.
 Ըսին, մոռցանք սիրոյ դրառ.
 Ըսին, մեր բիւք չեն ալ վառ:

Ա Ռ Ա Կ.

Պատուհանիս շատ մօտիկ,
 Այգածաղկին տերւոց տակ,
 Զոյգ մ' աղաւնիք բնակէին.
 Արուին գոյներն կապոյտ գորշ,
 Թեւերն կանաչ մութ գոյնով.
 Էղը փափուկ խանդակաթ՝
 Ձեան պէս ճերմակ, այլ ի գլուխ՝
 Ունէր դեղին ապարօշ:

Արու և էգ կերտար թէ՛
 Մէկզմէկ շատ սիրէին.

Կտուց կտցի թեւափար,
 Արուն կուկու մեղմ հնչէր.
 Յետոյ էղն հեռանար,
 Եւ օդուն մէջ սաւառնէր,
 Երեկոյն դար ի բոյն՝
 Չազուց սնունդ կը բերէր:

Արու մ' ուրիշ մխրագոյն՝
 Սիրահարեալ էր իղին.
 Բունին զմայ ծառոց մէջ
 Սպասէր որ տէրն երթայ,
 Եւ սրաթուիչ կը մըռնէր
 Ի բնակարան հոմանոյն,
 Չ'երկնչելով նախանձին
 Հետեւանքէն՝ թ' արուն դայ:

Փետրացցիկ օրն ի բուն
 Արբնային ի տրփանս.
 Իրկունն երբ սիրելին
 Թողուր զխշտին սիրելոյն,
 Էգն սպիտակ՝ ուղեկից
 Կերթար իրեն քիչ հեռուն,
 Կուգար ետքէն կը սպասէր
 Իւր ընկերին դարձն ի բոյն:

Սակայն օր մ' ի պատուհան՝
 Ծաղկըներս երբ ջրէի,
 Յերեկ ատեն ուր արեւ

Հնոցի սէս հուր կը թափէր,
Ահա յանկաքժ դորշ արուն՝
Աղաւնեկին կողակից,
Կասկածելով վրայ հասաւ
Տեսաւ իճիւրն վատչըւէր:

Կու կու երգերն դադրեցան՝
Կտուց կտցի մահացու,
Երկուքն արու և մին էդ՝
Կռիւ սկսան աղաւնիք:
Կարմիր արեան կաթիլներ
Երբեւ նշանք մատնութեան,
Շուտ ներկեցին սպիտակ,
Ձիւնափայլ թեւք խեղճ իզին:

Երկու արուքն առին վէրք,
Չադունք բոլոր ցրուեցան,
Ու փճացաւ թեւաւոր
Բունին խոնարհ գերդաստան:

Էդ աղաւնին մահացու
Հարուած մ' առած իւր կողին,
Բակը ինկաւ ու խորտիկ
Նդաւ քաղցած մեր կատուին:

«Ահա այսպէս ապօրէն,
Կըսէր մայքըս սիրասուն»

«Յէրը տուներ կը քանդէ,
«Աղաւնեկին մինչ զբոյն»:

ՀՐԱՆՏ ԱՌ. . . * . . .

Պաշտելով քեզ չեմ կշտանար,
Հրեշտակ սիրոյ սիրապատար.
Մեռնէի ես անմխիթար,
Թէ սիրտդ ինձ անփոյթ ըլլար:

Կեանքէս ի զատ քեզ սիրելի,
Կուզէի տալ բան մ' աւելի,
Չի երկրիս վրայ այս ատելի,
Մէկ հատիկս ես իմ պաշտելի:

Սիրտ մ' ունիմ լոկ, զայն քեզ յանձնեմ.
Օրերս ալ քու գիրկըդ անցնեմ,
Թէ հոն ըսես, ես քու զանձն եմ,
Սիրտս ըսէ քեզ, սիրոյդ խանձն եմ:

. . . Կենացս հոգւոյս ես նըստատակ.
. . . Խորան սիրոյդ է անապակ.

Յո սիրելիդ եմ քու Հարմակ,
Դու իմս Աշխէն սիրապսակ:

Անմահ սիրոյ ջահ երկնալոյս,
Երջանկութիւն դեռ նորարոյս,
Դու աի ըլլաս իմ սէրն ու յոյս,
Գերեզմանիս նաև յայնկոյս:

Այո . . . այո . . . չիրմէս անդին,
Դըրանցը մէջ կենաց բանտին,
Անմահութեան և իմ դրախտին
Միակ ծաղիկն ես դու անգին:

Ն Ո Ւ Ա Պ.

Տես, զրկաց մէջ այդ լեռներուն լուսածաղիտ,
սի, ընկեր, գանձ մը ունիմ ես ծածկած,
Երոց կատարքն երկնից դրացի են վճիռ,
Վերջալուսոյն ողջոյններէն չիկամած:

Հոն ոսկհանք մ' ունիս, ըսաւ ինձ ընկերս,
ամ ծառի մը գաղտագողի շուքին տակ

Թաղուած սլահեա ոսկւոյ ականց ըզմըթերս,
Որոց հողիդ հանէ ի թունտ դիշատակ:

Ո՛հ, կը խաբուիս, յարեցի ես, աղատ եմ.
Չունիմ ոսկի, հարստութիւնն ալ կ'ատեմ.
Երջանկութիւն չի տար մետաղն իմ սրտին:

Պարզ գեղանի կոյս մը կայ հոն միայնակ,
Որոյ սրտին մէջ սէք վառի անապակ.
Ահա այդ է լոկ քերթողին գանձքն անգին:

ԻՄԱՍՏԱԿՆ

Վայ, անմիտ սպուշ,
կանուխ և կամ ուշ,
Ինչ ըլլալըն
Ալ հասկըցուց,
Ո՛վ Անըզդոյշ:

Լսելու տըգէտ,
Խօսքի ալ անպէտ,
Ոյժ ալ չունի,
Որ գէթ կրրէ
Բեռ կամ համետ:

Սրտի զգացմանց,
Ամեն գիտութեանց
Եւ արուեստից,
Հակապատկեր
Միտք անթափանց:

Քնաւ չո՛ւնի ճաշակ,
Գլուխն անմըշակ,
Փոքրիկ հոգւով,
Տափակ ճակտով,
Եւ այլանդակ:

Մարդու մը ձիւքերն,
Կարողութիւններն,
Իւր մարմնոյն մէջ
Ի՞նչ են կապեր,
Ճարպ են դարձեր:

Ձի կը ձեւացնէ
Թո՛ւ ամեն բան գիտէ.
ձիւդ այդ ձեռով,
Իւր բուն մտաց
Խաւարն յայտնէ:

Լոյսին մ'երևար,
Մտիլ ի խաւար,
Գնա՞ տարրիդ մէջ,
Ձի հոն բնակիլ
Լ: քեզ յարմար:

Երկայնամբո՛ւ չէ
Որ ուսմունք փնտռէ,
Թող տայ քաշեն
Թէ ականջը
Երկընցընէ:

Այս քիչ անսկիտան,
Արարած անրան,
Ամենքն ըսեն՝
Լոկ խօսիլը
Թէ իմանան:

Այլ աշխարհիս վրայ,
Անպէտ բան չիկայ
... Նա ալ պաշտօն
Ունի, գիտցի՞ք,
Ամենօրեայ:

Զայն ճանչցողները
Պիտի զգան յարգը
Իմաստունին.
Ահա այս է,
Իւր պաշտօնը:

Իսկ անտանելի
Յաւ կը տայ գլխի,
Հիւանդութիւն
Է ունկընդրաց,
Շատ տաղտկալի:

« Որ քարն որ շարժեն,
« Զիս տակէն վերցնեն».

Այսպէս կ'ըսէր,
Պարծենալով
Անմըտօրէն:

Այլ քար մը կայ,
Թէ գնեն իւր վրայ,
Անոր տակէն,
Կաղաչենք որ,
Երբէք չ'եկայ:

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՐԲԵՆԱՄ.

Իմ փափկասուն սիրելին
Երբ օր մ' արբած գիտ տեսաւ,
«Մի արբենար, գ' իմ սրտին»
Գոչեց ճիւղաւոր շատ մեծ ցաւս:

Ըսի, եթէ գինովեամ,
Դու ես պատճառ, նազելիս,
Վշտերս անով գէթ մոռնամ,
Ոչ անտարբեր կը նայիս:

Զի մեղի գիւնին ինձ ինչ պէտք,
Թէ քոյ չըթանցդ համբոյրներ
Վառեն սրտէս բիւր աղէտք,
Շուրջս պատեն զբախտներ:

Քեզ զգուշիւ, իքոյ գիւղ
Տենջամ ի սէր արբենալ.
Երջանկութեան խոյ պատիրք
Կուղես ինձմէ զըլանալ:

Անողորմ ես միշտ ինձ հետ,
Լեզուիդ սիրտդ հակառակ.
Թէ իմ կեանքս է քեզ անպէտ,
Գէթ սէրս մ' ընել նըշաւակ:

Յանցանքներըս յատկութիւն
Անշուշտ քեզի թըւէին,
Եթէ սրտիդ մէջ աւիւն
Ըլար սիրոյ, թանկագին:

Զես գիտեր թէ գերիդ եմ,
Սիրոյդ չըթայն իմ մանեակ.
Ծանրացնես զայն, ո՞ր դժխեմ,
Պատժապարտին զերթ կապանք:

Մի յանդիմաներ
Անիորձ պատանին,
Որ վառեալ ի սէր

Զուարթնոյդ երկրածին,
Խայթի ի փըշոց,
Միայն վարդենւոյն,
Յանքուժեկի խոց,
Որ սիրոյ է բոյն:
Թ' անոր դեղ չիկայ՝
Ի շունչ հոմանւոյդ,
Անշուշտ արբենայ,
Ուրեմն, քեզ թ'նչ փոյթ:

—
Զէ՛ դարմանայի,
Որ գինւով խարէ
Վէրքն արիւնալի,
Պահ մը զովացնէ:
Սիրոյդ այգիին
Որթն. է անպըտուղ.
Թողուս տակառին —
Մէջ, թշուառն ի լուղ:
Ո՛հ, անիրաւ ես. . .
Անողորմ, անգութ.
Փրկեւ մէկն ուղես
Շիրմէն հաւ մութ,
Բառ մը թող հընէ
Վարդածոց բերնէդ,
Մահն իսկ կը վանէ,
Եւ կ'ընէ անհետ:

Զի ուր դու կաս, հոն սէր կայ.

Եւ ուր որ սէր, անդ ես կեանք.
Առաջինն է որ միշտ կուտայ
— Միւսին երկնից բիւր հրճուանք:

Եւ երբ թշուառս արբենամ
Գինւոյ բաժակն ի ձեռին,
Գիտցիր, որ ես կը բաղձամ
Վերջ տալ անսէր իմ կեանքին:

Զի թ'նչ օգուտ ինձ տպրիւ,
Երբ չը սիրուիմ ալ քննէ,
Սրտիս բողբոջ, նորածիւ,
Կեանքս ալ խամրի յինքնէ:

Երբ գիրկըդ ինձ կը մերժես,
Զիս միշտ սիրել երգներով,
Յայնժամ պէտք է որ ներես,
Թէ հոն գլորիմ ես գինով:

Ա. Լ. Մ Է.

Ո՛հ ի՞նչ վեհ է իւր նայուածք,
ձերմակ գունատ դէմք մ' ունի,
Գեղեցկածին եւ նրման
Անահտայ հին արձանի:

Երբ կու քայլէ չի կարծուիր
Ք' արարած մ' է հողեղէն.
Յաւերժահարս, որ կուգայ
Դից Եղիսեան զաշտերէն:

Ձեւեր ունի նէ մարմնուկ.
Իբրեւ տատրակ թեւաբեկ՝
Յ'ալիս ծաղկանց կը լողայ,
Սիրոյ կապարճն ըրած զեկ:

Գուցէ Աստղիկն է էնի,
Մայր տրտիանաց ջրածին,
Որ գայ ի տես իւր զոհից,
Շիրմաց ի մութ յանկողին:

Պէտքերիս պէս մենակ,
Յերկինս թողեալ ըզ Տանթէ,
Աշխարհիս մեր վաղանցուկ,
Դժոխքին ալ այց ելնէ:

Սակայն սէտք է՛ զարմանաք,
Եթէ իւր դէմքն ու ճակատ,
Տեսնէք գունատ վշտահար,
Աչերն երկնից ի նըկատ:

Զի սէր ունի նէ անհուն
Իւր սրտին մէջ ջերմաջերմ.
Հառաչանքը սիրելւոյն,
Փչեց բերաւ հոն անոր սերմ:

Որոյ բոցը է՛ բաւեր
Խանձելու լոկ առանձին
Շրթանց, այտիցն ալ կայծեր,
Խառներ է իւր կրակին:

Ահա ինչո՛ւ միշտ գունատ,
Դալկադէմ է և տըխուր,
Այլ նորանչան փայլ մ' ունին
Լանջք զիցունւոյն զեղակուռ:

Յախճապալեկայ զինչ լապտեր,
Չահիւ ի բոց թափանցիկ,

Սիրոյ խարոյկն իւր կուրծքեր
Կը մատնէին խաաղիկ:

ՍԻՐՈՂ ԿԻՆ.

Կին մը որ սիրէ,
Պատկառանք ազդէ
Այլ եթէ ժըպտի,
Չէ բնաւ ի սրտէ:

Եթէ ես ուզեմ,
Դադափարն վըսեմ
Տեսնել արարչին,
Յերկիր այս նըսեմ.

Կը խնդրեմ կիւն մը,
Ոյր սէր կայ սիրտը,
Որոյ լոկ յուշիկ
Թանան աչքերը:

Պարտինք մինք բոլոր
Մեծարանք էնոր
Ընծայենք իրրն
Ողւոյ մ' երկնաւոր:

ԲԱՐԿԱՅՈՏԻ.

Բենիամինըն Ֆրանքլին
Կ'ըսէր թէ Վենն նողկալի
« Անձինքըն դէր եւ ուժեղ,
« Որ վառօղի պէս բռնկին,

« Շիջանին եւ նմանապէս:
« Առողջ կ'ըլլան, կարմրադէմ,
« Ու քիչ մըն ալ շատախօս.
« Սրտով բարի, ժանտ երեսս:

Համակարծի Ֆրանքլինի,
Համարձակիմ լոկ յարեւ,
Թէ այնպիսին ինքն իրեն՝
Վ'նաս կուտայ ցաւալի:

Ինչ որ ունի դրսըւանց,
Կրակ ու ծուխ է դիւրափառ.
Կը զայրանայ, այլ երկչոտ՝
Ձգուչանայ ի վտանգաց:

Բարկացոտն արտաքուստ,
Որքան ըլլայ քստմնեկի,
Թէ իւր անձին վնասակար,
Կամ ուրիշին ալ մօտուստ:

Հաւատարիմ կատաղի
Շունին ունին ըզտիպար.
Խօսքով մ' անոյշ շատ անգամ,
Զայրոյթն փոյթ խաղաղի:

Կամ ամսկին սլէս շանթաբեր,
Որ մթաղնի, հուր Ժայթքէ,
Յետոյ խկոյն տեղի տայ
Արեղական ի յեթեր:

Ո՛հ, այսպիսին, հաւատան,
Վտանդաւոր չէ այնքան,
Որքան անձն այն, որ ի կիրք՝
Հանդարտ ժպտի, դալկանայ:

Թ' անանկ մէկուն հանդիպե՞ք,
Որ բարկանայ կորազլուխ,
Վատ աչքն ունի բորենւոյն,
Խածնէ շուրթերն իւր մեղմիկ:

Փախէ՞ք անկից, հեռացէ՞ք,
Ոյն ժպտին տակ ճիրան կայ,
Դէմքին վրայ սառ, սիրտն ոճիր,
Աչքերուն մէջ ոխ դտնէ՞ք:

Զի ոխակալ օձ մըն է,
Մտղկըներու տակ սլահուած,

Աւարին վրայ յարձկելու՝
Յարմար առթի կը սպասէ:

ՀՐԱՆՏ ԱՌ ԱԼՄԷ.

Ո՛հ, որքան անոյշ ես, նէ ինձ ասէր,
Երբ իւր թուխ վարսօք երեսըս շոհէր,
Ուր իւր ճիւղնափայլ ձեռացը մասնէր
Դալուկ ճակատըս սիրով փայփայէր:

Դ՛հա ես, դռէի, սրտին իմ հատոր,
Միակ քաղցրութեան՝ աղբիւրու ծործոր,
Սիրտըս հայելի դիմացդ անպղտոր,
Է միշտ բոցատենչ ու սիրայորդոր:

Ինձ նայէ, կըսէր, աչքերդ դարձուր
Պահ մը իմ վրաս, ու կեցիր դու լուռ.
Ու իւր ծիրանի չրթերն հատկըտուր,
Կրկնէր ինձ սիրոյ զերդում սիրալուր:

Այդպէս գիշերնդիտուն ես սիրադալար,
Փոխանակէինք համբոյր անդադար.
Այտերուս վրայ, արցունքիս պալար,
Իմ համբոյրներուն էր քաղցրիկ աւար:

ԿԱՂԱՆԴ:

Կաղանդ է, մարդիկ կաղանդէքներով
Բեռցըւած, վխտան ի տիղմ ի փողոց,
Նոր տարին մաղթեն միմեանց սիրով,
Ամենուստ լըսուի ուրախ չչնկոց:

Որբ և անօթի տղեկ մը մուրացիկ,
Ողորմուկ կռնակին պատին կրթնած,
Ոտքերն ցեխին մէջ, կը մուրայ հացիկ,
Շրթունքը ցամքեր, այլ աչքերն են թաց:

Հարուստ մը կառքով անցնէր այն ճամբէն,
Գրկին մէջ առած մանկիկ մ' ոսկեհեր,
Ու դայն զգուելով, մնչէր ականջէն,
Պխտի տայ կաղանդն քեզ ճովա ընծաներ:

Մուրացիկն անոնց ձեռքը կարկառեց,
Չուզեց կաղանդէք, այլ հացի մը զին.
Ողորմութեան տեղ, փոխարէն վայլեց
Կառքէն սըրըսկուած կաթիլներն ցեխին:

Ի՛նչ հակապատկեր. մին յերջանկութիւն,
Դըրէր իւր հօրն հետ կառքին մէջ հանգիստ.
Այլ միւսն անօթի. . . անկողինն իւր ձիւն,
Նշխարհ իրեն դէմ, անգուլթ է և խիստ:

Մեծատան որդին երբ մտնէ ի տուն,
Կաղանդ մոմ ընծայք դայն դիմաւորեն,

Ծնողին խանդակաթ, համբոյքը սիրասուն
Նոր տարւոյն զըռանց բանալիներն են:

Մինչդեռ մըթին մէջ լքեալ երկխայն
Խարխափէ անտէր, սովամահ մեռնի.
Իբրեւ հին տարւոյն պատկերն՝ լըռելեայն,
Շրջանէն դադրած յաւէտ չիջանի:

Սակայն աշխարհիս հաճոյքն անցաւոր
Ցնդին զերթ շողի, մոմերը մարին.
Փշրին ընծաներ, և երկիրս կըլոր
Դառնայ շարունակ դժգոհ, տխրաղին:

Բայց այդ աղքատիկ մանուկըն քաղցած,
Նրթայ երջանիկ, յերկինս իւր հօր տուն,
Ուր որ լոյսերը միշտ մընան վառած,
Ուր որ մշտատե կաղանդ է դարուն:

ՁԵՐԳԵՆՔԻ, ԱՆ, ԳՈՐԾԵՆՔԻ.

Ո՞վ է անձն այն, որ չը սիրէ,
Քանց ամենայն զարդերն երկրի,
Եւ առաւել ընտանիքէ,
Բնիկ իւր ազգ, հողն հայրենի.
Եւ ո՞ր քերթող չուզէր երգել,
Շիջեալ փառքերն մեր նախնի.

Սակայն ալ բաւ է. անցեալը չերգենք,
Յօգուտ ներկայիս, խորհինք և գործենք:

Մասկնագիրք և քերթողներ
Գովիցին Հայն ու զՀայաստան,
Զիւր աւերակք, փառքերն համայն,
Շիրիւք, պալատ ու բուրաստան,
Ի յիշատակ մեր զիւցաղանց,
Սիրտք մեր ուռին հպարտանան.

Այլ արդ փառաւոր անցեալը թէ գովենք,
Գոնէ ներկայիս համար ալ գործենք:

Ամայի է վայրն արդ տըխուր,
Ուր որ շիրիւք կան մեր նախնեաց,
Եթէ այդ հարց դամբանի մօտ,
Զի կայ դպրոց իրենց մանկանց,
Որոնք ի լոյս յառաջադէմ,
Առնեն փութով ուսման ըզգանձ.

Ի փառս անցելոյն, որոյ սէր տածենք,
Յօգուտ ներկայիս դպրոցներ կանգնենք:

Երգը վայլէ լոկ այն ազդին,
Ոյր փառքն ու բազդ դեռ չեն մարեր
Հայոց քնարին երգեր կորան,
Ժանգոտեցին զայն արցունքներ.
Գոնէ լըւանք ցաւոց յայն գետ,
Սա մեր սրտին մուրն ու վէրքեր.
Ու մեր զիմաց վրայ ժըպիտ մը աննենդ
Փայլի, թ' ինպաստ հայրենեաց գործենք:

Ո՛հ, քնչ օգուտ սիրել երգերն,
Կամ Մասիսը ձիւնակատար,
Մինչ չատ Հայեր սըրտներուն մէջ՝
Կը կրեն անոր ձմեռն ու սառ,
Զի պաղած է սէրն հայրենեաց,
Լեզուն օտար, իրենք օտար:
Ոն ժամանակ է եղբարք, ալ չերգենք,
Սիրենք ազգերնիս, միաբան գործենք:

Հայ ծընելըս ինձի համար
Կը համարիմ պարծանք ու բազդ,
Զի առաջին ազգն է յաղինս
Տաղանդաւոր, թէպէտ դժբաղդ.
Սակայն չըլլայ որ մոռնանք բնաւ,
Թէ՛ մեր օրրանն եղաւ դըրախտ:
Ուստի եղբարք իմ, ազգերնիս սիրենք,
Յօգուտ ներկայիս չերգենք, այլ գործենք:

Հիմակուան դառն ողբոց յաղմուկ
Երգք անցելոյն կը շիջանին,
Մեռեալ փառքերն մոռնանք ի ահա՝
Կենդան մեռեալ թշուառ ազգին,
Որ ի խաւար տըղիտութեան՝
Ճար փնտըռէ խեղճ վիճակին:

Ուրեմն եղբարք իմ, լըռենք ալ չերգենք,
Ազգիս յարութիւն տալու ջանք ընենք:

Յիմար բան է անցիլը լալ,
Ու ներկային ըլլալ անհոգ.
Թէ ալ ազիւնք ունին հուր, ղէնք,
Թագ, ծիրանի, արիւնտուգ,
Մենք ալ ուսմամբ յառաջ դիմենք
Լուսաւորինք, փայլինք մեր մտօք:
Այո՛, եղբարք իմ, չարտասուենք, չերգենք,
Հիմիկ, էլ ժամ է, պաղ արեամբ գործենք:

Ինչպէս ցաւոց, յայս փորձաւայր, ...
Ամեն ունի ըսկիղբ ու վերջ.
Փառքն ու վշտերն ալ շուտ անցնին,
Ամեն ունի դիւր ելե՛ջ.
Օր մ' ալ դայ որ թշնամին լայ,
Մինչ Հայաստան գուարթ է յիւր մէջ.
Մեր կարգն ալ տի դայ, խնդալու սպասենք.
Արդ փոխան երգոց խորհինք ու գործենք:

Ուշ խնդացողն, լաւ կը խնդայ,
Փառքն աշխարհիս է մի սանդուխ,
Վարն են Հայեր, վերն են օտարք,
Այլ չվճատինք, ուշ կամ կանուխ՝
Անոնք իջնեն, մենք տի ելլենք,
Օրէնք մ' է այս, ատենն է սուղ:
Մինչ յայն, ո՛վ Հայեր, պատրաստուինք, գործենք.
Մէկ որ հոն ելլանք, յայնժամ լաւ կերգենք:

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԻ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻԻՆՔ

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՈ ԱՌ ԵՐԵՄԱՅՆ ԻԻՐ ՀԻԻԱՆԴ,
Փարիզու պաշարման ատեն:

Հարունակես եթէ ըլլալ այսպէս դունատ դալկահար
ի մթնոլորտ մեր այս խեղդուկ,
Թէ քեզ տեսնեմ մտնել ի ստուեր ճակատադրիս իմ
խաւար,
Ես ծերունի՝ դու ալ մանուկ:

Ես որ տեսնեմ թէ չփոթին չղթայքն աւուրց մեր
կենաց,
Երբոր զքեզ ծնդացըս վրայ
Դրած, նկատեմ լուռ հիացմամբ, և զմահ խնդրեմ զըր-
կաբաց,
Քենէ հեռի, ինձ մերձակայ:

Քնքոյժ ձեռքերդ միշտ թէ լինին այդպէս նիհար,
Թափանցիկ,
Յօրորոցի թէ սիրաքուն
Թուիս սպասել փափուկ թեւոց, զերթ նորածին մի
թռչնիկ

Դեռափթիթ և դողդոջուն:

Թէ քեզ չի թուիր հաւանական յերկիր այս մեր ար-
տասուաց:

Արմատանալ երկար ատեն.

Թէ, Ժանն, այսպէս տի թափառին մեր կեանքին մէջ
գաղտնադդեաց,

Անոյշ աչկունքդ լուսեղէն:

Թէ չի տեսնեմ քեզ միշտ զօրեղ վարդ այտերով և
ուրախ,

Թ' երազացնոր տըխուր ըլլաս,

Թէ չի փակես քու ետեւդ այդ դռնակը կենսա-
բաղիս,

Ուսկից որ դու մեզ կ'ուզաս:

Թէ չի տեսնեմ քեզ յար ի Ժպիտ, իբրև բամբիշ գե-
ղանի,

Գեղեցկաքայլ ու կենսալառ.

Թէ թուիս ըլլալ պանդուխտ անմեղ և վաղանցիկ
փոքր հոգի,

Որ աստ կենալ չկամենար:

Ս'է այն ատեն պիտի հաւտամ թէ յայս աշխարհ՝ մերթ
օրրան:

Կրնայ շփոթիլ հետ պատանքին.

Եւ թէ զուարթուն մ' ես ուղևոր որ երկնառաք իմ
պաշտպան

Դաս տանել զիս ընդ քեզ յերկին.

Վ. Հ ի ւ կ օ:

ՕՐՈՐՈՅՆ.

Յառադաստի մըթաղին,
Սեղանի մը մօտ փոքրիկ,
Նընջէր մանկիկն յանկողին,
Ի ստուեր մօրկան սիրայնիկ:
Եւ երբ նիրհէր նա հանդարտ,
Երկրիս համար փակուէին
Արտանունքն իւր վարդ,
Երկնից համար բացուէին:

Ո՛հ չճտ բաներ երազէ,
Երբեմն ալ տեսնելով
Ծովեղբորն աւաղէ,
Աղամանդեայ չողերով
Արեգակունք բոցեղէն,
Եւ ընդ տիկնայս գեղանի,
Ուր հոգիներ կը կըրեն

Գրկերնուն մէջ սիրայնի:

Միշտ հիացմամբ երազէ,
Տեսնելով ջինջ առուակներ,
Անոյ՛ ձայն մը որ լըսէ
Ջըրոց խորէն արծթա՛հեր:
Տեսնէ հայրիկն իւր մօտը,
Գեղեցկազոյն իւր քոյրեր,
Թեւեր ունի մայրիկը
Ինչպէս երկնից թռչուններ:

Բիւր հրաշալիք տեսնէ նա,
Գեղեցկազոյն քան զամեն,
Ու սրահներ կը չենայ,
Շուշանազոյն վարդերէն:
Տեսնէ զմայլմանց ըզըճակը,
Յորում սահին փոյթ ձըկունք,
Յորում ալիքք անասակ,
Գդուեն ոսկեայ եղեգունք:

Երազէ դեռ ո՛վ մանուկ,
Նիւրճէ, ո՛վ իմ սիրելի,
Զխտէ հողին քո փափուկ
Ո՛ւր գնան օրերդ զարնայնի:
Զերթ ալեկորդ ծովուն բոյս
Թէ ընթանաս, քեզ ինչ փոյթ,
Զուրըն հոսի, չի կայ յոյս
Մինչդեռ ննջես դու անփոյթ:

Դու անխորհուրդ և անհոգ
Գընաս ուղիդ և նիրհես,
Եւ անձկութիւնն անողոք,
Իւր ձեռքըն մահակէդ,
Ըղունգներով գօսացեալ,
Քոյ ճակարկն վրայ ջինջ ու լայն,
Յորս չեն կնճիւք ակօսեալ,
Զի տի զըրէ ավաղորդայն:

Անմեղութիւն նընջէ տրդ,
Եւ հրեշտակք նախազգաց,
Երկնից ի զասըս զըւարթ,
Ճակատադրին մահացուաց,
Տեսնելով զայն անտաղնապ,
Լըռիկ, անվախ և անդէն,
Արցունքներով սիրատասլ,
Քնքոյ՛ ձեռքերն համբուրեն:

Եւ համբոյր տան զըւարթունք
Շրթանց մանկան, որ տեսնէ
Ի մրափ՝ իրենց արտասունք.
Եկ, Գաբրիէլ, նա մնէ.
Հրեշտակըն ահա գայ,
Օրրանն օրրէ մեղմազին,
Մէկ մատն մանկան բերնին վրայ,
Յոյց տայ միւսովըն զերկին:

Թէպէտ մայրըն սիրական,

Պատրաստ իւր քունն օրելու,
Յնորք մը կարծէ կամ երազ
Է իւր մանկան այցելու:
Պարծենալով նրկատէ,
Լըսէ չնչիկն սիրաբոյր,
Եւ ի ժըպիտ զայն դրդուէ
Սիրագործով ի համբոյր:

Ն ո յ ն.

Chose vue un jour de Printemps.

ԴԱՐՆԱՆ ՕՐՈՎ ՊԱՏԱՀԱԾ ԵՂԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ,
Չ. Հ.

Հեծկըլտանքի ձայն լսելով, զուռն հըրեցի կիսաբաց.

Չորս զտակունք ծնրադրէին մերձ դիական մօր սառած,
Ամենայն ինչ այս տեղւոյն մէջ սարսափ ազդէր տեսնողին,
Խըշուոյն վրայ կտարածուէր՝ հազիւ ծածկած ձկտեալ դին:
Ուրուականին դերեղմանի ունէր արդէն երեւոյթ,
Ձի կար կըլրակ, առաստաղէն խարխուլ թափէր յարդին
կոյտ:

Եւ մանկունքըն այդ չորեքին խորհէին դերթ ծերունիք ....
Եւ ի ստուերի ի սեաւ միգան երկէր իրը վերջալոյս,
Դառն ժըպիտ մը, խեղճ մեռելոյն զունատ շրթանց վրայ
անյոյս.

Եւ վեղամեայ առջինեկըն կարծես հեղիկ մըմնչէր.
Ոճեսէք դուք այս մեր մութ վիճակ, յորում բազմն է մեզ
դրեր:

Ո՛հ, ոճիւր մը գործըած էր այդ սենեկին մէջ խաւար,
Եւ այս ոճիւրն ահաւասիկ... երկնքին տակ լուսավառ,
Կար կին մ' ազնիւ, կին խելահաս, ու սրտով ալ շատ բարի,
Որոյ Աստուած ալ երկնքէն նայէր աչօք զըթալի.
Գուցէ լաւ էր ճակատագիրն... այլ նա խոնարհ այլ մ'
ունի,

Գործաւոր մը, և երկոքին վարէին կեանս աղքատի,
Միմեանց նեցուկ, դառն ըմպէին կենաց բաժակն ի ծարաւ.
Յանկարծ թշուառ կնոջն ամուսին՝ Գորերայի դոհ եղաւ:
Ու նա այրի, չորս զաւակով, մընաց մինակ չըքաւոր:
Գիշեր ցերեկ աշխատելով, ինչպէս դաշտի մը բանորր,
Գործունեայ էր, և խնայող, և ուշադիր, մաքրասէր,
Այլ մահիճըն չունէր սաւան, կըրակարանն շիջանէր:
Այսու հանդերձ չի դանդաղեցաւ, ծառայելով ուզողին.
Յարդէ փսիւթ հիւսէր անթոյլ, կարկտէր դուրպայս ցնցո-
տին,

Մանէր, ուրէր, հսկէր գիշերն, և անդադար աշխատէր,
Զուակները սնուցանէր.... և վերջապէս համեստ էր:
Օր մ'ալ յանկարծ իւր տանը մէջ մեռած գտան եղկելին:

Ո՛վ Աստուած իմ մինչդեռ անունդն երկիր զեղու բոլորին.
Բուսնին մարդեր, ծընի երկիր պըտուղք, բանջարք և ցորեն,
Մինչդեռ ծառը տապալելով, կրկին թողու իւր սերմէն,
Եւ մինչ ամեն ապրի ուրախ, յողորմութիւն քոյ Աստուած..
Եւ թէ ճանճն իսկ ճանչնայ՝ դիմէ ծառոց տնկոց խիժա-
մած.

Եւրոյր առուակն ալ կը մեղմէ ծարաւն անտէր ճնճողուկին,
Եւր գերեզմանք գիշակերաց՝ շնորհէն սնունդ ազաւակն,
Մինչդեռ բնութիւնն ի ծոց խաւար տայ ապաստան դայ-
լերու,

Հայթհայթէ հիւթ ճճեաց զեռնոց, և արքայիկ օձերու,
Սարդս մեռնի, քաղցէն մեռնի, այդ մարդկութեան
սպանչէն,
Աճրադործն այն յանձուն Թճիրս, ծնեալ մարդկանց մութ
դասէն:

Ո՛հ Աստուած իմ... ինչո՞ւ արդեօք սրբն ի պատանս մահա-
քուն,

Գուէ, աւաղ, քանօթիւ Լամ... չէ մի մանուկն ալ թռչուն.
Ինչո՞ւ պակսի օրորոցին, այն որ ի բոյն կայ ձաղուն:

Victor Hugo
Les enfants.

Ave, dea, Moriturus te Salutat.
ԱՌ ՏԻԿԻՆ ՅՈՒԴԻԹ ՄԱՆՏԼԶ.

ՆՈՒԱԳ.

Գեղեցկութիւն և մահ երկուան են էութիւնք խորագոյն,
Եւ իրենց մէջ պարունակեն այնքան ստուեր, լոյս երկնա-
դոյն,
Որ քոյր թըլին, միանդամայն արդասաւոր են չ'ահեղ,
Նոյն առեղծուածն ու նոյն գաղտնիքն ունենալով միասեղ:

Կունայք, կանայք, զեղեցկաձայնք, սիրահայեացք, սև
մազեր,
Ոսկեզանգո՞ւրք, կեցցէք, մեռնիմ, ունեցէք Գող փայլ,
հրապոյր, սէր,
Ո՛վ մարգարիտք, որ ծոցն ի ծոց խառնէ իւր մեծ կոհակաց,
Ո՛վ յուսեղէն թռչունք սիրոյ, այս անտառին սեղազեաց:

Երկուքիս ալ ճակատադիրն, Յուդիթ այնքան նմանին,
Որ չի թըլիր հաւատալի, Լթէ դիմաց մեր հային.
Զ'Աստուածային վիհն երեսայ, հանգոյն աչացող մէջ վըսեմ:

Այլ ես զգամ հոգւոյս ի խոր զաստեղադարդն այն անդունդ:

երկուքս ալ ենք զրացի, Տիկին, երկնից լուսադունտ.
 Վասն զի զուք զեղեցիկ էք, և վասն զի ես ծեր եմ:

Ն ո յ ն .

ՎԱՐԴՆ ՈՒ ԳԵՐԵՋՄԱՆ.

- Գերեզմանը հարցուց վարդին.
 « Ի՞նչ կընես դու երբ ծոցդ ընկնին
 « Արշալուսոյ ջինջ արցունքներ Ծ :
 Վարդն ալ հարցուց, ադու ի՞նչ կընես
 « Այն՝ որ գլորի ի մահաղէզ
 « Քու մշտաբաց վշիդ ի ստուերո :

- Ըսաւ վարդն. «ճվ նըսեմ վիրապ,
 « Արցունքներէն այդ սիրատապ,
 « Հանեմ բուրում մեղրածորան Ծ :
 Շիրիմն ըսաւ, «ծաղիկ թշուառ,
 « Հոգիքն որ ինձ գան մահավար,
 « Հրեշտակք շինեմ երկնից արժանո :

Ն ո յ ն .

ՎԵՐՋԱԲԱՆ.

Վերջին խօսք մ'ալ, բարեկամ, և կը գոցեմ ալ անբաց՝
 Մասեանս, օտար յայսմհետէ իմ խորհրդոց և մըտաց :
 Զի տի լըսեմ թէ խուժան որպէս դատէ զայս վառտակ.
 Աղբիւրին չէ բնաւ փոյթ թէ ուր հոսի իւր վըտակ.
 Եւ ես յեցեալ յապագայ, չունիմ առ այն հոգըս բնաւ.
 Թող դառնաշունչ հողմն աշնան շնչէ հիւսիս և հարաւ,
 Որ անցնելով կը տանի, բարձեալ ի թեւս յիւր վրդով,
 Տերեք ծառոց ի թառամ, տողք քերթողին ի հոլով :

Վ ի ք թ օ Ր Հ ի ւ կ օ :

ՍՈԿՐԱՏ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆ.

Օր մի Սոկրատէս, հետն իւր կողակցին,
 Ընդ զովարար հովանեօք՝ հանդէլը ի մօտ գետեղբին :
 Տղայ մը կարծելով թէ հարպկութիւն է,
 Քար մը առնելով իմաստնոյն նետէ՝
 Դառն էր թէպէտ պատգամը՝
 Զախողարար ալ նետուած.
 Այլ Սոկրատէս ուսին վրայ՝
 Անկից թեթեւ վէրք մը զգաց :
 «Ժանտախտն առնէ սրիկայն» զոչեց փասնթիպ իւր տիկին.
 «Ա՛ռ ճն վրէժդ, բարեկամ, խնդրեմք. ըսաւ մոլեգին :

«Յո՛ւն, սոյդ խեղկատակ նախատինգին վարձ,
«Հատո՛ւ չարագործ սողնոյն վախադարձ.

«Շատ ետ դարձա՛ւր քարն իրենն: Սոկրատն ըսաւ «ճէ, ոչ
բնաւ:

«Եւս սկիտի ըզգայ թէ ինձ ցաւ տըւաւ.

«Յանցատորին մանաւանդ ուսը կըլլայ թոյլ՝ փափուկ.

«Եւ կողմնի մը հարուածը, որոյ բաղուկս ցաւն ըզգայ,

«Բարայաւատն մը դառնար, թէ ընկեցեալ առ մանուկ

Ելլա՛ր՝ ի ձեռաց խոչեմ Սոկրատայ:

ԷԼԻՓԱՍ ԼԷՎԻ

Ա. Ա. Կ. Բ.

ԻՄ ՀՐԵՇՏԱԿ.

Ա.

Դու ղի խնդրես նորանըջան յայս երկիր,
Կոյսդ երկնային, մեր չաւղին մէջ մոլորած.
Չես վախեր որ զուարթնոյդ ոտքեր լուսածիր,
Յաւոց հովտին, զարնեն Կրանիթ մեր քարանց:

Բ.

Չես երկնչիր որ երկնային բուրում մը
Յայտնէ քու սեռդ անոնց՝ որ քեզ տի տեսնեն,
Գլուխդ ծածկող քօղն թէ բանայ ղեփիւռը,
Ու ճակտիդ վրայ փայլող աստղը նշմարեն:

Գ.

Երբ, ասիրեմ քեզ իմ ձայն իմ չնչասպառ,
Եւ թէ նոյնը կրկնեն աչք իմ քեզ լըռիկ.

Գլխուս ինչու ծնդացդ փարիմ լուսավառ,
Ու չեմ թըռիւր գրկացըդ մէջ զերթ թռչնիկ:

Դ.

Ձի երկրիս վրայ չիկայ հաճոյք մ' անպղտոր,
Ուր մարդ կապրի միշտ ի կսկիծ և ի ցաւ,
Եւ վախեմ թէ գոչէ Աստուածն անաւոր,
Թէ երկնից մէջ հրեշտակ մըն ալ պակսեցաւ:

Ե.

Դու, իմ հրեշտակ, այդ վեհ ձայնին հրնազանդ՝
Փութով յերկինս պիտի սլանաս իմ գրկէս.
Իսկ ես տըկարս երբ մընամ աստ՝ սիրաւանդ,
Աչացս նայուածք տի սըլանան լոկ առ քեզ:

Զ.

Իսկ աստանոր վաստակարեկ ի ցաւոց,
Յերկնից կամար վերաթեւել թէ ուզեմ,
Յայնժամ մահուան ապաւինիմ ես թեւոց,
Ո՛հ, տի մեռնիմ, որպէս զի՛ զամ քեզ դանեմ:

Կ աս թ օ ն Տ ա ր ի .

ՆՐԳ ՏՆԱՆԿԻՆ.

Ա.

Աքսորանաց է կեանքս իմ դառն ու տըխուր.
Ուղեցի եւս հեղ մ' ալ երգել հրճուալի,
Դեռ չի քամած մահուան բաժկին սեւ մըրուր,
Անցելոյն պէս, յորում մայրս էր կենդանի:

Բ.

Ես որ յայնժամ մանուկ մ' էի ծիծաղիտ,
Ալ չեմ ժպտիր, քանի ՚ր զէն կորուսի,
Նրբ մեր տանը ելի գոնէն դուրս բոկոտ,
Նըջանկութեան հրամեշտըս իմ տըլի:

Գ.

Ո՛հ, մեծատանց լի են պարտէղք ծաղկներով,
Հարստութիւնն փայլի յոսկի, ի բեհեզ.
Վեհդ. . . իսկ իմ ճամբաս ծածկի փուշերով,
Ունիմ ընկեր, ցաւ մը ի սիրտ, ցեցի պէս:

Դ.

Վիշտ ու հաճոյք կը յաջորդեն միշտ միմեանց,
Ու կը մաշեն զաղբիւր սրտին իմ անյոյս.

Թէպէտ երկրիս երբ հանդիպեմ երջանկաց,
Ամեն մէկուն մազթեմ հեղիկ բաբի լոյս:

Ե.

Ահեղդ Աստուած... հէ, հէ, աղբիւրդ բարութեան,
Անշուշտ զրկած չեմ դու զիս, և քու որբեր,
Սիրտփանայ պատրաստես օր մ' ու վայրկեան,
Քաղցրիկ անդօրր տաս մեր սրտից վշտըմբեր:

Զ.

Զուարթունք ի լոյս, խունկն աղօթից եւ երգեր,
Շիւանիդ սուրբ խորաններն միշտ լինուն.
Իւրաքանչիւրն քեզ աղօթէ հոն, հիվ տէր,
Աչք յարտասուս՝ յայտնեն զցաւ սրտերնուն:

Է.

Նբեկոյեան՝ երբ աստղն արծաթ կը շողայ,
Եւ մինչ եթերը տան արծաղանդ զանգակին,
Սրտովս դքեղ օրհնեմ, հօգիս քեզ զդայ,
Եւ ի գիշեր սրտիս ցաւերն սքօղին:

Ը.

Տիեզերաց երբ կը հաւնի վերջին օր,

Ես տընանկա ալ, հէ... տի հաղնիմ լոյս հանդերձ,
Եւ ի խնջոյս երկնահրաւէր՝ փառաւոր,
(հոգ արդարոց սկիտի բաղմիմ քեզ ի մերձ:

Էմմ. Կօնդալէս:

ԱՆՑՈՐԴՆ

(LE PASSANT)

ՈՏԱՆԱԻՈՐ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՄԷԿ ԱՐԱՐՈՒԱՆ՝

ՀԵՂԻՆԱՅ

Ֆռանսուա ֆօրե

Առաջին անգամ ներկայացեալ է փարիզ, Կայսերական Օտէօն Թատեր մէջ, ի 14 յունվարի 1869.

ԱՆՁԻՆԲ

ՍԻՂՎԱՅ
ԿԱՆԷԹՅՈՒՆ

Գէպի սիրտն իմ յարուցանէ ջերմն համրոյրին սիրտուան
Եւ ո՛րքէք կրնայ հատալ, թէ Սիրվիտայն ձանձրա՞նայ,
Այլ միապաղաղ կապոյտն երկնից, ցամաքն ու տապը երկ-
տանակ,
Անդորրն ամռան, տաղտկացնեն զիս, և՛ աստեղազարդ զի-
շերներս:

Ո՛հ, յիրաւի, երկինքն անգամ թշուառիս է ոխ պահեր,
Գիշերերդուաց բանաստեղծից հետ միացած զիս տանջէ,
Եւ ըստ զիպաց, պաղ խմաստներ երբեմն իրենց հայթայթէ,
Ի վերջ նուազին, անուանքս հետո՛ւ ոտընդոտի կը յանդի
Այդ բիւր ծաղկանց անունները, որ ինձ համար են յաղ զիս
Ահա այսպէս պաշտեն Սիրվին, նախանձելով վիճակին,
Բոլոր այդ ցով շողոքորթներն, որ բարձ ածէ ի գետին՝
Այն շաղին մէջ, ուր արհամարհ հետք մը թողով նա
կանցնի:

Բաղդա՛նդիւր Թօքթանացին, բեռցած դանձեր ու ոսկի,
Դայ տարածել ոսիցըս տակ՝ մատնիք, շղթալք դերուհոյն.
Եւ արծաթպան ձէնովացին, ու Բօտեթման հպարտագոյն
Ընդ միմեանս մրցին անթոյլ շլացնելու զիմ ահունք,
Բանալով զարկը վայելուն քարանց, յոր շողշողան բիւր ա-
կունք:

Այլ զարմանք իսկ մինչև անգամ չի կրցին ինձ պատճա-
ռել,

Զի տեսմ ես նախատանօք մարդիկն ի սիրտ զիրլնտել,
Որոց վառացն եմ առարկայ, քան թէ սիրոյն ըզձանաց:
Ո՛հ տանջըլիմ, առանց սիրոյ՝ ասլիկն է կեանք զբկանաց,
Բան մը չունիմ, և ոչ ծաղիկ մ՝ որ զրբին մէջ ցամաքի,
Գէթ փունջ մը մաղ՝ իրբն յուշիկ, և կամ բառ մը սիրայնի,
Զորս յուշ ածենք ի գիշերի, փակեալ զաչկունս մեղմ ի
քուն:

Ո՛հ կեանքս է զուրկ ի հաճոյից՝ զուրկ ի սիրոյ վառվառն.
Արատասուաց իսկ զաղտնիքն անուշ՝ կորուսեր եմ ես, ա-
ւազ...

Որքան տրխոր եմ մեղամաղձ, (հեռան Կապու զապու)
Երբ կը տեսնեմ ի խաղաղ
Լուրջ երկինքը Ֆիօրէնցայի, պայծառ երկինքն այս յըս-
տակ,
Նըսեմ, դուցէ՛ հոն ալ ինձ նման, խոնարհ տան մը յարկին
տակ,
Աչքերն յերկինս լուռ սեւեռած պատուհանին զրած զար-
մուկ՝

Երազացնոր կը հառաչէ, պատանի մը, զողտը մանուկ,
Որ տեսնելով թերեւ հեղ մը՝ չէ կրցեր զիս մոռանալ
Եւ ինձ համար պահէ սէր մը, որոյ արժան չեմ ես ալ:
Թէ այնպիսոյն կենացըս մէջ սիրաբն երբէք հանդիպի,
Զի յուսնայ բնաւ, թէ առանձինն պիտի թողում որ տան.
Ջուր:

Երխոստանամ չըլլալ վեհոնձն, երբոր սիրտս է սիրով վառ,
Եւ թէ յայնժամ պիտի քոնեմ անշուշտ ընկեր մ՝ ինձ թըլ-
ուռ:

(Ծանօթեալ երգի հեռագրէն)

Ահա կուսիկ ապրիլն եկաւ,
Դառնայ արեն յաքսորանաց.
Բունեն թռչունք, բիւր նըւագաւ.
Սիւք զովաչունչ, օղն է պարզած,
Եւ ամենուստ ձիւնասափտակ
Փետուրներն իւր՝ ձիւնէ Տաթրակ:

ՍԻՆՎԻՍ

Ամենայն ինչ, մինչև սա անուշ և այնպիսի անգամ զիշերանց՝

[illegible]

ԾԱՆՆԹԹՈՒ (ԴԵԿԵՄԲԵՐ)

Շնորհակալ եմ, ուշ ճաշեցի, և ախորժակ ալ չունիմ,
Քուն ալ բնափն...

ՍԻՆՎԻՍՅԱՆ (ԴԵԿԵՄԲԵՐ)

Մի անողորմ ըլլար Սիւրբի... ո՛հ սիրտ իմ,
Այսօրուան օրս չըլլայ մոռնաս թ' ամէն բան քեզ արդէլէ
Սիւրբը, զի սէրդ մահաբեր, և դեռ նա ալ մատաղ է:

(ԲԵՐՔ)

Միթէ չունիմ այլ իրաւունք տեղեկանալ ու ճանչել
Օտարականն, որ կը սնուցէր պատուհանիս տակ ննջել:

ԾԱՆՆԹԹՈՒ

Իշուացի է արդարեւ, չուզեմ մնալ ձեզ օտար,
Ծանկթթօ է անուրա. կարճ, նըւագաց եմ սիրահար.
Մանկութենէս ի վեր արդէն թափառիլը կը սիրեմ.
Ճամբորդութիւն մ' է կեանքս ամբողջ, ի դաշտ, ի ձոր գե-
ղանէմ.

Եւ գոհ կ'ապրիմ մունժու մանրը տաղանդներովս ու երգօք,
Եւ ձեռացըս քրտան տեսակ ճարտարագործ արուեստօք,
Որք թէպէտ շատ չեն փնտռուիր, այլ խօսեցող արդ անկեղծ,
Պիտանադոյնն շատ հեղ յաստի, անօգուտն է և տըխեղծ:
Զոր օրինակ մակոյկն ի լիճ, հեղապալացիկ կը վարեմ,
Պարտիզաց մէջ կակուղ ճիւղերն ու զիւրակորն միշտ ընտ-
րեմ.

Եւ տտոնցմէ շինեմ մահիճ, ծառոց մէջէն առկախեալ.
Գիտեմ վարել հաւատարիմ ջխտեակ շներն որսակալ,
Զսպեմ սաստիկ խեռ երթվարն, որ սանձն անգամ չէ կա-
րող.

Երբեմն նըւագ ալ յօրինեմ ոսկեայ յանգով սիրապօղ:
Աւել արժէք մ' ալ դեռ ունիմ, որ զրէթէ նըւագ է.

Ս-ս՝ որ վարպետ եմ կիթառի, և կը կըթեմ լաւ բաղէ:

ՍԻՆՎԻՍՅԱՆ

Ինչո՞ւ արուեստներ, որք ստիպեն ձեզ երբեմն ալ ծոմ պա-
ճել.
Օ՛հ, այնպէս չէ.

ԾԱՆՆԹԹՈՒ

Ո՛հ, ո՛չ այնչափ, որքան կարծէք դուշակել.
Այսու հանդերձ, ստոյգ է որ շատ անկանոն անցնեմ
կեանք.

Երկրայիկ և անորոշ են ժամն ընթրեացս ու վայրկեանք.
Շատ անգամ ալ անուշաղիւր, ժամանակը շուտ կ'անցնէ.
Եթէ այն դիւղն, ուր գտնուիմ, հիւրընկալու չէ ինձի,
Ստէպ հեռի ի տանց գոհ՜իկ, որոց մէջ դուք բնակիք,
Խորն անտառին քաշուած, մինակ, ուտեմ կաղիւնն ընդ
հացիկ,

Եւ այսպէսով, հողին ունիմ արագոտն եղջերուին:
Կը գտնուին թէն շատերն ալ, որ զիս սիրով ընդունին,
Այնչափ քիչ տեղ կը բռնեմ, որ, կերածըս ալ գրեթէ քիչ.
Երեկոյին, դղեկաց մէջ մտնեմ երբեմն իբր երգիչ,
Առաջարկեմ երգել մի նուագ, երբ ամենքն են ի սեղան.
Եւ երգելով, զիտեմ տանտէրն, որ մերձենայ խորտեկան.
Պարարտ հաւերն մաս մաս ջարդէ, բաժանելով ամենուն.
Յայնժամ ձայնս ալ ելնէ յատակ, երգերս թըլին մեղմ, սի-
րուն,

Քաղցրահայեաց աչքերս ուղղեմ առ ի խորտիկն այն համեղ.
Անմիջապէս միտքս հասկնան, ու ինձ ալ մաս, շնորհէն
տեղ:

ՍԻՆՎԻՍՅԱՆ

Ի՞նչո՞ւ լաւ. իսկ արդ ֆիօրէնցայ անտարակոյս տի երթաք:

ԾԱՆԵԹԹՈ

Ստիպեալ չեմ, գէպի յայն կողմ թէպէտ կերթամ. այլ մինակ.
Սա որ, ճամբաս թէ խաչածն գտնեմ յուզեո՞ւ կը փոխեմ,
Գեղեցկագոյնն ընտրեմ խակոյն, անփոյթ այլուր կը զմեմ
Մըտացս հաճոյքն է առաջնորդ ճանապարհին իմ միակ,
Իրեւ տերեւն աշնան ի հողմ, կամ ամպն երկնից ոսկոտակ:
Եւ այն անձն եմ, որ չեն գիտեր, ուստի դայ, և յո՛ երթայ,
Քերթողն, յիմարն, որ նըպատակ չունի երբեք երկրի՝
վրայ,

Լայնատարած հորիզոնին, երկնից սիրով վառուած է,
Այն որ յերկինս թռչնոց ճախրը ակնկառոյց կը զիտէ,
Առանց ընթացքն ընդմիջելու, անցորդն անցնի անկայուն,
Իւրաքանչիւրն հեղ մը հաղիւ լըսէ երգերն իւր սիրուն:
Մերթ կանկ առած, քաղեմ ծաղիկ ի թաւ փըշոտ մացա-
ռաց.

Յետոյ կիթառս պճնեմ, հիւսեմ սըսակներով ծաղկամած,
Ու վերստին դնամ յառաջ, ճանապարհորդս եղական,
Շատերն տեսնեն ինձ, թեթեւոտն, ի դարունս իմ վեշտա-
սան,

Կամ ճամբուն վրայ, և կամ ի ձոր, ուր պլպլան կայծոռիկք.
Թէ անձրեւէ, խիտ տերեւոց և ծաղկանց մէջ հանգաւորիկ
Պատասպարութիւն: Յետ անձրեւոյն, մեկնիմ խոնաւ անտա-
ւէն,

Ջրշունի նման ջըլաթաթաւ ուղղեմ քայլերս խնդալէն՝
Դէպի հոն, ուր դօտին երկնից ժպտի ի յոյս եօթներանդ:
Բնաւ ի խնդր չեղայ բաղդին, զի բաղդումք են իւր պատ-
րանք,

Անոր համար, շատ բնական է թէ այն ալ զիս չի հոգայ:
Ես այն սրանդուտն եմ ուխտաւոր, որ թափառի երկրիս
վրայ,

Գետէն բոկոտն անցնի զուարթ, մեղմէ ծարաւն առուա-
կէն,

Ու շարունակ զիմէ յառաջ, զի չէ յողնած իւր ճամբէն:

ՍԻՆՎԻՍ

Ստիպոյն ինչո՞ւ այդ խեւ ընթացքն, որով ձեր միտք բորբո-

քի,
Ձէք դաղրիցներ, պահ մը գոնէ, որ կանկ առնէ ու հանգչի,
Ու կարենայ խորհիլ վաղուան, խաբեպատիւ յոյսերուն.
Ձէք պատահած թափառելով, խորշի մը մէջ այդ ճամբուն,
Խաղաղ տընակն այն շինականն, համեստաշէն աղքատիկ,
Որոյ սպիտակ ծածկին որմունք, տերեք որթոյն յողու-
ղիկ,

Ու կիտարաց դռնակին մօտ, ձերուն շունն իւր պահա-
պան,

Որ մրափէ թաթիցը վրայ, պահպանելով մուտքը դրան:

Լուսամբտէն իւր ծաղկաքող, չէս տեսած բնաւ պաշտելի
Գլուխ մանկուհոյն, որ ճամբորդիդ ժպտի, մաղթէ լոյս
բարի:

ԾԱՆԵԹԹՈ

Յյո՛ւ, երբեմն, այլ միշտ վախեմ թէ երգերէս խմբովին
Գուրս տի թափին, այդ տնեկաց ծնողք, դայեակք, դայ-
րաղին.

Դրան քարանց, որ երբ ինկնան թուփերու մէջ փշալից,
Խեղոյն անկից գուրս կը վանեն զեռունք, ամբողջ բոյն մ՝
իժից,

Ուստի զնչուի մ՝ այս բացարձակ կերպերովս անսովոր,
Քիչ յարմար եմ ճաշակներուն, ինչպէս իրենք ինձ բողբ.
Անոր համար, կուզեմ թողուլ զգերդաստանս յանդրորու:

ՍԻՆՎԻՍ

Է՛հ ինչ, միթէ չէր բաղիւնը յոյժ սիրտը, երբոր սիրակու,
Քեզ նեւտէին աղջկունք խնդիւ, ծաղկներն իրենց կրծնոցին,

ԵԱՆԵԹԹՈ

Ինչո՞ւ է սէտք. հեռուն համրոյ մ' ուղարկել խնդաղին,
 Եւ անցնէի: Ազատութիւնս սիրելի է ինձ, զիտցէք,
 Թե՛ս սիրտս մանայ սէր
 երբէք,

Երցածիս չափի պիտ աշխատիմ ունենալ միայն իրբն ինս,
 Ասէս կախուած սա կիթառը ու զըզրոցիս վեհաուրներ.
 Ո՛հ, սէքն ի թիրտ, ծանր է սաստիկ, ու չէ բնաւին զիւրա-
 տար:

ՍԻԼՎԻԱՅ

Դու թռչուն մ' ես, որ ի վանդակ վազել բնաւ չեն կրնար:

ԵԱՆԵԹԹՈ

Երբէք...

ՍԻԼՎԻԱՅ

Սակայն օր մ' ալ անշուշտ պիտի շինէ իւր լոյնը:
 Զէ՛ մի, ըսէք:

ԵԱՆԵԹԹՈ

Զէ, զի սարսափ, շատ վախ կաղղէ ինձ սէլը.
 Ափսոս, զի դուք չէք գիտեր բնաւ, որքան հանդիստ է ս'-
 նոյշ,

Տարուբերելն, անկախ ըլլալ, և կանկ առնել մերթ մեղոյն
 Թիթեռնկին պէս, ման գալ զըւարթ, ըստ հաճոյից, ըստ
 քմաղդ,

Վերադառնալ, շարունակել քու ճամբադ,

ՍԻԼՎԻԱՅ

Այդ քու ըսածդ,

Բարեբառտիկ ըլլալ չէ. արդ ի Գիօրէնցայ դալ կուղես,
 Այլ բնաւին յոյսը քեզի իբր առաջնորդ ընտրած չես.
 Դիպուածը լոկ ձեռքէդ բռնած դուցէ զքեզ հոն կը մղէ,
 Եւ կամ քմաղդ անոյշ եկաւ ճամբան՝ որ հոս կը հանէ,
 Կամ օրինաց քոց համակամ, յեթերս կապոյտ կամարին
 Նշմարեցիր հեռեւելով թոյնն արագ ծիծեռնկին,
 Յի՛ երեկոսան քամին թերեւս դէպի յայսկոյս կը վանէր:

ԵԱՆԵԹԹՈ

Դրէթէ, այո՛:

ՍԱԼՎԻԱՅ

Մինակ այդ չէ բոլորովին, բան մ' այլ կայ.
 Նըպատակ մը ունիս արդեօք:

ԵԱՆԵԹԹՈ

Այո՛, եւ ո՛չ:

ՍԻԼՎԻԱՅ

Ինձ ասան:

ԵԱՆԵԹԹՈ

Զէ: Զի չիտեմ թէ՛ ինչ վիճակ ինձ սպասէ վաղորդայն:

ՍԻԼՎԻԱՅ

Դուցէ քեզի կրնամ օգնել:

ԵԱՆԵԹԹՈ

Ամենեին ընդունայն.

Այսուհետեւ կարելի է որ շատ հեռու ալ չերթամ.
Մտիկ ըրէք, հաղորդեմ ձեզ, խորհուրդ մ' ուիմ ես տար-
տամ:

Ինձ նըմաններ չիտեն անդամ անունն իրենց հօր և մօր,
Ո՞վ էր հայրս, Մարքի մ' արդեօք, և կամ աղբատ սինլըքո՞ր,
Ձը գիտեմ բնաւ. Սա միայն շատ աղաչով է, ճշմարտ,
Թէ՛ ծնած օրըս, գարնան օր մ' էր, լուսապայծառ, ծաղ-
կաիթիթ.

Ձի դուարթարար նշոյլ մը կայ մտքի մէջ որ չի ներեր
Մտածել թէ, ինչո՞ւ այսպէս անտէր և որբ եմ ծներ.
Մինչ արդ ահա լուրջ թափառիմ, նըման մատաղ մորուկի
Ազատ ու գոհ, չունենալով փափաղ մ' ուրիշ վիճակի:
Սակայն տիկին, պարտիմ ըսել թէ միայն սա վայրկենիս,
Երբ ձեր անոյշ եւ մեղմաղին բարբառն հասնէր ական-
ջիս,

Ո՛հ, յայն պահուն փափաքեցայ դոնէ քոյր մը ունենալ,
Եւ երբ դուք ինձ բացատրէիք ասլաստանն այն սիրաբնակ՝
Լիլաներով գրեթէ ծածկած, ուր տեղ խաղաղ և մինակ
Երջանկութիւնըն բնակի, հեռի աչաց աքսորեալ,
Ահա յայնժամ նոր զգացի յողնութիւններն իմ անցեալ:
Ապա ուրեմն, հնազանդիմ ձեր խորհրդին այն քաղցրիկ,
Ձի շատ բարի պէտք է ըլլաք՝ երբոր էք յոյժ գեղեցիկ:
Ըսէք, տիկին. կուղէք փորձել, թէ կերելի ձեզ հաճոյ,
Առնել ձեր քովն ու պահպանել սա թռչունը գարնայնոյ,
Ձեր պալատին մէջ փակելով, հսկողութեան տակ դնել հոն.
Ձեռք ահա խոստանամ ձեզ թողուլ այս կեանքն անկա-
նուն,

Պիտի ապրիմ հոս հանդարտիկ, դրաղելով միայնակ՝
Անցնել օրերս ձեզ խնամելով, կամ կիթառովս ի նըւագ՝
Օրել ժամերն ձեր սիրացնոր, բարձի մ' վրայ, ձեր ոտքին
տակ:

ՍԽԼՎԻԱՅ

Տղու մը պէս դու կը խօսիս. (Դէմք) այլ ինչո՞ւ այս յուղ-
մունքը,
Ի՞նչ այս երկիւղ, ունենալ զայն աչքիս առջև, ու հանա-
պաղ իմ մօտը,
Փայլալայել զինքն, հոգալ խնամօք, սիրտ մը շահիլ նորապի,
Եւ իւր բերնէն լըսել անոյշ՝ տալ ինձ անուն աշխարհ,
Քաղցրագունին իմ երազոց էութեամբը խնդակցիլ:

ԾԱՆԵԹԹՕ

Արդ որ փափաքն իմ լըսեցիք, ընդունի՛ք...

ՍԽԼՎԻԱՅ (Դէմք)

Ի՞նչ... ընդունի՛լ...
Ամենեկն... թէպէտ ինքն է որ զայն ինձմէ պահանջէ:

ԾԱՆԵԹԹՕ

Ա՛հ... խնդրածըս գիտեմ, Տիկին, մեծ և անդին շնորհք մ' է
Այլ, սի կամի՛ք...

ՍԽԼՎԻԱՅ (Դէմք)

Վաղը անշուշտ պիտի ճանչնայ թէ ով եմ:

ԾԱՆԵԹԹՕ

Վերջին անգամ մ' ալ հարցնեմ, պիտի ուղէ՛ք...

ՍԽԼՎԻԱՅ

Կարող չեմ...

ԵԱՆԵԹԹՅՈՒՆ

Դժուար, չի կրնար... ինչո՞ւ համար:

ՍԻՆՈՒՆԻՍ

Ձի չեմ հարուստ ես այնքան,
Որչափ որ դու կը դուշակես. այդ վայել է մեծատան,
Որ դահլճին, իւր պալատին մէջ ընդունի կերակրէ,
Երաժիշտներն ու քերթողներ, որք հալածին ի բաղդէ.
Աղքատ եմ ես, և այնքան սպաս չէ ինձ բնաւին կարեար,

ԵԱՆԵԹԹՅՈՒՆ

Է՛հ, ձիւսպան մ' ալ չունիք:

ՍԻՆՈՒՆԻՍ

Ո՛չ:

ԵԱՆԵԹԹՅՈՒՆ

Եւ ոչ մանուկ սպասաւոր:

ՍԻՆՈՒՆԻՍ

Ո՛չ:

ԵԱՆԵԹԹՅՈՒՆ

Պըտուղ մը ճաշիս բաւ է. անկողնի տեղ՝ թիկնաթոս:

ՍԻՆՈՒՆԻՍ

Ձեմ կրնար:

ԵԱՆԵԹԹՅՈՒՆ

Բայց ..

ՍԻՆՈՒՆԻՍ

Որբկայրի, քաշուած ապրիմ սըղաւոր:

ԵԱՆԵԹԹՅՈՒՆ

Ափսոս, Տիկին, դեռնին վրձն ալ չէք շնորհել ինձ դոնէ
տեղ:

ՍԻՆՈՒՆԻՍ

Ո՛հ, չեմ կրնար զայդ ընդունիլ, արդէն ըսի քանի հեղ:

ԵԱՆԵԹԹՅՈՒՆ

Մնասցիւր բարեաւ: Ուրեմն հզի բաղդ, պատրանք սրափս
մանկական,
Երջանկաղոյն դուցէ ըլլամ, վաղն ի շրջեղ պալատան,
Սիրվիայի:

ՍԻՆՈՒՆԻՍ (Հեռու)

Ո՛հ, ինչ կը լըսեմ...

ԵԱՆԵԹԹՅՈՒՆ

Քանի որ չէ կարելի

Ձեզ կենակցիլ, կեալ մերձ ռոկոյդ ի բարեբաւստ վիճակի,
Որ պահիկ մը երազեցի, ձեր խօսելը լըսելով,
Կուզէք դոնէ ճամբել յիմարս ձեր մէկ աղնիւ խորհրդով.
Ձի անցեալ օր ինձ պատմէին, թէ Ֆիօրէնցա ի քաղաք

նայ կին մ' որոյ անհուն գեղէն չկը սիրտ մ' ի սէր անա-
պալ՝
Որոյ միայն նայուածքներէն կ'ինկնան մարդիկ ծնրադիր,
Դշխոյադէմ նկարադրեն, ձեզ նման դունատ, լուսածիր,
Անտարակոյս լըսած ալ էք, թէ իւր անունն է Սիլվիայ,
Եւ թէ շքեղ կըսեն ապրի, ապարանաց մէջ կճեայ.
Երջակայից ալ շատերը պատիւ յանձինս համարին
Ներկայանալ, և զբօսնուլ ի հանդէսս իւր զիշերին.
Ըսին նաեւ թէ սիրող էր մեղկ նուագաց որ ճարտար,
Մատանցը տակ երաժշտին, կը թաթռան ի կիթառ.
Ահա շխտակըն ըսելով, անոր պալատն երթայի:

ՍԻՒՎԻԱՅ (Դէմ--է)

Երկինք,

ԵԱՆԷԹԹՕ

Քերես իւր ծառայից մէջ տեղ մ' ալ ինձ դանուի
Այլ ըզդամ արդ թէ խուլ մանչմամբ ապստամբին խառն
ի խառն
Ի խոր սրտիս զգացումներ, հպարտութիւն պատուոյս բուն.
Ձի չեմ ուղեր նրաստանալ այդ տիկնոջ դէմ հրաշագեղ.
Իբնեն ալ թէ իւր սիրահարքն, որ զինք պատեն սիրադեղ,
Աղետաբեր սիւք մը շնչեն, հոն ուր որ ենք կենաց ի սէր.
Եւ վերջապէս ապրին իւր մօտ է միշտ, կըսեն, մահաբեր.
Հետեալար շատ երկնչիմ, Տիկին. զիմեմ ես առ ձեզ,
Ձեզ վստահ եմ, դուք ինձ ըսէք, ինչ որ պարտիմ ընել ես,
Ստոյգ է որ զիս մերժեցիք, այլ յակամայս, և մեղմրկ.
Այսու ամեն, կը հաւատամ թէ, ցուելով զայդ ըրիք:
Ու չը զիտեմ ինչու համար պահեմ ես զայս համոզում
Թէ մայրական խնամքով մ' աւել նայեցիք ինձ քան այ-
լում.
Թէ զիս բանի մը տեղ զրկեք, ու թէ խորհուրդ մը ձենէ

Բոլոր կեանքիս իմ օրերուն երջանկութիւնն աի բերէ,
Վստահ եղիք, մէկ խօսքերնիդ աի կատարեմ անթերի,
Ձեր հրամանին արդ սպասեմ, երթամ ի տուն Սիլվիայի:

ՍԻՒՎԻԱՅ (Դէմ--է)

Ի՞նչ հասկընամ, վաղը անշուշտ պիտ իմանայ թէ ես եմ
այդ Սիլվիայն,
Եւ այդ անցողիցն որ Սէր կոչի, ինձ պիտի դայ օտարն այն
Որոյ տեսքէն միայն՝ հողիս կարծես լեզուի յանկարծուտ՝
Խնդիւ սիրով, ճակատագիրն ինձ զրկէ զայն ի հեռուստ.
Երջանկութիւնն անցնի ճամբէն, պիտի կրնամ վանտել.
Ո՛չ, չեմ կարող, չափազանց է սրտիս գաղանթը խեղդել,
Եւ կուղեմ որ. . . .

ԵԱՆԷԹԹՕ

Ուրեմն շատ քիչ բարեկամ էք դուք ինծի,
Որ պատասխան անդամ չէք տար. .

ՍԻՒՎԻԱՅ (Դէմ--է)

Ե՛հ... Թող չարիք կարճուի,
Երեսմ գոնէ՝ թէ ապահով, ճակատագիրն է պատճառ,
(Բարձր)

Ա՛յդ է կամքդ... շատ լաւ...

ԵԱՆԷԹԹՕ

Ուրեմն ..

ՍԻՒՎԻԱՅ (Դէմ Լուսնին, Բնի Գեղին
Եւ Բնի Գեղին)

Մ'երթար դու հոն, ո՛չ, մ' երթար.

Հաւատան ինձ, ով բարեկամ, մի մերձեցնար այդ վատին.
Գեա չես տեղեակ այս բաներուն, և անմեղ է քու հոգին
Այն աստիճան՝ որ վտանգն իսկ նա չէ կարող դուշակել:
Այլ ես ոչինչ, պաշտպանութիւն մ' իսկ չի կրցի քեզ ընել,
Ես որ առջինն եղայ, աւաղ... մերժել հիւրի մ' օթեան,
Այն որ քեզի սիրով նուիրէ տընակաց մէջ՝ շինական:
Սակայն զքեզ պիտի կրնամ գէթ մօտալուտ վտանգէ
Աղատելով, ցոյց տալ քեզի թէ նպատակս բարի է:
Մանուկ մ' ես դու անտառաբնակ, որ երգելով ընթանաս.
Լեւրինք տան քեզ զուարթ արձագանդ և քո քայլերն փու-

թալազ,
Աղատ մըցին հեղաբուխիկ առուակին հետ և ամպին.
Ուղեկիցըդ ճնճողուկներու, որք կը ճախրեն ի յերկին,
Դու որ չունիս շինծու բան մը այդ մանկական քոյ ի սիրտ,
Ի՞նչ տի կոխես այդ սեմոց վրայ, խոնաւ այտօք ցօղնա-

փրտ,
Ու տի մտնես այդ տան դռնէն, աղետաբեր, անիծած,
Յորում, նախկին ի լոյս արփոյն, հազիւ հանդէսն է լրա-

ցած,
Ուր դեռ ճրագունք նոր շիջանին, զեղիս սրահին մեղկու-

թեանց,
Անրիծ շրթունքդ ալ տի շիկնին, թէ այդ դռնիկի բաժա-

կանց
Հմպես գինին, յանօթս խոտան գինեւրութեամբ վաւառաւ.
Ի վերանաց այդ խնջոյից մաս պիտի տան քեզ յամօթ.

Ի վերանաց այդ խնջոյից մաս պիտի տան քեզ յամօթ.
Եւ այդ կնոջ լիբը նայումքներէն, որ ի հսկումս է՝ ի շուայ-

լութիւն
Քառամեր են, չըլլայ թոռմիս և դու ի շուայտ պղծութիւն,
Յայնժամ աչքերդ այդ կապուտակ, խոպոպիքըդ ոսկեփայլ,
Ա՛հ գունաթափ տի շիջանին, զրկին մէջ կնոջ այդ շրթայլ:

Միլիթայի դո՛ւ... պալատան մէջ... կարենայիր թէ փոքրիկ
Երգող մը իւր հիւրընկալութեան յայտնել սրտիդ երախ-

Աղէկ կըլլար: Նայէ սակայն մարդուս պարտքն է լաւ ճանչ-
նալ,
Թէ ով է այն, որ հաց, հանգիստ շնորհէ՝ վեհանձն հիւրըն-
կալ.

Այլ ես որ ինքս մեծ պէտք ունիմ այնոց խրատին անաչառ,
Ներէ ինծի՝ թէ պատանոյդ խօսիմ այսպէս լլճաբար,
Գեղ որ մաքուր էս և անմեղ, և անձանցի աշխարհի:
Այլ փղձկեալ եմ, ու զքեզ սիրեմ, իբրեւ մանուկ մ' ի վը-

տանդի.
Ուստի վրկեմ: Ո՛չ Ծանէթթօ, դարնան քնքուշ սուրհան-

դակ,
Մնացիւ միշտ նոյն, ու դաշտաց մէջ, ընդ միւր մեղուաց

երամակ,
Քու կիթառդ ալ բողջայ անթոյլ, մատանցըդ տակ այդ փա-

փուկ:
Այլ երբ երկինք զիշերային ըզգենու իւր բօղն ի սուղ,
Դղեկապահին զընայ ի տուն, ննջել խաղաղ, կամ գեղջ-

կին.
Արշալուսոյն շարունակէ զըլալթ անվերջ քո ուղին:
Եւ վերջապէս՝ առաւօտ մ' ալ, եղանակին ծաղկատիւտ,

Եթէ երբեք զիւղէ մ' անցնիս, ոսկի մոզօքդ ի դեփուտ,
Պիտի դռնես իւր խրճիթին սեմոցը վրայ աղքատիկ.

Դողար աղջիկ մը սիրահայեաց, որ աշխատի միայնիկ,
Որոյ աչաց մէջ տի կարդաս սիրոյ խոստումն ապագայ.

Յերկայն օրեր, բարեբաւտիկ, վայէ՛ ըզկեանս գեղջկու-

կին.
Հո՛ն տի գտնես, ով բարեկամ, երջանկութեան բանալին,

ՄԱՆԵԹԹՕ

Հնազանդիմ, ժակայն թէպէտ կարելի է այդ կինը,
Այդ խեղճ Սիւլվին՝ կը զրպարտեն, նախանձելով իւր փառ-

քը,

Անոնք, որ ինձ իւր վրայօք այս բաները պատմեցին.

Ապարանքը շատ փառասուր և անվտանգ կըսէին.

Թէ գիտնայի հաւատացէք չէի վատներ ոտիցս ոյժ

եւ գալ այստեղ... (ԱՆԼԷԽԻՆ ԵՄԻՆԻ ԴԵ ԿԵՐԱԸ ԵՆԴՐԵԼԻ)

Ոհ... ներեցէք, դուցէ վէրքի մը անբոյժ,
եւ արիւնոտ, դոյր յանկարծ, այլ յակամայօ, ո՛հ գիտ
ցէք...

Ի՞նչ գուշակեմ... քիչ մը առաջ, երբ խօսեցաք ինձ հեղիկ,
Ձրա՛նք միթէ Բարդուղիմէոս եմ այժմ հասկընամ, ո՛հ խիստ լաւ,
թէ դուցէ սուղն է մտերմի, կամ այդ Սիլվիոյ ընդ գրկաւ
Մեռեալ եղբոր, կամ սիրելոյ մ' է խղճալի յիշատակ
Ձէ մի, Տիկին. բայց բարի էք, անխոհեմիս կը գիտաք,
եւ կը ներէք չմտնելուս վշտերնիդ այդ յուզմունքն.
Կարծեւո՞վ լուկ որ կը վիզէկիք աղքատութեան իմ տեսքն.
Մինչ ունէիք ցաւ մը ի սիրտ, կամ վէրք մ' անբոյժ ի նա-
խանձ:

ՍԻԼՎԻԱՅ (ԵՆԴՐԵԼԻ)

Ո՛չ բարեկամ, մի՛ հաւատաք ձեր կասկածոտ մտածմանց,
Շատ էր խարտիչք, սիրելոյ մը մահը չէ վիշտ իմ սրտին.
Այլ բնական է, եթէ յուզուիմ՝ լաւ ճանչնալով ես Սիլվին,
Ու ճանչնալով, իւր վիճակին վրայ ալ սրտանց դոթ կը
զգամ.

Համոզուած եմ որ կարօտին վեհանձն է մերթ լ' ունի
խնամ,

Այլ ապահով չէ որ անմեղն չ'ինկնայ յանկարծ յորդայթ
Կնոջ տոփանաց, որ անողորմ վառէ սիրտն ի սէր շուայտ.
Ձի նա յողով ատէ զանկեղծն, և զերկնայն պարզամիտ,
Ձինջ թաւմ այտերն պատանեկին ընեն համբոյրքն իւր
վրտիտ,

Ինչպէս դայլըն իւր հետքերով ձիւնին երեսը կ'եղծէ:

Ե՛րթ, թէ կամիս, այլ հաւատան թէ կը ջանամ ի սրտէ

Գեղ խորհուրդ տալ, և համոզել, չերթալ անոր ի պալատ.

Պատուիրելով զայս, պարտքս ընեմ, զն, ունեցիր յիս հա-

փոթով հոսկից ալ հեռացիր... (ԵՐԵՆ ԲԱՐԻ ԵՄԵ ՀՈՂԻ ԴԵՐ-
ԴԵԼԻ)

Ո՛հ... Հես կարող գիտնալ բնաւ...
Թէ որքան ինձ կսկծաղին, որքան սրտին է իմ ցաւ,
Դարձնել, շեղել, մանկիկդ անմեղ. իւր խոտորել նպատա-
կէն.

Պիտ իմանան արդեօք երբէք: Այլ կուզեմ, երթ այս աւե-
ղէն.

Հիմակ արժեմ որ ինձ ըսեն Շնորհակալ եմ պարգապէս.
(ԴԵԼԻ)

Ասանկ ուրեմն... ո՞վ աղետիցս... եթէ գիտնար ո՞վ եմ ես.

ՄԱՆԵԹԹՈ

Որովհետեւ այսպէս է նա, Հեմ երթար հոն, դո՛ւք ըսիք,
Կը հեռանամ... թերեւ շատ քիչ զգալով անձա երջանիկ,
Քան այն օրերն, որ բաղդաւար ճակատագրէ շրջէի.

Ձի հոս նախ քան դոյայ կեանքն այն անպատում և սքան-
չելի,

Անդորրութիւն բարերաստիկ, որ վայլելն ինձ չէ կարի:
Այլ խանդակաթ բաղցրութիւն մը ձեր իսկ մերժման մէջ
զըտի.

Համոզումն այս, թէպէտ մթին, չի տի մոռնամ ես բընաւ.
Միթէ հետըս տի չունենամ մտերմութեան ալ ձեր զրաւ,
Ձնչին բան մը, որով յիշեմ, թէ ստիպեալ իմ փափագին
Դէմ վարուելով և հակառակ, ի սիրտ դադտնի և դառնա-
ղին

Յաւ մ' ըղդայիք, և նոյնն ալ ինձ բացատրելու հաճեցաք:

ՍԻԼՎԻԱՅ (ԵՄԵ ԴԵ ԴՈՒՆԻՆ ԵՆԴՐԵԼԻ)

Անտարակոյս ... ճն պահեցէք այս մտտանին յիշատակ,

ԴՐՈՅԱԴՈՒՂ ԴԱՐՐՆԵԱՅ.

(La grève des Forgerons)

Պատմութիւնս համառօտ է, տէր և արդար դատաւորք,
Ահաւասիկ: Աշխատանքէ դադրած էին դարբնեղործք,
Եւ իրաւունք ալ ունէին. ծանր էր ձմեռն վերջապէս,
Ու քաղցէն ալ խեղճ թաղեցիք տանջուէին կոր շան պէս:
Շաբաթ օրը՝ երեկոյին, յոր վճարուէր օրական,
Ընկերքս մեղմով թեէս բռնած տարին ի սրահ գինետան,
Գործաւորաց ծերագոյններն այսպէս սկսան ինձ ասել,
(Որոց անուանքն արդէն ձեղի չուղեցի՝ բնաւ ևս զրուցել)
«Հայր ծան, դիտես, որ ճարերնիս ալ հատած է, չենք կըր-
նար».

«Աւելցնեն թող մեր օրչէք, թէ չէ՝ կընենք ալ դադար.
«Անիրաւ ևն մեզ հետ, ուրեմն, այս է միակ մեր միջոց,
«Ընտրել մէկը, այսինքն քեզ, իրրե գլուխ մեր ծերոց,
«Իմացնելու զայս գործատեար, առանց կռուի և խաղաղ,
«Որ չենք գործեր թէ օրչէքնիս չաւելցնէ անյատաղաշ:
«Յանձըն կառնում բոլոր սիրով, ահա կերթամ, ես ըսի,
«Եթէ գործին և ընկերացս օգուտ և շահ մ' է, ասիւ:
Հատառացէք, ո՞վ նախադաշ, դարձուածք երբէք չեմ ըներ.
Հեզ ծերուկ մ' եմ, և համբերող... և միշտ զգոյշ եմ եղեր
Փաստարանի սեղեղատէն զորս կը յղկեն երկաթով:
Սակայն, դուցէ, չէի կրնար ցաւցնել զիւհէք, մերժելով
Իմ ծանր պաշտօն. ուստի շարկած, դացի ուղիղ տիրոջ
տուն»:

Երբոր հասայ դեռ սեղանն էր, մոծին զիս ի ճաշատունս
Ըսի իրեն մեր դառն վիճակ. — սնկից եկած փեսաներ,
Պատմեցի թէ՛ վարձքերն են ծանր, ու հացըն ալ շատ սուղ
էր.

Բացատրեցի, թէ այսպէսով դործերն էր մեզ ապրողին.
Ճիշդ հաշիւ մը իրեն տուի մեր օրէքին, իւր շահուն,
Ձորն որ կրնար աւելցնել... Հիմաստելով իւր անձին:
Հանդարտաբար մօտիկ՝ ըրաւ, կոտորակով զկազին,
Եւ վերջապէս պատասխանեց.

«Գու, օվ հայր ծան, լոկ դու միայն
«Պարկեշա մարդ մ' ես. և անոնք որ քեզ հոս մկնն ընդ-
ունայն՝
«Շատ լաւ գիտցեր են դործել նին, քեզ ընտրելով Բարե-
խօս.

«Գործատանս մէջ, միայն քեզի տեղ միշտ ունիմ. այլ դո-
ռող

«Գործաւորաց այդ պահանջմանք, գիտցիր որ շատ զիս
կ'ընկճէ,

«Պիտի տեսնես թէ դործատունս վաղեմ, դադրիմ ալ շահէ.
«Այդ խռովարարք, ոչ այլ ինչ են, այլ ծոյլք, կեանքէն իսկ
զղուած.

«Ահա այս է իմ վերջին խօսք, կրնաս իջնաց տալ իմաց՝
Ըսի իրեն.

„Շատ լաւ, պարոնս“:

Եւ դուրս ելայ շնչարդել,
Սիրտս ի սուղ, շատ վտխարի վճիռն ընկերց հազարդելու
Ասոր վրայ շատ յուզուեցան. տէրութեան զեմ ճառեցին
Եւ բնաւ երբեք ի գործատուն չերթալ անդամ երդմեցին.
Ո՛հ մեր մէջէն շատն այն զիշեր՝ երբ որ հանեց քսակը,
Եւ ընտանեաց աչքին առջև մէկ կողմ նետեց սեղանին,
Ո՛հ, վտահ հոմ որ յայն պահուն՝ ուրախ չէր բնաւ իւր հո-
գին.

Անշուշտ զիշերն ալ չքնեցաւ, մտածելով շաշունակ,

Որ թերես երկար ատեն պիտի մնար անխառնակ,
Եւ թէ կարծեմ պէտք պիտ ըլլար ծոմ պահելու վարժուիլ:
Այլ ինձ համար հարուածն էր խիստ, չեմ ալ մանուկ կեն-
սածիլ,

Եփնակ ալ չեմ, և երբ տանս մէջ մըտայ հեղ մը վշտալիւ:
Ու երբ ծնդացս վըրան դըրի երկու որդիքս սիրալիւ,
Ձի փեսաս՝ գէշ վախճանեցաւ, մեռաւ աղջիկս ալ յըղի-
նկատէի, լուս մտածկոտ, մանուկ՝ շուրթերն լուսածղի,
Որ վաղիւ իսկ, պիտ զգային անօթութիւն, կարմրեցայ.
Մըտածելով, որ պարագորդ, տան մէջ նստել երդուընցայ,
Յաւըս մեծ էր. բայց այլոցմէ տարբեր չէի զրարանց.
Եւ ինչպէս որ մեզ նմաններ չեն ըլլար բնաւ երդմնազանց,
Ես ալ ինքնին որոշեցի, խոստումս պահել անաչաւ:
Յայնժամ պառաւ կինս տուն դառնար քեռցուած կտաւ և
աճառ,

Դէմն ելնելով պատմեցի ճիշդ ողորմելի մեր վիճակ,
Բարկանալու ալ սիրտ չունէր, աչերն՝ սեւեւ ի յատակ
Գետնին՝ մնաց երկար ատեն, յետոյ՝ այսպէս խօսեցաւ.

«Գիտես ընկեր, որ կին մ' եղայ գոհ և խնայող ի սակաւ,
«Ձեռքէս և կածնս պիտի բնեմ, բայց ատեններն շատ գէշ են,
«Ու տաճուհինդ օրուան հաղիւ՝ բաւ է հացին մեր պա-
րէն:

Ես պատասխան տալով ըսի.

„Գուցէ ճար մը գտնուի“:

Խոստմնազանց ըլլալէ դատ, անկար ուրիշ մէկ գործի,
Գիտէի լաւ թ'ընկերներըս գոգոհէին պիտ ինձմէ,
Եւ որպէս զի դադարումը երկայնագոյն գէթ տեսէ,
Լաւ հսկելով խոստմնազանցից, տային պատիժ փոխարէն:

Քաղցն ալ նեղել մեզ սկսաւ, դատաւորքս ինձ թող լըսեն.
Ինձ ապահով կրնաք հաւտար, որ յետին ծայր չըքաւոր
Ո՛հ, չի կրցայ գոգութեամբ մը ըլլալ վատթար մեղաւոր,
Խորհուրդէն իսկ կը սոսկայի, մահն ընտրելով աւելի,

Ձեմ պնդեր որ թշուառէ մը, յուսահատ և ցաւալի,
 Որ հայերու յանդուսութեան, յայդուց մինչև իրիկուն,
 Տեսնէ ողորմն իւր սեպհական արցունքն աղօտ աչքերուն,
 Ձեմ պահանջեր թէ հաւատարմ վստահութեամբ անթիւրի,
 Թէ՛ մտքին մէջ է թափանցեր բնաւ խորհուրդ մը ոճրի:
 Այսու հանդերձ յեղանակի սառնամանեաց ցրտադոյն,
 Կը տեսնէի վեհանձն ընկերս, երկու փոքրիկ իմ արդար,
 Գողգոթային ցրտէն երեքն, վառարանին մերձ անկրակ.
 Ընդդէմ մանկան այդ ճիւղերու, և կանացի արտասուաց,
 Չունեցայ բնաւ ուղեղիս մէջ միշտ վշտարժարձ ու նսեմ,
 Ձեմ ունեցած այս, երդնում ի Գրիստոսի խաչ վսեմ,
 Փողոցներու գաղտնի ոճրոյն վատ և՛ անարժան մոռածու-

թիւն.
 Աչք ի դարան, երբ ձեռք դողնայ, սիրտն յերկիւղի բա-

բախիւն:
 Աւաղ, եթէ այս վայրկենիս, կրցայ ձեր դէմ նուաստանալ
 Թէ զսպելով հպարտութիւնս, տղու մը պէս կրցայ լալ:
 Այն է պատճառն, որ աչքիս դէմ տեսի ողիւքս մերկան-

դամ,
 Միշտ անօթի, ծարաւատանջ, ձմառն ցուրտին ենթակայ
 Թերեւս ասոնք զիս մղեցին, դորձել չարիք մ' անինայ:

Առջի բերան նախ սկսանք դէշ լաւ անցնել օրերնիս
 Չոր և ցամաք հացը կերանք, զրինք ի դրաւ կահերնիս
 Շատ չարաչար տանջուէի, խուցն ինձ վանդակ կերակար,
 Մեղ նըմաններ տունին մէջը անդորձ նստիլ չէն կընար.
 Հաւատացէր շատ լաւ զիտեմ թէ բանտերն ալ ինչ բան են,
 Եւ խիստ աղէկ ալ զիտած եմ, որ մեր խուցէն տարրեր

չեն.
 Հետեւաբար դատարկ շրջիլ զանն է մարդուս, մեծ տան-

ջանք.
 Ջհաւատարմ թերեւս խօսքիս, է՛հ, լաւ ուրեմն, թէ կապանք՝

Քանի զընեն մարդուս ձեռաց, թէ կաշկանդեն յայն պա-

հուն,
 Գործել կուզէ, զլուի կեանքէն, սիրէ միայն զգործատուն:
 Ազատ ընչէ օդն այն տեղւոյն երկաթամած և հրաշէկ,
 Այ՛ս, այդ սիրով դոյժէ, հոն ձանձրութիւն չիք երբէք:

Հնդկաստան օրէքուն հետ, յետին լուսայս վաճառ,
 Այն ատեննէն ևս օրն ի բուն թափառէի սիրտ ի ցաւ,
 Յակայն օր մը, տըխնալ օր մը Գեկեմբերի անձրևոտ,
 Սառած, խոնաւ, տուն դառնայի ձեռն ի ճակատ մըտած-

կոտ,
 Տեսայ կնիկս՝ զողողալով անկեան մը մէջ կծկոտած,
 Չաւկընեւթ թեկուն մէջ, սրտին վրայ էր սեղմած:
 Մտածեցի որ ես եմ միայն մահուան պատճառ խեղճերուն,
 Մինչ պառաւով կիներ ինձ ըսաւ ձայնով մ' անոյշ դողդո-

ջուն,
 „Մեր մէկ հատիկ անկողինը մաշած է և պատտաւած,
 „Մօն տը Բիէթէն չուղեց զրաւել ուրիշց հիմայ դանկնը
 հացս:

„Ահա կերթամ“ ըսի ուժղին. ինքեանտ տալով քաջաւել,
 Եւ ու հաստատ որոշեցի երթալ դորձել անվեհեր,
 Տարակոյս ալ թէ ունէի ընդունուելուս, ամեն ահ
 Մէկդի թողլով, ուղիղ դնացի հին զինետան ի մեծ սրահ,
 Կռուվարարց խմբեակը հոն կը հաւաքուէր ամեն օր.

հերս որ մշտայ՝ ինձ թուեցաւ թէ կերպեմ, ցնդիմ կոր.
 Կատեր զինի կը կոնծէին, մինչ այլք մեռնին անօթի,
 Կը խմէին... սէ, ո՞վ անոնց շնորհէր զայդ զարշ Լմպելի,
 Երկարելով մեր տանջանքն ալ մարտիրոսի թոնալից.
 Ա՛հ, այնտիսիք... դրդիւ կուտան ծերունոյ մը անիծից:
 ... Խմաններուն զէպ ի սեղան դացի կեցայ դէմ առ դէմ,
 Արցունքներէ կարմրած աչքերս, ճակատս տեսին երբ

նսեմ,
 Գլխիկ միտքս դուշակեցին. թ' ինչու եկի զինետուն.

Այլ հակառակ այդ սլաղ վարմանց, և իրենց ցուրտ կեր-
պերուն,

Ահա այսպէս խօսքը բացի-

Նկայ ձեզի ըսելու,

Որ կլինա ու ես ծեր ենք լ' անկար, երևա չունինք մուրալու
Այդ տանեաց մութ խռուչին մէջ, ուր նեղութեամբ միշտ
կտարինք.

Ունեցածն իս ալ զրաւեցին, պատառ մը ես հաց չունինք:
Հիւանդատան մէջ թէ շնորհէն ինձ աղքատիկ անկողին,
Յետ իմ մահուան, վիրաբուծից թող տան զանշունչ իմ
մարմին,

Ըստ իս հող չէ, և ինձ նըման չտառականին շատ իսկ է:
Գալով կնկանս, ողուոյս մասին, այս կեանքն անոնց յար-
մար չէ.

Այլ ես՝ քառասուն տարի կընէ որ կը ծեծեմ միշտ զերկաթ,
Թողէք մինակ երթամ դործել, չեմ կրնար մնալ անաշ-
խատ.

Մուրալ անդամ թէ յանդգնիմ, զիտէք տարիքս չի ներել:
Տխուր բան է մուրալ անոր, որոյ ճակատին կնճիւններ
Եւ կրեն զրոշմն աշխատութեան և ուսան ծանր հարուս-
տոց,

Յաւալի է՝ երբ թշուառն այն ձեռք կտրկառէ սէզ մար-
դոց:

Օհ, կաղաչեմ ձեզ ձեռնամած, անիրաւ չէ, ո՛հ, միթէ,
Որ ծերադոյնըն ձեր մէջէն, ձենէ էւել թէ տուժէ,
Թողէք խնդրեմ որ առանձինն յաշխատութեան դիմեմ զիրի,
Այս է միայն իմ խնդրածը, քսէք չունիք ինձ դէմ կիրք.

Մէջերնէն մին ինձ մօտեցաւ. քառ....

Չէ...

Կուրցաւ աչքերս, ստուցաւ սիրտս յուսահատ,
Ջայն ինձ ըսող մանչուն երևա նայեցայ,
Գէր էր մարմն ու՛ր բարի ծաղիկ, մեծ սրկկաք,

Կաքաւառէր, խարդախ մ' ուրուն եւ երևա՝
Իրեւ աղջկան, աճեւր զոյգ մը հերաց գէտ,
Ու ծաղրական աչերն իմ վրաս էր առկած,
Միւս բնկերներս ալ ի բերան սաքսափած,
Պահէին անդ խոր, մահացու լռութիւն,
Որ լսէի որոշ՝ սրտիս բարախիւն,

Մէկէն հակառակ ձեռքերուս մէջ սեղմեցի,
Նինա ու որդիքս, ո՛հ, տի մեռնին մանչեցի-
նէ՛հ լաւ ուրեմն... աշխատելու չեմ երթար,
Սակայն կերպնում, նախատանացդ այդ համար
Հատուցանեն արտի դու ինձ, հո՛ս, հիմայ,
Եւ թէ երկուքս պէտք է ձեծկուինք աներկրայ.
Տի՛ն ուրեմն... Ժամս է, այս Ժամ, զէնքս ընտիր:
Գործաւորի ուն է ձեռաց, և կամ բիր,
Թեթեալոյն մեզ քան զգրիչ և սուսեր.
Դո՛ք ալ կուոյս վկայ եղէք ընկերներ,
Եւ վնասեցէք խորշերուն մէջ միտքան,
Ու տաւք մեզի Ժանգոտ զոյգ մը ծանր ուսան...
Այլ դո՛ւ, սխլքոր, դո՛ւ ձերունոյս նախատիչ:
Օհ, մերկացիւր բաճկոնդ ու գէմքդ այդ մատնիչ-
Յձէ՛ ձեռքերդ. թքով շփէ, պատրաստուէ.
Հարուստներէս, շուտ խնդրեքդ պաշտպանէ:
Վայրենամտունչ, վաղրի մը պէս կատաղի,
Ը՛կերց մէջէն կը հարթէի իմ ուղի,
Ու զիմեով անկեան մ' ի խորշ՝ ուր ի խուռն
Կար երկաթներ, ուրկից խեցի երկու ուն.
Լաւ բնեւելով, նետեցի ըզլաւագոյնն
Ձեռացը մէջ զիս նախատող պատանոյն,
Նա տակաւին ծաղրաբանէր. ըստ զիպաշ
Զէնքը խեց ու պաշտպանող զիրք մ' առած,
Քառ ինձի.

Ձկատակէնք, ծերունի:

Այլ պատասխան, յարձակմամբ լոկ ես տուի,
Որդարասաստ աչքերովս զինք տանջելով,
Ու զխուս վրայ կը ճօճէի ի հոլով
Դարբնոյս դործին արդար վրիժուց իմ սուսէք:
Երբէք շունը խարաղանին ի ըստուեր
Որով ծեծուի, բնաւ չունեցաւ կերպ մը ցած
Որով շնորհ հայցէ սարսափ աչօք և վախցած,
Որքան տեսի ես յայն պահուն յիմարին
Ոչքերուն մէջ, շիւ և ի շնորհ խնդրազին.
Որ զնաց ետ ետ, ապուշ կերպով և դաժան,
Եւ կոթնեցաւ խոնաւ պատին ի մատան:
Սակայն աւանդ... այլ շատ ուշ էր, զի կարմիր
Ռեւան քօղ մը իջաւ ֆեր մէջ լայնածիր,
Եւ եղկելոյն ուր կրէր արդէն մեծ տանջանք
Հարուածով մը... ևս... վիշուցի իրեն դանկ:

Սպանութիւնն զխաւմ ինչ է շատ աղէկ,
Թէ զիս աշխարհ դատապարտէ, և օրէնք:
Ձեմ ուղեր որ թէթե կեքպով զիս դատեն
Ու սպանութիւնն զերթ մենամարտ նկատեն.
Չի սուքիս տակ ինկած էր նա տնկենդան:
Եւ իրբե այն, որոյ ի փրտ Վայէնի
Խղճմտանաց աննկուն խայթեր նորոզի,
Արձանացայ հոն. երեսներս ծածկելով
Դողդոջ ձեռամբ, զերթ կաշկանդեալ ի նքլով:
Ընկելներս զիս ձերբակալել ուղեցին,
Իսկ գալէլով ինծի, յանկարծ դողացին,
Ես ալ մեղմով, զիրենք մէկդի հրբեցի,
Դատապարտեմ ևս զիս ի մահ, գոչեցի
Այլ այն ատեն՝ ձեռք առնելով զիմ քրթոջ,
Բռնաբերեալս զտնուող մանկանց ցաւահոծ

Չոյնով մ'ըսի. յարեկամբ իմ, ճն, զթացէք,
Որդարմելով ընտանեաց իմ վշտարեկէ:
Տասը փրանդ էր ընդ ամենը հաւաքեալ,
Զմութն յանձնեց ծերունի մը կորացեալ:

Յետոյ ինքզինքս ոստիկանին մատնեցի:

Արդ կը յուսամ որ իմ ոճրոյս՝ հաւատարիմ պատմութիւն
Լաւ լսեցիք, փաստաբանաց ալ խօսքերուն ապարդիւն,
Կրնաք բնալին ուշ չ'զնել. չեմ ուղեր ալ ջատագով,
Եւ թէ խնդիրն ձեզ պատմեցի իւր մանրամասն կէտերով,
Այն էր վախաքս՝ որ հաստատեմ թ' եղելութեան մը
պատճառ,
Երբթ բաղմութիւ և համադէպ, պատահաբք են բաղդա-
վար:

Արդ մրենոյն հիւանդատան մէջն են իմ խեղճ լակոսներ,
Յոր ամուսինս առաքինի՝ սպաննեցին սուր ցաւեր:
Արդ ինձ համար եթէ վճռէք ցմահ ի բանդ կամ կալանք,
Կամ ինձ ներել կուզէք եղեր, փակելով զիս ի մի վանք,
Գիտցէք որ բնաւ հոգ չեմ ընել. չուզեմ յանցանքս ուրա-
նալ.
Այլ թէ հաճիք զիս զլխատել, կըլլամ ձեզ բիւր շնորհա-
կալ:

Յ ա ա ն ս ու ա Ք օ վ է:

ՍԷՐ ՆԱԽԱՆՁՈՏ

Քէպէտ ուրն է անողորմ, այլ նախանձն դառնաղին,
 Կահապու է աւելի, յանձնապատասխան քան ըլնէր.
 Նախանձութեամբ ամենէն, որ փայտայեն զերիւմին,
 Օղէն անդամ նախանձիմ, մինչ արեւէն լուսաշէր.

Զի տի կընամ սիրելի բնաւ, ինչ որ դարուն խանդավառ,
 Քափէ իւր վրայ քաղցր հոտեր, կանաչի զարդ և ծաղկոյնք,
 Ո՛հ, առեմ ես զեփրոն այն, որ քմահաճ հովահար,
 Ճէպքն ոսկեփայլ համբուրէ, և թարշամած իւր ակունք :

Անցորդներուն զէմ բոլոր, զրդովմ ի կոխ և ի վէճ,
 Փշրեմ հայրին որ նկատէ ներս պատկերն իրեն մէջ,
 Անտանելի զի թըլի տանջանացըն իմ ժպիւրհ :

Կը նախանձիմ ջուրն անդամ, որ յափն ըմպէ ի բերան,
 Եւ զիշերներն ալ տածեմ, եռանդ և ոխ մ' աննրման,
 Անկողնոյն զէմ այն գողարիկի, որ կը կըրէ զինքն ի նիրհ :

Շ ա Ր Լ Ը Ք Լ ա վ ի ն ե ի :

ՈՌՈՍԻՍՅՈՒ ՈՐԲՆ

Յեղեալ կաղնեաց սեղանին վրայ, մայրիկըն մերձ օր-
 բանին,
 Նկատէր մանուկն, որ ըզլօսնայր, մոտաւ ձեռամբ ընդ
 կարծին,

Խաղար անխոյրթ, մօրն առ երես զըւարթանման ժպտե-
 լով,
 Լուրջ տեսարանն այն ուրուզընք նըկարիչ մը հաճոյքով :

Երիտասարդ է դեռ մայրն ալ, լուսոյ նըման գեղանի.
 Զի աչքերըն քաղցրահայեաց ու իւր հողին է բարի :
 Առանձին է իւր ուղիւն հետ, ամուսին ըն բացակայ,
 Կը մարտնչի թշնամոյն գէմ, պատերազմի դաշտին վրայ :
 Նրկու հարկուր անցին աւուրք, ու կըտին չէր վերջացել,
 Այլ նա երէկ դեռ ըստացաւ սիրողիւր մը յուսարեր,
 Յայնժամ ըսաւ, ալ կը դառնայ զուցէ ապլ ճշմարտահ.
 Ղերադառնայ պիտի, ապա՞ս կըսէ, որտիւ երբ հարցնեմ :

Ստեպան աւանդ... հասաւ զիշերն, աղետարեր անիծեալ
 եւ անոր հետ հեռաղիւր մը... առ այն զժրաղղ մայրն ուղ-
 կեալ :

Բացաւ իսկոյն... այլ ահ ինչ սուգ... ինչո՞ւ այդպէս սեպեցող :

Ըսաւ յայնժամ, իւր ուրբ մանկան . . .
 Զի տի զընաս ինձմէ հետի, կոխկալ զիմ արտասուք,
 Դու մերկալանջ ցողել արեամբդ օտարին հողն ու դաշտեր :
 Քըտան և հինգ յայնժամ գարտնք թ' անցնին ճակտէղ ու
 կեհեր,

Պիտի սկսին մարդիկ բոլոր, առանց զիրեարս առելու,
 Անդալալ միմեանց օղնել զիւր նըմաններն սիրելու :

Ա զ Օ Լ Փ Տ Է Լ Բ Ի Ք :

Ի ՄԱՀ ԿՈՒՍԻՆ

. . . . .

—

Ո՛հ ըսէ ինձ, թէ չէ՞ քեզ ցուրտ այդ դամբան,
Հրեշտակս, աւանդ, ուր դու հանդէլիս:

Որ զրկացըս վարժած էիր ջերմութեան,
Ո՛վ վաղանցուկ նազելիս:

Ո՛հ, ինչ կընես, դու յայդ շիրմ տխրազին,
Ուր լոկ ցեցք են քեզ ընկեր,

Մինչ սիրելիդ քեզ աստ ողբայ ցաւազին,
Արդեօք սարսուին քու նշխարներ:

Ձիւնափայլ իբր ամպ գիշերին, քեզ տեսնեմ,
Որ յարտատուս զիս կը դռնես,

«Ո՛հ, երկնչիմ » կըսես սէրդ իմ, ու մերկ եմ,
Եկիր ծոցիս մէջ, որ ննջես:

«Սառն ու ձմեռ լընուն շիրմիս իմ անդունդ,
«Ղան ուրուականք աստ լալազին,

«Ո՛հ, ճարակեն ցեցք իմ մարմին սիրամանունդ,
«Ննջենք վախեմ, եկ միասին:

«Աւանձին եմ յերկիւղ, ի մռայլ յիմ տապան,
«Նրբատառնրդ... մեռնիլ դառն է.

«Անցելոյնս սղէս, համբոյր մ' ինձ սուր, սիրական,
«Եկիր ծոցիս մէջ ու ննջէս:

«Տի դամ, սէրդ իմ, դի յայս երկիր դառնաղէս,
«Ի հարսանիս չը միացանք,

«Այլ հեռի չէ այն ժամն որ, անդ սիրաւէս,
«Գլրկըդ փութամ մէկ տեղ քնանանք»:

Պ. Անմեղեան.

ՄՈՒՐԱՅԻՆ

—

Ա.

Ո՛վ ձերունիդ արձաթահեր, որ ունիս իբր անկողին,
Անտաշ քարի սլաղ կըտոր մը, եկեղեցոյ մերձ մուտքին,
Սառած քամին երբ կը շնչէ, ցրտէն դողող՝ կը մռրաս,
Եւ վերջապէս համարձակիս, զիշերն հանդիստ հոն քնա-
նաս:

Բ.

Լերկահակատ դու ալեոր, հակառադրէդ վաստակեալ,
Երբ ի յերկինս բարձրացընես աչերդ յարտօսր նուաղեալ
Սպառնալեաց զրոշմն վայրադ, ոհ աշքիդ մէջ չի փայլի,
Թող տակաւին շրջանցըդ վրայ դեռ քիչ մ' ոլ մեղր
դանուի:

Գ.

Դու որ շրջիս աստանդական, ի տիգժ, ի փուշ, յանապատ,

Քիրան ու անձրե ճակուէդ հոտին, ուրդ տուած ձորձ մ'
աղքատ
Հրեշտակապետն Աստուածառաք, մահուդ ահեղ ի վայր-
կեան,
Տի դայ տանել, ով ձերունի, զքեզ յերկնից ի խորան:

Լմաննուէլ Քօնդալէս

ԿԼՍ ԳԻՇՆԻ ԷՐ

Ընդ հաժանեաւ ի թաքստի կայր թռչնիկ,
Հեղեղաց խուլ մունճմանց, ողորմի իւր ընկեր,
Աստղն երկնից ի սեաւ ամպոց խաղաղիկ,
Ներկրիս վրայ լոկ, մեռեալ նըշոյլ մ' արձակել:

Յայս ժամ հանդարտ, ես ի ծովեղր ննջէի,
Նրանաւէտ երազ մ' այց ել իմ հողայս,
Սիրուն սգեակ մ' ինձ երեցաւ սիրայոյս,
Աւանդ, ո՞նչ, զի երազն զողորիկ տըւաւ խայս:

ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԵԱԳԻԿ

Չկայ, ծաղիկն այն թումնցաւ,
Գողարիկ ծաղիկն այն շողշողուն,
Միայն մէկ օր մը վաղաղրաւ,
Աղօտացոյց իւր փայլն ողջոյն:

Այսպէս մեր կեանքն ալ կը թումի,
Խոյս կուտայ միշտ մենէ անդարձ,
Իբրեւ ծաղիկ մարդագետնի,
Օր մը ունի լոկ իւր փառաց:

Լ. Ք. Ե

Յ Ա Ն Կ.

Առ երդք իմ	1
Հայրենիք	2
Որդեկորոյս մօր ողբ	4
Հրեշտակ սիրոյ	8
Որբունի	10
Պուկուլուն զրախալին	13
Խորհրդածութիւնք եւ առաջադրութիւն	16
Լուսինն եւ սիրահարք	17
Ձկնորսն եւ բանաստեղծ որդին	19
Առ Մայիս	28
Պատկերհանն եւ Մեղուն	30
Մահ կուսեկին	35
Լքեալ հարսն	38
Կանթեղ զիշերոյս	39
Արկած սիրոյ	41
Գերեզման սիրելեաց	46
Մանիշակ	48
Ի նինջ մանկան	51
Երդ վաւաչոտ կնոջ	53
Յիշեմ զքեզ	57
Կէօք սուլու	58

Լուսինն եւ փոթորիկ	60
Օրոր սիրոյ	61
Առ	63
Անդունդ սիրոյ	64
Միամուռնարիկն	67
Հասարակաց պարահանդէս	60
Վնայ քեզի	71
Աքսորելոյն երգ	73
Քերթողն	75
Ուռենի	78
Հրաժեշտ առ իմ խցիկ	79
Ի յուղարկաւորութիւն մանկան	81
Երգ ի դաշնակ նորատի աղջկան	83
Առուակն եւ լըճակ	84
Ի ճանապարհորդութիւն սիրելոյս	88
Մեռեալ ծաղիկն	89
Լըճէ սիրտ	91
Առ Տիկին *	93
Նուադ	95
Գանգատ և յորդոր սիրոյ	96
Անհամաձայն ամուսինք	98
Օրորդ Ատէլ	103
Դիտողութիւն մը	105
Ուղերձ առ Վ. Հ. Կ. Վ. Սիպիլեան	107
Նուէր Հարսանեաց	109
Առ զուարթունն իմ. Տ. Եսայեան	112
Նուէր առ Հօրեղբօրդուստրն իմ Ա. Աղամեան	115

Ուղերձ, առ օր Թ. Լութֆեան	116
Առ Աստուլահան եղբարս	11
Ի մահ վաղամեռիկ հօրեղբօրդուստր Տ. Աղամ	120
Ի մահ Արք. ճարտարապետին Յ. պէյի Պալեան	122
Ապրիմ ես	124
Արտօսր ի սէր	129
Բոյսն մահահոտ	130
Առ . . . *	132
Զգայուն սիրտ	134
Փափագ եւ նախանձ	135
Առ կին մի	136
Նուադ	138
Մաղձոտութիւն	139
Գանգատ	141
Նարթ Կատուն	143
Թռամած ծաղիկը	144
Իղձք	145
Առ քամելիազարդ տիկին	147
Առ . . . *	148
Փափագ	148
Յորդոր	149
Առ . . . *	150
Պտուղն արդեւիալ	151
ճրտունջ	151
Զոհն անմեղ	153
Նուադ	156
Երեւակայութիւն	157

Հրանտ առ Ալմէ	158
Եղերերգ	159
Սէրն անանց	160
Հրանտ առ *	161
Առ *	162
Լըումն սիրոյ	163
Առակ	164
Հրանտ առ *	167
Նուագ	168
Իմաստակն	169
Ինչո՞ւ արբենամ	172
Ալմէ	176
Սիրող կին	178
Բարկացոտը	179
Հրանտ առ Ալմէ	181
Կաղանդ	182
Չերդենք ալ գործենք	184

ՅԱՆԿ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆՑ.

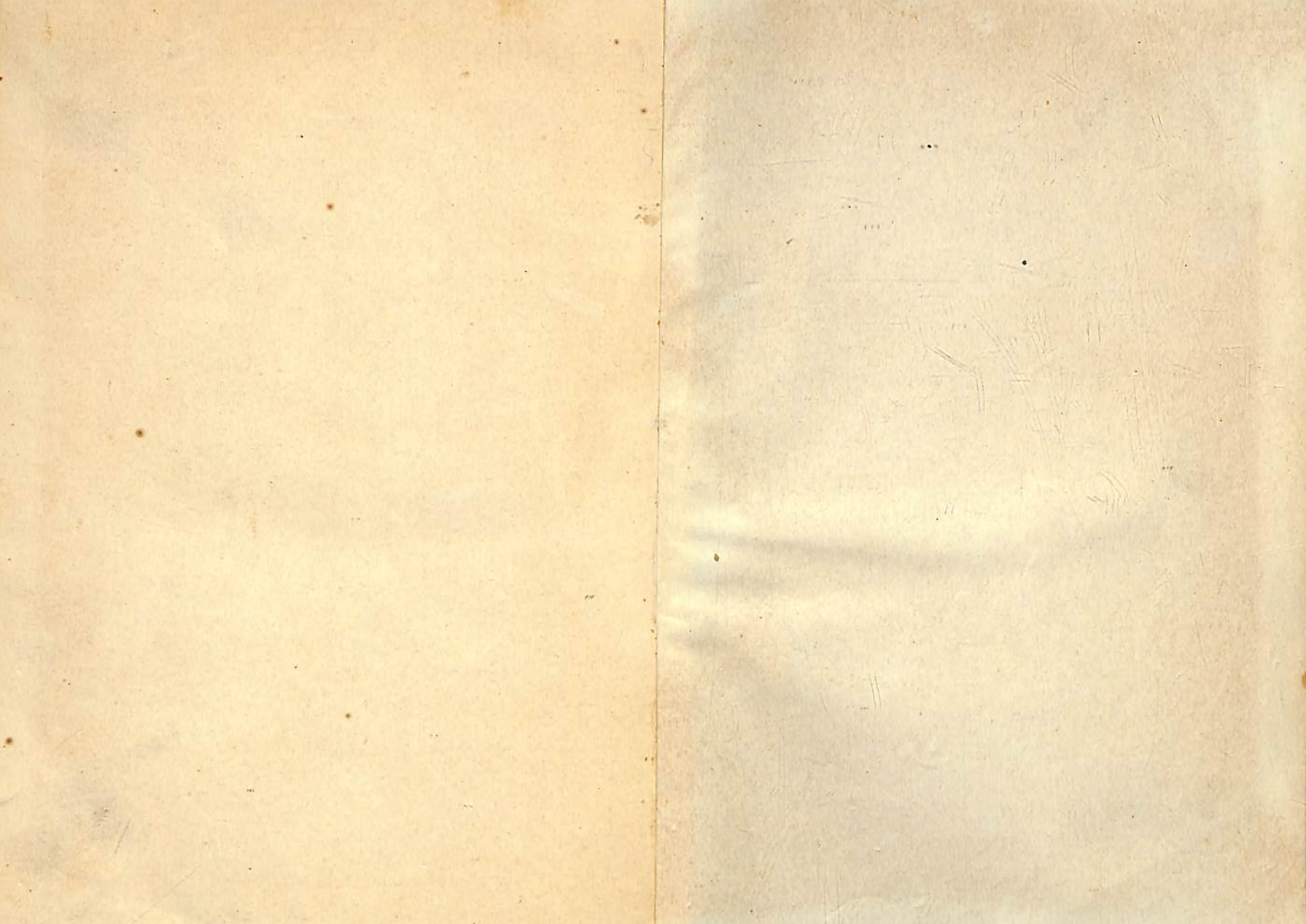
Վ. Հիւկօ. առ երեխայն իւր հիւանդ	187
Օրորոցն	189
Գարնան օրով պատահած եղելութիւն մը . .	193
Առ. Տ. Յուդիթ Մանտէզ	195
Վարդն ու գերեզման	196

Վերջաբան	197
Սովորատ և Մանուկ	
Իմ հրեշտակ	199
Երգ տնանկին	201
Անցորդն. Թատրերգութիւն	204
Գործադուլ Գարբնեաց	229
Սէր նախանձոտ	238
Ռուսիացի որբն	
Ի մահ կուսին	240
Մուրացիկն	241
Կէս զիշեր	242
Կեանքն ու ծաղիկ	243

Էջ.	ՎԻՊԱԿ	ՈՒՂԻՂ	Տող.
6	Տեսանէի	Տեսանէի	8
32	Մարդ	Մարդ	4
33	Վերջապէս	Վերջապէս	15
39	Քոյ	Քո	11
41	Մաշեց	Մազեց	10
48	Ծաղիկն	Ծաղրն	13
52	Գողտրիկ	Գողտրիկ	2
80	Հեծեծանաց	Հեծծանաց	14
87	Պահ մ'	Պահ մը	5
109	Զյաթմանակ	Ըզյաղթմանակ	9
127	Կուղեմ	Կուղեմ	20
128	Պարտ մ' է	Պարտք մ' է	18
130	Կարծցի	Կարծեցի	14
134	Հակատիս	Հակտիս	4
143	Գիրկրս	Գիրկըս	11
155	Մանգաղը	Մանգաղն	15
174	Որթն է	Որթն է	15
175	Տպրիլ	Ապրիլ	8
178	Խաաղիկ	Խաղաղիկ	2
179	Համակարծի	Համակարծիք	10
180	Շունին ունին	Շունին ունի	2
186	Անցեալը	Անցեալը	3

Հայ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0327559

